

הישיבה המאה-יולושים-ותשע של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, י"ט בטבת התש"ן (16 בינואר 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. הודעה על פטירתו של חבר הכנסת לשעבר נחום חת, זיכרוננו לברכה

היו"ר ד' תיכון: רבותי, ישיבת הכנסת פתוחה. אני מבקש מחברי הכנסת לקום. דברים לזכרו של נחום חת, זיכרוננו לברכה: היום הובא למנוחת עולמים בחיפה עורך-הדין נחום חת, זיכרוננו לברכה, חבר הכנסת השנייה מטעם הציונים הכלליים. נחום חת, זיכרוננו לברכה, היה גם חבר אספת הנבחרים והוועד הלאומי, וכיהן כיושב-ראש ועדת הפנים של הכנסת.

היו"ר ד' תיכון: נכון, גם אני חיפני.

הכנסת שולחת את תנחומיה למשפחתו, לידידיו ולחבריו. יהי זכרו ברוך. (חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.) רבותי, כפי שאמרתי, ישיבת הכנסת פתוחה. דווקא בחלקי נפל להספיד את נחום חת ולהביע תנחומים למשפחה. והרי אמרו שדן תיכון מכה על חטא, אם אתה זוכר, חבר הכנסת וייס. שבת וייס (המעריך): אתה גם חיפני, וגם נמנית עם חברי מפלגת הציונים הכלליים.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' תיכון: הודעה לזכיר הכנסת. מזכיר הכנסת ש' יעקבסון: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת — לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת: הצעת חוק

התש"ן — 1990, מאת חבר הכנסת אברהם שוחט; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 70), התש"ן — 1990, מאת חברת הכנסת אורה נמיר.

היו"ר ד' תיכון: תודה.

ג. שאילתות בעל-פה

היו"ר ד' תיכון: לפנינו שאילתא בעל-פה של חבר הכנסת גדליה גל בנושא: הברחת תוצרת חקלאית מרצועת-עזה. בבקשה. 207. הברחת תוצרת חקלאית מרצועת-עזה גדליהו גל (המעריך): כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבוקר, קרי 8 בינואר, פורסם בהרחבה על הברחתה של תוצרת חקלאית מרצועת-עזה. אנשי מילואים המשרתים ברצועה מסרו, שהיקף ההברחה משמעותי ביותר ומהווה מטרד קשה בשבילם. כמו-כן מתלוננים חקלאים בישראל על כך שהם זורעים ונאלצים להשאיר תוצרת בשדה מחוסר ביקוש.

ברצוני לשאול את השר:

- מה ידוע לו על היקף הבעיה, על סיבותיה ועל מידת פגיעתה בחקלאות בישראל?
- מה עושה משרד החקלאות, אם אומנם כך, כדי לחסל או לצמצם את התופעה?

היו"ר ד' תיכון: תודה. ישיב שר החקלאות, בבקשה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז: אני מתכבד להשיב על שאלתו של חבר הכנסת גדליה גל: אני מברך אותו על הופעתו הראשונה במליאה לאחר מחלתו, ומאחל לו רפואה שלמה והרבה כוח, כי לאחרונה יש כאן צורך בהרבה כוח.

אשר לנושא השאילתא:

- למשרד החקלאות הועבר דיווח, הן על-ידי החקלאים-היצרנים והן על-ידי רשתות הפיקוח, על הברחת תוצרת חקלאית טרייה מרצועת-עזה לשווקים הישראליים. ההברחות נעשות בעיקרן באמצעות קשרים מסחריים בין סוחריו הרצועה לבין סוחריו ירקות ישראלים.
- אין נתונים מדויקים על ממדי ההברחות, אולם בירקות כמו עגבניות, תפוחי-אדמה וחצילים גם היקפים שאינם גדולים משפיעים באופן מיידי וגורמים לירידת מחירים ולא-יכולתו של החקלאי הישראלי לשווק את תוצרתו.
- מייד כשהועבר אלי מידע על אודות ההברחות של ירקות מהרצועה לתחום ישראל הנחיתי את רשות הפיקוח להחזיר כל משאית המובילה ירקות מן הרצועה לגדר לתחומי

רחבעם זאבי (מולדת):

ארוני הוישבראש, ארוני השר, כידוע, בעצם פועל חרם של ערביי יש"ע על תוצרת ישראלית, חקלאית ותעשייתית. העובדה שהם מצליחים להכריח תוצרת חקלאית אלינו, נוסף על החרם שהם מקיימים עלינו, היא נדבך נוסף ברצון להרוס אותנו.

האם תהיה מוכן ליוזם כממשלה — — —

אלי דיין (המעריך):

רחבעם זאבי (מולדת):

— — — האם תהיה מוכן ליוזם כממשלה החלטה, שתביא לסגירת האזורים של יהודה, שומרון ועזה בפני תוצרת חקלאית ותעשייתית שלהם לסוגיה אלינו?

האם תסכים אתי שאפשר למנוע הוצאת תוצרת חקלאית מהרצועה ליהודה ולשומרון באמצעים פשוטים, העולים פחות ממה שיעלה לנו אחר כך שיקום היישובים החקלאיים שלנו, שיחמטטו כתוצאה מהמעשים האלה? תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. שר החקלאות, בבקשה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

בתשובה על שאלתו של חבר הכנסת גדליה גל: אומנם המשאבים העומדים לרשות רשות הפיקוח אינם מספיקים, והשאלה איננה לגבי מבצע של חודש, כפי שאתה הצעת: בשביל מבצע של חודש הם מספיקים. הבעיה היא, שמי שעושים את המעשים האלה אינם תושבי הרצועה, צריך להבין זאת. אלה לא הערבים עצמם. מי שעושה זאת הם סוחרים ישראלים. זאת הבעיה. נכון שברצועה יש ערבים המוכרים תוצרת לכל מי שמוכן לקנות אצלם, אבל ההעברה, העבירה, איננה נעשית על-ידי תושבי השטחים, אלא היא נעשית על-ידי ישראלים, שיש להם גישה לתעודות משלוח, שיש להם גישה לרשויות של סטטונות, והם אלה המבצעים את העבירה. הם יוצאים עם תעודה, אין כאן בעיה, אלא שבדרך זה נופל.

לכן אני עושה מאמץ להגדיל את תקציב רשות הפיקוח. במקרים מספר אנחנו אפילו עושים מבצעים. אני מקווה, שאצליח להגדיל כוועדת הכספים את התקציב הזה, כמו גם תקציבים רבים אחרים.

אשר לשאלה לגבי הנושא של "עזה תחילה": חבר הכנסת שבח וייס, אני לא אכנס לדיון המדיני, אבל כן — הייתי בדעה, ואני עדיין בדעה, שעזה היא מקום שמדינת ישראל אינה צריכה להישאר בו. אני רוצה להתייחס לנושא שהועלה בדבר התכנון החקלאי בשטחים. אין אפשרות לעשות תכנון חקלאי בשטחים, שכן החוק בשטחים הוא החוק הירדני. אנחנו יכולים להחיל חוק ישראלי רק ברגע שאנחנו ממשיכים את כל התנאים ומחילים אותו באמצעות החוק הצבאי; זאת אומרת, מאצילים, מעבירים אותו כפקודה צבאית. זאת הדרך שלנו. איננו יכולים לשנות את החוק, כי החלטת החוק הישראלי פירושה ריבונות, הרי אתם מכירים את הסוגיה.

מאחר ששאלת, בגדה יש תכנון חקלאי שנעשה על-ידי ירדן, שכן חלק גדול מהתוצרת של הגדה מועבר לירדן; טרנזיט אל ירדן.

שבח וייס (המעריך):

עד היום? בשיתוף פעולה אתנו?

הרצועה. רשות הפיקוח פעלה על-פי הנחיית וחסמה את דרכי היציאה מהרצועה למעבר תוצרת חקלאית.

החקלאים הערבים של הרצועה פנו למתאם הפעולות בשטחים, ולאחר דיון במשרד, שהיה מלווה גם בייעוץ משפטי בכל הקשור לדין הבין-לאומי ולמחויבויות של מדינת ישראל — הנמצאת ברצועת-עזה, ביהודה ובשומרון ופועלת שם, בין השאר, מתוקף החוק הבין-לאומי — הוצע נוהל המאפשר העברת תוצרת חקלאית מהמגדלים ברצועה לתושבי הגדה, שימנע הכרח לשוקי ישראל.

כדי להסביר את העניין: מועצת הירקות איננה סבורה שיש צורך בתוצרת מהגדה או מהרצועה בתוך מדינת ישראל. אבל עם זאת, אין אפשרות למנוע, על-פי דין כלשהו, את המעבר של תוצרת מהרצועה אל הגדה. אלא מה? המשאית עוברת בדרכה גם בכארי-שבע וגם בכמה יישובים נוספים, ואי-פה ואי-שם נשארת התוצרת בדרך, שהרי אי-אפשר ללוות כל משאית וכל מכונית עם שומר מיוחד. על-כן ניסתה המועצה וניסו אנשי הפיקוח, יחד עם אנשי הממשל הצבאי העוסקים בנושא, לאחר בראש ובראשונה יציאה אחת של תוצרת חקלאית מהרצועה, לקבוע דרכים מיוחדות לתוצרת החקלאית, כשלא בכל כביש ולא בכל אזור תוכלנה המשאיות לנוע, ולצייד אותן בתעודות מתאימות.

אינני יכול להגיד, שיש לי ביטחון מלא שסידור זה אכן סוגר את העניין, אבל זה לפחות הניסיון המקסימלי שעשינו. שנאלצנו לעשות עד כה. אם אראה פעם נוספת, שהעדים שננקטו אינם משיגים את מטרתם, אני אנהג בהחלט כפי שנהגתי בפעם הקודמת — פשוט אסגור על-פי צו, או אתן הנחיה או הוראה למועצת הירקות להפעיל את צו המועצה ולא לאפשר תנועה של תוצרת חקלאית, ולא משנה מה מקורה. בתוך תחומי מדינת ישראל, אלא אם כן יש לה תעודה מטעם המועצה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גדליה גל.

גדליה גל (המעריך):

מכידור שקיימתי היום עם השר עולה שהמשאבים העומדים לרשות הפיקוח אינם מספיקים כדי לערוך מבצע בנושא הזה.

אני רוצה לשאול את שר החקלאות: לפני שאתה סוגר את המעבר, דבר שאני בהחלט מצדד בו, האם אתה מוכן למצוא דרך להקצות משאבים מיוחדים למבצע למשך חודש ימים כדי לנסות לסתום את הפרצה הזו, הגורמת, כפי שאמרת, לעורפים בשוק ולהורדת מחירי התוצרת החקלאית? תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המעריך):

חברי שר החקלאות, אתה ידוע כמי שתומך ברעיון של "עזה תחילה". עד שהרעיון שלך יתממש, האם אינך סבור שצריך לשלב את השטחים באיזה תכנון חקלאי, משום שאנחנו עדיין חיים יחד?

בהזדמנות זו, אם תענה לי גם משהו בקשר ל"עזה תחילה" — אודה לך מאוד.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

שנתיים בכל המוצרים. יש האומרים שזה כתוצאה מירידת כושר הקנייה, מהתמוטטות הדינר וכל כיוצא באלה בממלכה הירדנית, שזאת הסיבה לירידה בצריכה. יש האומרים שזו תוצאה של מדיניות, של החלטה פוליטית.

אינני רוצה לקבוע זאת, בוודאי לא כתשובה על שאלתך. אני רק רוצה לומר, שבכל זאת תוצרת ישראלית בהחלט עובדת לשטחי יש"ע בכמויות משמעותיות.

אני רואה בהחלט את מה שאתה מציע — יוזמה להחלטת ממשלה לסגירת האזורים האלה ולמניעת העברת תוצרת מהרצועה — כחלק מהתשובה שעניתי לחבר הכנסת גדליה גל. עשיתי זאת. קיימת בעיה בין-לאומית. אני, וגם ממשלת ישראל, חייב להתייחס לחוק הבין-לאומי. ועל-כן אנחנו פועלים תוך תמרון בין החוקים למיניהם במטרה להגן על חקלאי ישראל. ברצועה ניתן הרבר; הוא איננו ניתן להיעשות בשום פנים ואופן בגדה, או ביהודה ובשומרון, שכן שם יש מאות דרכים ומאות חיבורים בין הגדה לבין מדינת ישראל, ואילו ברצועה-עזה יש שלושה שערים, דבר המקל את הפיקוח. עד כאן. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:
תודה.

ד. שאלות ותשובות

1347. שיפוז דירות שאינן מתאימות למגורים

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר החקלאות ביום ב' בכסליו תש"ן (30 בנובמבר 1989):

בעקבות הכתבה בעיתון "חדשות" מיום 6 בנובמבר 1989 בעניין שיפוז דירות מסוכנות בעכו העתיקה, ברצוני לשאול:

1. האם נכונה הטענה, שמינהל מקרקעי ישראל הפסיק להעביר תקציבים לחברת "עמידר" לשם שיפוז דירות שאינן מתאימות למגורים?

2. מה הן הסיבות לכך, ומה היא האלטרנטיבה שמציע השר לטווח הקצר, קרי החורף הקרוב, ולטווח הארוך?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

לשאלתו של חבר הכנסת מיכה גולדמן:

1-3. מינהל מקרקעי ישראל לא הפסיק להעביר תקציבים לחברת "עמידר" לצורך שיפוז והחזקת הדירות בעכו.

מינהל מקרקעי ישראל מעביר תקציבים לחברת "עמידר" בהתאם לתוכנית תקציבית ובמסגרת תקציבית המאושרת, תיאום עם אגף התקציבים של משרד האוצר ולאחר מכן באישור ועדת הכספים של הכנסת.

נוכח דרישת חברת "עמידר" להגדיל את היקף התקציב פנה המינהל למשרד האוצר בהמלצה להיענות לבקשה זו. עד כה טרם נענינו. נוסף על כך, כדאי לדעת, שההסכם בין מינהל מקרקעי ישראל לבין חברת "עמידר" יחודש לקראת 1 באפריל 1990, ובמסגרת זו אנחנו נבדוק פעם נוספת את אחריות החברה להחזקת המכנים כולם.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מיכה גולדמן.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

עד היום. התיאומים האלה קיימים, הגשרים פתוחים, קיים תיאום של כמויות, של היקפים — אומנם פחות מכפי שהיה בעבר, לפני שנתיים, אבל תיאום עדיין קיים. אם נראה את הדברים מנקודת מבט זו, ייתכן מאוד שירדן עדיין רואה בחושי השטחים אורחיה; על כל פנים, לפי מתכונת התכנון החקלאי. כן.

אשר לרצועה, ברצועה שולט התוק המנדטורי. איננו יכולים להחליפו בחוק ישראלי אלא בהצלה או בהעברה. הדבר הוא יחייב לעשות כל אותם מהלכים הנעשים עם חוקי התכנון של המועצות בתוך מדינת ישראל, וזה יחייב גם תקציבים, גם תכנון, גם בקרה על הגידול וכל כיוצא באלה.

אינני סבור שראוי לעשות זאת היום, מה גם שהם מתנגדים לכך. קיימת התנגדות בין-לאומית, בוודאי ובוודאי של אירופה.

לגבי השאלה של חבר הכנסת זאבי, האם קיים חרם של תושבי יש"ע על תוצרת ישראלית — ייתכן שקיים, אינני בקי בנתון הזה, באופן רשמי אינני יודע עליו. אני יודע שיש ירידה גדולה מאוד בצריכה של תוצרת חקלאית ישראלית, על-פי השוואה בין השנה הזאת לבין מה שהיה לפני שנה ולפני

היו"ר ד' תיכון:

שר החקלאות ישיב על שאלות.

1346. מצוקת חקלאים

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר החקלאות ביום ב' בכסליו תש"ן (30 בנובמבר 1989):

מותו הטרגי של ר"ג, זיכרוננו לברכה (שמו המלא מופיע במקור) ממושב עין-אילה הוא מקרה נוסף של התאבדות של חקלאי, שנקלע למצוקה כלכלית בלא שגורם ציבורי כלשהו יכוון או יצביע על תקווה להתאוששות. המקרים הטרגיים הללו הפכו בשנה האחרונה לחופעה הדורשת התייחסות ופתרון.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרדך לחופעה החדשה והכואבת?

2. האם נוקט משרדך פעולות וצעדים כדי להתמודד עם החופעה הזו?

3. האם יש במשרדכם קרן מיוחדת לסיוע לחקלאים במצוקה?

4. אם יש — כיצד פועלת הקרן הזאת?

תשובת שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד החקלאות מודע למצוקות הכלכליות הקשות, הפוגעות במגזר החקלאי ובפרטים הנמנים עמו.

2. בשנה האחרונה עושה המשרד מאמצים גדולים כדי לפתור בעיות פרטניות ולסייע לחקלאים במצוקתם.

3-4. אין במשרד החקלאות קרן מיוחדת. יש פתיחות ונכונות לטפל בבעיות המיוחדות ולפתור אותן לגופו של עניין.

לאור הפיצול הניכר של הייצור, הצורך בהקטנת עלויות הייצור והרצון להגדיל את היקפי הייצור באזורי הארץ הפריפריאליים, ביקש ומבקש משרד החקלאות לערוך כענף זה רפורמה, הנמצאת בעיצומה זה שלוש-רבעי שנה. עיקרי הרפורמה הם רכישת מכסות ממשיק פטימים באזור המרכז והעברתם ללא תמורה או בתמורה חלקית למשיק פטימים באזור ההר. על-ידי רפורמה כזו יוכלו משיקי הפטימים באזור ההר לגדול להיקף ייצור קרוב יותר ליכולת הכנסה סבירה למשפחה, היקף שיאפשר להם להתפרנס בכבוד גדול יותר מכפי שהם מתפרנסים היום.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

כבוד השר, תודה על התשובה המפורטת. אני מבקש לדעת: אחת — האם אהא יכול לפרט באילו יישובים בצפון הארץ יש היום מכסות של 50 טונות ומעלה? ואחת 90% שדיברת עליהם — היכן הם מתרכזים?

שאלה שנייה: האם משרדך נותן את הדעת על פיתוח אמצעי ייצור נוספים על אלה הקיימים באזור ההר?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

שתי השאלות מצריכות הרחבה, ואני מוכן לענות עליהן במסגרת שאלות נוספות. אשר לאמצעי ייצור נוספים באזור ההר, אומר בקיצור: זה שנה, נוסף על העיסוק במשק הלול, כפי שאמרתי, מתבצעת רפורמה כענף הפסם, ואני מניח שהרפורמה הזאת תביא אותנו במשך הרבעון הקרוב — ובענף הלול המערכת עובדת על-פי רבעונים — להשלמה של כ-32 טונות ליחידה יצרנית של פסם. זאת המכסה שנקבעה על-ידי שר החקלאות הקודם לפני כשלוש שנים וטרם בוצעה עד היום.

את הכמויות האלה נצליח לממש כתוצאה מכך שבחצי השנה האחרונה אכפנו את התכנון כענף הפסם והשתחררו או הועברו כמויות שקודם לכן היו בשוק השחור או בשוק החופשי, ועתה הן נכנסו בחזרה למסגרת המתוכננת ויש באפשרותנו להקצותן מחדש. על כל פנים, ההנחיה במועצת הלול בנושא הפסם היא: ככל שמעברות מכסות מהערוץ האפור-השחור, הלא-מתוכנן, אל המסגרת המתוכננת, ראשונים בסדר הקדימות הם יישובי הצפון ויישובי קו העימות.

בשנה האחרונה, שלא כמו בשנים קודמות, נתן משרד החקלאות מענק של 40% לנטיעת נשירים, אף שנשירים הינם מוצר לשוק המקומי, והמדיניות הכוללת של מדינת ישראל וגם של משרד החקלאות — שאיננה מתירה זאת בשום מקום אחר — היא שלא לתת מענקים לשום נושא אלא למטרות ייצוא. האזור היחיד שבו הסכמתי שתהיה הקצאה של מענק בהיקף 40% משיעור ההשקעה במטעי נשירים הוא אזור ההר.

הצענו לכל היישובים שם להתחיל לפעול בנושאים חדשים שהכנסנו השנה, כמו חממות לירקות, חממות לפרחים, ענפים שאנחנו נותנים בהם מענקי מדינה בשיעור של 40% מן ההשקעה. אחדים לקחו את זה.

לקראת השנה הבאה נציע למושבי ההר להיכנס לפרויקט ייצור של פטריות, גם הוא בהשקעות גדולות יחסית. יהיו בוודאי כאלה שירצו בכך. גם כאן, מאחר שזה לייצוא, ייתנו מענקים של 40% מערך ההשקעה.

משרד החקלאות סבור, זה שנה לפחות, שהפתרון למשקי ההר איננו יכול להיות כולו במסגרות חקלאיות. על-כן הצענו

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני השר, רק הבוקר נפגשתי עם מנכ"ל "עמידר" — החברה המבצעת, כפי שנאמר על-ידי השר, את השיפוצים בעכו. הבעיה לגבי עכו היא איך לתת תשובה עד 1 באפריל, משום שיש שם מעל 130 משפחות החיות בתנאים לא-תנאים.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אינני יכול, כמובן, להיות בתמונה בכל רגע עד כדי כך שאדע על מה שוחחת הבוקר עם מנכ"ל "עמידר". אבל לגבי התשובה למנכ"ל "עמידר" — אם אלה היו דבריו אליך — אני רוצה לקבוע שחברת "עמידר", במסגרת התקציבים שהיו לה מן המינהל, ובהתאם לצורך בהתייעלות ובחיסכון, כמו כל מערכת, יכולה היתה לבצע, והיא עדיין יכולה לבצע, את חובותיה בעכו. אני מודיע מעל במה זאת, שאם חברת "עמידר" תודיע שאיננה יכולה לעמוד במטלה, אני אקח על עצמי את האחריות מייד: כרגע שהם יודיעו: אנחנו מסירים את אחריותנו מעכו — ייקח המינהל על עצמו את האחריות ויעשה זאת בכוחותיו שלו.

1348. מכסות פטימים

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר החקלאות ביום ב' בכסלו התש"ן (30 בנובמבר 1989):

ברצוני לשאול:

1. מה היא מכסת המינימום של פטימים המאפשרת קיום של משפחה?
2. האם לרשות כל מושבי ההר בגליל ובפרוודור-ירושלים עומדת מכסה כזאת?
3. אם לא — מה בדעת השר לעשות בנושא זה?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1 — 3. מכסת המינימום של פטימים במשק המשפחתי המאפשרת קיום בכבוד של משפחה — אם נחשוב שהמוצעים במשק החקלאי צריכים להיות על-פי ממוצע ההכנסה במדינת ישראל ומעלה, לא רק ממוצע — היא כיום כ-100 טונות לשנה. בפחות מ-100 טונות למשפחה, אם זו פרנסתה היחידה, אין פרנסה בכבוד למשפחה, בוודאי לא לפי ההכנסה הממוצעת לשכיר במשק. ברם יש לציין, כי משקים מעטים במגזר המשפחתי מגיעים להיקף זה, ומבחינה זאת אין משקי ההר נחותים ממשקי אזורים אחרים.

לפי נתוני המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי, התפלגות היקפי הייצור במשק המשפחתי היא כדלקמן: עד 10 טונות — 3.5% מן היצרנים; 10 — 20 טונות — 17.5% מן היצרנים; 20 — 30 טונות — 35.1% מן היצרנים; 30 — 40 טונות — 17.5% מן היצרנים; 40 — 50 טונות — 7% מן היצרנים; מעל 50 טונות — 19.3% מן היצרנים.

פיצול הייצור כענף הפטימים מייקר מאוד את העלויות. החקלאים ממשיכים להחזיק ביחידות הייצור הקטנות משום שהעיסוק בהן לגביהם כיום עבודה נוספת, ולא עבודה ראשית, מעבר למקצועם או למקום עבודה נוסף שבו הם עובדים; או נוסף על ענפים אחרים.

תשובתי לגבי 100 הטונות היתה — כדי קיום משפחה, כשזה הענף היחיד. במשקים רבים, נוסף על ענף הפטימים יש גם מטעים, גם ביצי רבייה, גם גידול הודים וגם עבודות מחוץ למשק המשפחתי. העבודה בחלק גדול מהמשקים המשפחתיים מתבצעת על-ידי בני המשפחה.

המצורפת לכל מכל או אריזה של תכשיר הדברה, מפרטות את אמצעי הזהירות לאדם ולסביבה.

1422. הפסקת אספקת המים למושב זרעית

חבר הכנסת א' ריין שאל את שר החקלאות ביום ט' בכסליו התש"ן (7 בדצמבר 1989):

שוב אנו עדים, כמושב זרעית שבגליל, לנקיטת צעד של הפסקת אספקת מים לחושבים המתגוררים ביישובים שבגבול הצפון. צעד שתוצאותיו חמורות הן לגבי האנשים והן לגבי העופות והבהמות במקום.

ברצוני לשאול:

1. מדוע יש צורך בענישה גם כלפי אלה המשלמים את חובם, בנימוק של ערכות הדדית?

2. האם נשקל לשנות את שיטת הגבייה עקב הפסקת הערכות הדדית באגודות השיתופיות?

3. האם נשקלו דרכים אחרות לגביית חובות?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1 — 3. כשום מקרה אין חברת "מקורות" מפסיקה בצורה מלאה אספקת מים ליישובים בגין אי-תשלום. הצעד שנוקטת "מקורות" בגין אי-תשלום הוא הגבלת כמות המים.

אספקת המים על-ידי "מקורות" מבוצעת בראש השטח של היישובים. אין זה עניינה, לא היה ולא יהיה, לחלק מים כמו שפועלת חברת החשמל — לבתים עצמם. המים מגיעים לראש שטח ביישוב — לעיר, למושב, למושב ולקיבוץ — והחלוקה הפנימית נעשית על-ידי הארגון הפנימי.

האספקה והגבייה בתחומם של היישובים אינה בשליטתה של חברת "מקורות". מצב זה נכון הן מן ההיבט המשפטי — רשיון הנפקה ורשיון אספקה הרשומים בחוק המים — והן מכוח הסכמים עם הצרכנים, ובעיקר עם התנועות העוסקות בנושאים האלה.

לפיכך, הצרכן של "מקורות" הוא העיר, העיירה, הקיבוץ, המושב, הרשות המקומית, ולא התושב היחיד. אני אומר שוב: שלא כמו שיטות האספקה והגבייה של חברת החשמל, לנו אין קשר עם הצרכן.

ככלל, נתונים אלה נכונים גם לגבי המושב זרעית. המושב כיחידה משקית היה חייב ל"מקורות" סכום של 44,000 שקל כעד ארבעה חודשי אספקת מים — יולי — אוקטובר. מאחר שכל המאמצים לגביית החוב לא נשאו פרי, נאלצנו, למרבה הצער, לצמצם ולהגביל את אספקת המים. איננו רואים סיבה לכך שישולם לחברה אחרת — כמו, למשל, חברת החשמל — מלוא התשלום, ולחברת "מקורות" רק חלק מהתשלום, או לא ישולם כלל.

עם כל הבנתנו למצוקתם של המושבים, אין ביכולתה של "מקורות" לפתור את הבעיות הכלכליות, החברתיות והארגוניות בחוג המושבים. לדעתנו, הפתרון בנושא זה צריך להיעשות במסגרת לאומית, ממלכתית, אם על-ידי הסדרים ואם על-ידי סידורים אחרים. אין אפשרות להטיל על חברות מסחריות — וחברת "מקורות" היא חברה מסחרית — אי-יציגו החוב המגיע להן. כאשר קיימים היום 17 מיליון שקל חובות של מושבים בלבד, מתוך 30 מיליון שקל חובות של צרכנים לחברת "מקורות", חברת "מקורות" שואלת מהיכן לקחת את הכסף. אוצר המדינה איננו נותן, אם האוצר איננו נותן ואין רצון להעלות את מחיר המים, שכן הוא חלק

למשרד התיירות, למשרד הפנים ולמשרד התעשייה והמסחר ליצור פורום משולב של ארבעת המשרדים כדי לתת תשובות כוללות יותר, כי באזור הקשה מאוד הזה אין אפשרות להתקיים רק מחקלאות.

אשר לשאלה השנייה של חבר הכנסת עובדיה עלי — אין לי כאן פירוט לגבי היישובים. השאלה היתה מה היא מכסת המינימום של פטימים המאפשרת קיום של משפחה. האם לכל מושבי ההר בגליל ובפרוודור ירושלים ניתנת מכסה כזאת? — התשובה היא לא; אם תרצה בכך, נעביר לך כשמתה את רשימת היישובים והמכסות שיש להם.

1392. שימוש בחומרי הדברה

חבר הכנסת ש' הלפרט שאל את שר החקלאות ביום ט' בכסליו התש"ן (7 בדצמבר 1989):

בעיתון "הארץ" מיום י"ט בחשוון התש"ן, 17 בנובמבר 1989, פורסם כי כל דונם מעובד בישראל וכל תוצרת חקלאית מרוססים אצלנו בחומרי הדברה, כמעט פי 70 יותר מבארצות-הברית. מומחי בריאות אומרים כי הדבר מסוכן, גורם למאות מקרי הרעלה בשנה ואולי אף למחלות סרטן.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד החקלאות לסכנות הבריאותיות כתוצאה משימוש בחומרי ההדברה ובחומרים הרעילים, כפי שפורסמו בכתבה הנ"ל, וכיצד הוא פועל למנוע סכנות אלו?

2. האומנם ניתן אישור לשימוש בחומרים מסוכנים, שחלקם גם מסרטנים, גם בשל לחצים כבדים של החברות המייצרות את חומרי ההדברה?

3. איזה פיקוח מפעיל משרדך כדי למנוע החדרת חומרי הדברה וחומרים רעילים רבים מדי לכינרת, לכריכות דגים ולתוך שכבת מי התהום?

תשובת שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 3. משרד החקלאות מודע בהחלט לסיכונים הקיימים בשימוש בתכשירי הדברה בחקלאות, ובנוגע לכך הוא פועל בצורה דלהלן:

א. הרשות המוסמכת אינה מרשה שימוש בחומרים, שלא הוכחה יעילותם הברורה בהדברת נגעים בחקלאות.

ב. הרשות המוסמכת מתייעצת באופן קבוע עם ועדה בין-משרדית, הכוללת נציגים של משרד הבריאות — יו"ר, משרד העבודה, המרכז למידע בהרעלות, רשות שמורות הטבע והשירותים הווטרינריים, לפני כל מתן אישור. בחמש השנים האחרונות לא זכור מקרה, שבו אושר חומר ללא התייעצות כנ"ל, למרות האמור בדוח מבקר המדינה.

לדינו הוועדה מוגש חומר ראיות טוקסיקולוגי מלא, המבוסס על ממצאי מעבדות בין-לאומיות מוכרות. בכל מקרה של ספק או כירור, נדרש מהיצרן חומר נוסף. עקרונית, אין הוועדה מאשרת חומרים שיש חשש להיתום מסרטנים או עלולים לגרום לכל נזק בריאותי אחר. כמו-כן הוציאה הוועדה משימוש חומרים ישנים, שהתקבל לגביהם מידע חדש בדבר הסכנה הבריאותית הטמונה בשימוש בהם.

ג. אישור תכשירי ההדברה אינו נתון ללחץ היצרנים או החברות.

ד. הוראות השימוש, כפי שהן מופיעות בתווית האריזה

מהוצאות הייצור, צרכני המים צריכים לשלם. מוסר התשלומים, לדאבוני, ירוד מעט לאחרונה.

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת אלי דיין, אתה בוודאי רוצה לשאול על הערבות ההרדית.

אלי דיין (המערך):
כן.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היושבראש מכבר את כל השאלות, או רק כאלה?

הי"ר ד' תיכון:

יושב כאן ראש עיריית באר-שבע, והוא שואל אותי מתי יסגרו אצלו את המים.

אלי דיין (המערך):

אני רוצה לשאול את כבוד השר, האם אין זה מן הראוי, עקב התמוטטות הגופים המארגנים והעובדה שאין להם אמצעים כדי לשלם, שלא להעניש ענישה קולקטיבית, כמיוחד יישובים כאלה, במקומות רגילים? הרי יש שעון מים ליד כל בית וליד כל חלקה. אני יודע על תוכניות, אפילו של "מקורות", תוכניות שהיא מציעה לרשויות מקומיות ולאחרים, שאולי היא תבצע את הגבייה במקום מחלקה ברשות המקומית, והיא תנהג כאותה שיטה שבה נוהגת חברת החשמל ותגבה מהצרכן. האם אין זה מן הראוי לעשות כך, גם כדי שלא לגרום לענישה קולקטיבית? מספיק שחלק אינו משלם, וכבר אתה מעניש את כל הכפר, עם כל המשמעות של הדבר.

אגב, חברת החשמל אינה מעזה לנתק את החשמל, גם כשלא משלמים, במיוחד ביישובים אלה — ידועים לי מקרים של צרכנים שלא שילמו — אלא היא מחפשת אמצעי גבייה אחרים, כפי שאנחנו מצוים. אפשר לתבוע בבית-המשפט, אפשר גם להוציא פקודת מאסר נגד מי שאינו משלם, ולא כפי שעושים ברשויות, כדי לא להעניש ילדים בכך שלא יהיו להם מים חמים בחורף. אנחנו מעדיפים תביעה משפטית או תביעה נגד ההורים מניתוק אספקת המים למשפחות. אני חושב, שהיו צריכים לגלות רגישות מיוחדת בעניין הזה.

הי"ר ד' תיכון:

אדוני השר, זו לא הצעה לסדר-היום, זו רק שאלתא.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אם אתה קורא לי לענות על זה כתשובה על שאלתא נוספת, כך אעשה. אני מוכן, כמובן, לענות.

הי"ר ד' תיכון:

תענה, אבל תוך דקה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אני אענה בקיצור. המצב במושב, חבר הכנסת אלי דיין, שונה מהמצב ברשות המקומית. הרשות המקומית אחראית לכל המערכת הפנימית ביישוב, ואם יש תקלה, היא משלמת את זה. במושב, כאשר מפרקים את האגודה הגובה תמורת המים, אין מי שישלם את הקווים המוליכים בתוך המושב, כי לחבר המושב יש אומנם שעון, אבל הוא ליד חלקתו. בין השעון הראשי של "מקורות" לבין השעון של חבר המושב קיימת המערכת של המושב, ואותה אין מי שמכסה. ברגע שתהיה לנו תשובה או עמדה של האגודה, שהיא מוכנה ש"מקורות" תיקח את זה — הרי השאלה איננה הקמת גורמים, חברות או תאגידים לגביית מחיר המים. הבעיה היא שלמושבניק אין, וכשאין לו — הוא לא משלם לאגודה.

אלי דיין (המערך):

אפשר לתבוע אותו.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

זה מה שאתה לא רצית שנעשה.

אלי דיין (המערך):

לא לנתק את המים אלא לתבוע אותו.

1436. השירות הווטרינרי

חבר הכנסת ג' גל שאל את שר החקלאות ביום ט' בכסליו התש"ן (7 בדצמבר 1989):

מידענות המגיעות אלי אני למד, שיש חשש ממשי כי בעקבות צמצומים וחוסר תקציב נאות לא יוכלו השירותים הווטרינריים של המדינה למלא את תפקידם כיאות, בעיקר בתחום של פיקוח ומניעת מגפות במשק החי.

בשנה האחרונה היינו עדים להתפרצויות של מחלות מסוכנות רבות, אשר עלולות היו לפגוע במשק החקלאי ובבריאות הציבור. רק תפקוד נכון של השירות מנע זאת.

כידוע, ישראל נמצאת במיקום גיאוגרפי פגיע להתפרצויות מחלות.

ברצוני לשאול:

1. האם במצב הנוכחי מסוגל השירות הווטרינרי למלא את תפקידיו?

2. אם לא — מה כוונת השר לעשות?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1. השירותים הווטרינריים עושים מאמצים עילאיים למלא את כל המטלות המוטלות עליהם על-פי החוק, למרות קשיים שבפניהם הם ניצבים, והם עושים זאת, לפי דעתנו, בהצלחה גדולה.

בשעתי הגשתי הצעת החלטה לממשלה, לסדר-היום של הממשלה, שלא להחיל הקפאה וקיצוצים בכוח-אדם על מערכת השירותים הווטרינריים. לצערי, התנגד האוצר להצעה זו וההחלטה לא נתקבלה, וזאת כנראה מנימוקים טובים ומתוך הבנה רבה בנושאים החקלאיים.

2. בתקופה הקרובה ביותר יש בדעתי להגיש השגה על התנגדותו של האוצר, ואני כולי תקווה, שאולי בפעם הבאה, עם הנמקות חדשות, תתקבל בקשתי.

הי"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גדליהו גל.

גדליהו גל (המערך):

הבוקר התפרסם, שהקהילייה האירופית פרסמה תקנות וטרינריות מחמירות, וכתוצאה מכך הופסק יצוא של זירמת בקר מישראל. כיוון שהמצב באזור חמור. רק שמירה על טיב השירותים תאפשר לנו להמשיך לייצא, וזו רק דוגמה. נוכח מה שנאמר, מדוע לא תורה אתה, שר החקלאות, חריצנית על ביטול הקיצוץ מעבר ל-20% שכבר קוצצו, ומתי תפסיר את התקנים המוקפאים?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

הסברתי זאת קודם. אני אינני יכול אלא לפעול על-פי החלטות הממשלה. על הקיצוץ מחליטה הממשלה, הקיצוץ בשיאי כוח-אדם הוא החלטת ממשלה; כדרכם של משרדי ממשלה, הם אמורים לפעול לפי החלטותיה. קיימת גם אחריות

1459. נזקי צבאים

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החקלאות ביום ט"ז בכסליו התש"ן (14 בדצמבר 1989):

בימים אלה נסתיימה זריעת 700 דונם חיטה במורדות הגולן, ליד כביש אל-חמה. עדרי צבאים גדולים משמידים את היבול וגורמים נזק כספי רב. התופעה חוזרת על עצמה מדי שנה.

ברצוני לשאול:

1. האם יש דרך להגן על שטחים חקלאיים מפני צבאים? אם כן — מה היא?

2. האם קיים פיצוי על נזקי צבאים? אם כן — מה הוא?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אני מתכבד לענות על שאלתה של חברת הכנסת סולודר, שעניינה צבאים, לשם שינוי.

1. יש כמה דרכים להגן על שטחים חקלאיים מפני הצבאים. הטובה שבהן היא הגידור. השטח נשוא השאלתך גודר, ואין כל בעיה למנוע בו נזקי צבאים, בכפיפות לכך שהשטחים בגדר ייסגרו ופרצות שנפרצו בה תתוקנה. כאשר יש גדר ויש פרצות והשטחים פתוחים, גם הגדר איננה יעילה. זאת הודעה פומבית ומסודרת.

2. לא קיים פיצוי על נזקי צבאים.

הי"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המעריך):

כבוד השר, אני מכירה את כל הפטנטים מידע אישי. עד היום הנושא של הגנה מפני צבאים נופל על החקלאים. מצד אחד אנחנו, ואני בראש העניין, עוסקים בחיקוק חוק חיות הבר, פועלים לשמירה על חיות הבר, אבל מצד שני אנחנו צריכים גם לשמור מפני הנזקים שאותן חיות, שאנחנו רוצים לשמור עליהן, גורמות לגידולים. אני שואלת: האם עלתה במשרדך המחשבה ליצור איזו קרן שתסייע בידי החקלאים, מתוך הרצון לשמור גם על חיות הבר וגם על הגידולים שחיות הבר הללו אוכלות? עד היום הכול נופל על החקלאים.

אליהו בן-מנחם (המעריך):

נשאר את השערים פתוחים.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אני מתכבד לענות לחברת הכנסת עדנה סולודר, שנושא השאלתך שלה היה נזקי צבאים. השאלתך אומרת כך: "בימים אלה נסתיימה זריעת 700 דונם חיטה במורדות הגולן, ליד כביש אל-חמה". אני חוזרת ואמרת: השטח הזה היה מגודר, אלא שלא שמרו על הגדר, הפילו אותה ונוצרו כמה פרצות, השאירו את השטחים פתוחים, ועל-כן יש נזק.

עניין הקרן — זאת שאלה אחרת לגמרי. אני מוכן לומר, שמשרד החקלאות ישמח להעמיד קרנות נוספות לרשות החקלאי. גם בעניין נזקי צבאים, לאחר שיסיים כמה בעיות רחופות יותר, הן בנושא של מכסות ייצור והן בכמה עניינים אחרים, בכל הכבוד, אני יכול להשיב "כן" על שאלתך, אבל זה יהיה לשם המליצה שבעניין. אני אינני מאמין, שעם הבעיות שמציגה היום החקלאות לפני האוצר קרן לנזקי צבאים תהיה הראשונה במעלה.

קולקטיבית. אני כל-כולי בדעתך, וחלק מההנמקות שלנו הן אותן הנמקות שאתה מעלה. לדאבוני, אמרתי, לא מצאתי היענות במשרד האוצר, ובהחלטה בהרמת יד נפלה הצעתך. אני פועל, על-כן, על-פי החלטות הממשלה, ואמרת: אני אעלה זאת פעם נוספת. אם איענה, אשמח על כך.

יאר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
בפעם האחרונה נתבשרנו, שהשרים לא זעקו ולא אמרו שום דבר בעניין קיצוץ 75 מיליון שקל. האם זה נכון גם לגבי הנושא שאליו התייחס חבר הכנסת גדליה גל?

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת יאר לוי, תודה רבה לך, אני אשיב על שאלתך מחר.

1458. אמצעי ייצור ליישובי קו העימות

חבר הכנסת ח' מירום שאל את שר החקלאות ביום ט"ז בכסליו התש"ן (14 בדצמבר 1989):

במושבים ובקיבוצים בקו העימות בגליל יש חסר באמצעי ייצור חקלאיים. התושבים סובלים מהעדר מקורות פרנסה חקלאיים.

ברצוני לשאול:

1. האם ניתן לנייד מכסות ייצור בלתי-מונצלות ממרכז הארץ ליישובים אלה?

2. אם כן — האם ומתי בדעת משרדך לפעול להעברתן ליישובי הגליל?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1-2. עקרונית, ניתן לנייד מכסות. אם קיים אי-ביצוע במשך שלוש שנים, ניתן למחוק למגדלים את המכסות ולהעבירן למגדלים אחרים. ברם, יש להדגיש, כי באגודות שלא התפרקו המכסה שייכת לאגודה, על-פי החוק של המועצה, וכך המכסה נשארת ברושות האגודה ועוברת לחברים אחרים במסגרתה.

ניתן להעביר מכסות מהמרכז לגליל רק על-ידי פדיון מכסות בידי-הממשלה בצורה מסודרת ומבוקרת. בדרך זו יפוצו המגדלים המוותרים על אמצעי פרנסה, כמוהם כהכנסה, כמוהם כמשכורת. פעולה כזאת נעשתה בסוף שנות ה-70 בענף ההטלה. כדי לממש צעד זה יש צורך ביצירת קרן ממשלתית לפדיון המכסות. משרד החקלאות פנה למשרד האוצר בבקשה להעמיד את הסכומים המתאימים. תבענו 15 מיליון ש"ח כדי להתחיל בשנה זו כמה שנקרא רכישת מכסות והעברתן. עם העמדת המשאבים הכספיים הנדרשים ניתן יהיה להתחיל מייד במהלך מן הסוג הזה.

הי"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (המעריך):

אדוני השר, השאלתך הזאת נכתבה לפני שהתפוצץ מה שהתפוצץ בגליל ולפני שהכנסת נזקקה לקבלת חוק הגליל, תיקון כעניין העברת מכסות. אבל אני רוצה לנצל את ההזדמנות שאנחנו מדברים על גורמי ייצור בגליל כדי לשאול את כבוד השר, האם ידוע לו אם המחקר החקלאי, קרי מיגל, קיבל כבר את התמיכות שהוא צריך לקבל על-מנת ליצור לא רק מכסות אלא גם כיווני התפתחות חקלאיים חדשים?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אני מוכן לבדוק את העניין ולתת תשובה בפעם אחרת. אינני יודע, אין בידי הפרט הזה.

בשאלתא על שימוש כירי לצורכי המתת כלבים משוטטים שנתפסו.

לעניין החתולים יש לציין, כי בעת אירוע הכלבת בעומר התברר, כי השועל הנגוע נשך חתול בלתי-מזוהה. לפיכך לא היה מנוס מטיפול באוכלוסיית החתולים החופשיים בחוצות היישוב.

1475. הברחת אפרוחים לגדה

חבר הכנסת ג' גל שאל את שר החקלאות ביום ט"ז בכסליו התש"ן (14 בדצמבר 1989):

על-פי הדיווחים, היקף הברחת אפרוחים לגידול פטמים בגדה קיבל תאוצה, והגיע לממדים משמעותיים מאוד. כתוצאה מכך הוצף השוק הישראלי בפטמים בלתי-מתוכננים, ויש פגיעה קשה במשק החקלאי המתוכנן בישראל.

כרצוני לשאול:

1. מה הוא היקף הבעיה, לדעת השר?

2. מה ייעשה לחיסול תופעה זו?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1. היקף הבעיה לא השתנה.

2. הטיפול בבעיה השתנה. מאז חודש אוגוסט 1989 מפעילה הרשות לפיקוח חקלאי סירת מיוחדת של 12 ניידות, החוסמת הברחת אפרוחים לגדה ומונעת הכנסה של פטמים מן הגדה לשטחי מדינת ישראל.

ככל שדיעתי מגעת, לפי האינפורמציה שכירי, וזכה פעולה זו להצלחה רבה מאוד.

היו"ר ד' תיכון:

תורה: רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גדליה גל, בבקשה.

גדליהו גל (המערך):

כבוד השר, הייתי מבקש לדעת על סמך מה אתה אומר שהיקף הבעיה לא גדל, כאשר מכון תערוכת מהגדולים בארץ מסר לי — ואני מקבל את הנתונים שלו — שכמות התערוכות שהוא מוכר לגדה גדלה בטור גיאומטרי? תודה רבה.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אשמח לקבל את הנתונים. כל מה שאני יכול להגיד נוגע לתחום הפיקוח והחסימה של מעבר פטמים מהגדה לישראל. חבר הכנסת גדליה גל, אתה צריך להיות מודע לכך שבבעבר קלטה הגדה המערבית הרבה מאוד עופות פטם ממדינת ישראל. אני לא יודע אם זה בגלל הסיכות שריכר עליהן חבר הכנסת זאבי או מסיבות אחרות — היום הם מגדלים את העופות בעצמם. למטה זו הם בוודאי זקוקים לתערוכות, והם קונים אותה.

אם מפעלי התערוכות, שכוודאי שייכים לכני כל הדתות וכל העמים, עושים זאת — בבקשה לבוא אליהם בטענות. יש מן הצדק בדברך, אלא שמשרד החקלאות הוא משרד ממשלתי והוא איננו יכול לאכוף את זה.

יאר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
האם יש סכסוך עם מפעלי התערוכות?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
אני לא שומע.

היו"ר ד' תיכון:

אני בכונה לא נותן לשמוע.

1472. הרעלת כלבים וחתולים

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר החקלאות ביום ז' בטבת התש"ן (4 בינואר 1990):

בעקבות גילויי של שועל חולה כלבת באזור באר-שבע הוחלט להשמיד בעלי-חיים המשוטטים בסביבה — כלבים, חתולים וכדומה — ובמקביל ניתנה הוראה, כי יפוור רעל ביישובי האזור.

הובא לידיעתי, כי במקרה אחד הורעל כלב בחצר בית-הספר "עומרים" אשר ביישוב עומר, לעיני ילדי בית-הספר. במקרה אחר הורעלו חתולים בחצר מלון "גאות מדבר", וחלקם נפלו לבריכת השחייה וגססו שם במשך שעות רבות.

במקרה נוסף לכדו פקחי העירייה כ-150 כלבים, חלקם בחצרות פרטיות וחלקם משוטטים. הכלבים הובלו לבית-המטבחיים העירוני בבאר-שבע ושם נורו ללא הכחנה.

כרצוני לשאול:

1. מה היא ההוראה שניתנה לפקחי עיריית באר-שבע בעניין חיסול בעלי-חיים משוטטים?

2. האם נמסרו לפקחים הוראות על-פי החוק שעניינו צער בעלי-חיים וברוחו? אם לא — מדוע?

3. מדוע לא נעשתה הכחנה בין כלבים משוטטים לבין כלבים בבעלות פרטית?

4. מה הן ההוראות שתיתן לפקחים כדי לחסוך מתושבי העיר בכלל ומן הילדים בפרט את מראות הזוועה שתוארו לעיל?

תשובת שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ההוראה שניתנה על-ידי הרופא-הווטרינר העירוני לפקחי עיריית באר-שבע היא ללכוד כל כלב משוטט ולהעבירו למאורות ההסגר העירוניות, ובמקרה של קושי בביצוע הנאמר לעיל — להשמידו בשטח, על-פי ההנחיות הקבועות.

2. ההוראות הוצאו על-פי פקודת הכלבת ובהתאם לחוקי העזר של עיריית באר-שבע לפיקוח על כלבים. הפעולה נעשתה לשם מניעת מחלת הכלבת והסבל הנגרם על-ידיה, וכן למניעת הסבל הנגרם למספר רב של בני אדם, בעיקר ילדים, הנאלצים לקבל טיפול מונע נגד כלבת בעקבות נשיכות או חשד לחשיפה. כידוע, מתו במהלך 1989 מכלבת לפחות 58 בעלי-חיים, מהם 18 בנפת באר-שבע. הממוצע השנתי בעשור האחרון היה 25. מספר בני האדם שנוקקו במהלך 1989 לקבלת הזריקות נגד כלבת עולה על 1,000. המקרה האחרון של מחלת הכלבת באדם בישראל אירע בנפת באר-שבע בשנת 1960, כאשר נפטרה ילדה בת 4 ממושב קלחים. מאז ועד אשתקד הייתה הנפה חופשית ממחלת הכלבת.

3. כל כלב המצוי ברשות הציבור ללא רצועה או זמם נחשב, על-פי פקודת הכלבת, לכלב משוטט. עם זאת, מקובל להחזיק במשך כשבוע במאורות כלבים משוטטים שנתפסו, כדי שאם יש להם בעלים — יוכלו אלה לבוא ולשחררם.

4. כלבים שלא נדרשו על-ידי בעליהם מומתים תוך שימוש בתכשיר המיועד להמתת חסד ללא כאבים, שהוכנס לשימוש בבאר-שבע לפני כמה חודשים. המחלקה הווטרינרית בבאר-שבע הכחישה מכול וכול את הידיעות המובאות

ובצד זה גם בעלי המדגרות, שרוצים שיהיו מדגרות רבות ככל שניתן, כי כך ירוויחו יותר, כלי כל קשר להפסד של המגדלים.

1497. פעולות "הסיירת הירוקה"

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר החקלאות ביום כ"ג בכסליו התש"ן (21 בדצמבר 1989):

מכיוון שמדי פעם שומעים אנו על פעולות שונות של "הסיירת הירוקה", ובהן עקירה, ברצוני לשאול:

1. מכוח איזה חוק פועלת "הסיירת הירוקה"?

2. מה הם הקריטריונים שעל-פיהם פועלת סיירת זו? מי קבעם ועל-פי מה?

3. מי מבקר את פעולותיה של הסיירת?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1. היחידה לפיקוח בשטחים פתוחים, שכינויה "הסיירת הירוקה", פועלת מכוחה של ועדה ממלכתית לפיקוח בשטחים פתוחים. פקחי היחידה ממונים על אכיפת חוק המקרקעין, חוק המים וחוקים נוספים הנוגעים לטבע, לקרקע, למים ולחקלאות. מדובר בכ-16 חוקים.

2. הקריטריון הבסיסי לפעולה הוא החוק, וליתר פירוט הוציא שר החקלאות הנחיות מפורטות לפעולת "הסיירת הירוקה".

3. את פעולות "הסיירת הירוקה", ככל גוף ממלכתי, מבקרים מבקר המדינה ובתי-המשפט.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חסיין פארס.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני השר, מסכיב לכפרים ערביים רבים הוקמו גדרות תיל, שמנעו מהעדרים שלהם להיכנס לשטח מרעה, שיוחד אך ורק לעדרי התושבים היהודים.

האם מוכן השר לפעול למען הסרת הגדרות האלה, כדי לאפשר לעדרי הכפריים הערבים לרעות באותם שטחי מרעה הרריים? בכך יתפור השר גם חלק ניכר מבעיית ההטרדות של הכפריים הערבים על-ידי "הסיירת הירוקה".

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

לא אוכל לענות על שאלה כללית. אם תואיל, חבר הכנסת פארס, להעביר לי פרטים על שטח שניתן בדת וכדין ובחזרה החכרה למרעה לגורם זה או אחר, ו"הסיירת הירוקה" הוציאה ממנו או מנעה שימוש בו על-ידי רועים, יהודים כערבים — אני אפעל לאלתר לביצוע ההחלטות, כפי שהן צריכות להיות מתוקנות על-ידי מינהל מקרקעי ישראל, והשטח יועבר למי שהוחכר לו.

במצבים אחרים, כלליים, בכל הנוגע למתן אפשרות לרעייה ברחבי ההרים או באזורי מרעה, אינני יכול אלא לומר, שהכול צריך להתנהל לפי הכללים המסודרים. שטח מרעה בהחכרה — ההחכרה היא בדרך כלל שנתית, וכך אנו פועלים.

1515. פיקוח וטרינרי

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את שר החקלאות ביום כ"ג בכסליו התש"ן (21 בדצמבר 1989):

לאחרונה פורסם, שמפעלים עוקפים את הפיקוח הווטרינרי הציבורי ומעסיקים וטרינרים מטעמם. המדובר

1489. מכירת אפרוחים לתושבים בי"ע

חבר הכנסת י' ביבי שאל את שר החקלאות ביום ט"ז בכסליו התש"ן (14 בדצמבר 1989):

בעיתונות הופיעה ידיעה, ולפיה משקים בעמק-ירזעאל המצויים במשבר מוכרים בחשאי אפרוחים לתושבים הערבים ביהודה ובשומרון. חלק מהעופות מוחזרים מאוחר יותר לשחיטה כשרה בישראל ונמכרים לציבור, אף שגודלו ללא פיקוח. כך נוצר עודף בשוק, דבר הגורם לירידת מחירים ולקיצוץ נוסף במכסות הגידול.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים שהובאו לעיל נכונים הם?

2. אם כן — אילו צעדים נוקט משרדו?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

לא ידוע לנו אילו נתונים ואילו מסמכים הובאו לפניך; אנחנו לא קיבלנו אותם. משקים לא מוכרים אפרוחים, רק מדגרות מוכרות אפרוחים. לפי חוק מועצת הלול, אסור להוציא אפרוחים ממדגרות ללא תלושים שמנפיקה מועצת הלול. נגד מדגרות המוכרות אפרוחים ללא תלושים נפתחים הליכים משפטיים. מתקיימים היום דיונים בבג"ץ בעתירות של שלוש מדגרות כאלה נגד מועצת הלול.

בהשלמה לתשובות קצרות אלה אני אומר: כדי למנוע פרוצות בייצור, כדי לאפשר לאלה שמתוכננים ושראו לתת להם את המכסות — גם כפטם, גם כהודים וגם כביצים — יש הכרח לשלוט על המדגרות. לדעתנו, הן מקור הפיזור ומקור האי-שליטה. יש מדגרות גם כביצוצים, גם כמושבים; יש גם מדגרות פרטיות, שסגרנו אותן, ועל כך אנחנו נחבטים בבג"ץ. אני מקווה שנעמוד בו.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת יגאל ביבי, רשות לשאלה נוספת.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני מבין מכבוד השר, שלא ידוע לו על ההכרחות, ואם לא ידוע, הרי ממילא גם לא תבעו למשפט. השר אמר שנוקטים אמצעי אכיפה ושמונשים משטחים. האם יוכל השר להגיד לנו כמה משפטים הוגשו נגד מדגרות שפעלו כך?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אני רוצה להביא לתשומת לבכם, רבותי חברי הכנסת — אנא מכם, אני עונה על השאלות שלכם. השאלתם שהוגשה לי על-ידי חבר הכנסת ביבי עוסקת בידעיה שהופיעה בעיתונות, ולפיה משקים בעמק-ירזעאל המצויים במשבר מוכרים בחשאי אפרוחים לתושבים הערבים ביהודה ובשומרון. חלק מהעופות מוחזרים מאוחר יותר לשחיטה כשרה בישראל ונמכרים לציבור, אף שגודלו ללא פיקוח. כך נוצר עודף בשוק.

על זה עניתי, ולא על דבר אחר. נתונים כאלה לא ידועים לנו, ואם ידוע לנו — אנחנו תופסים ומשמידים.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

האם תפסתם — — —

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

בוודאי, תופסים הרבה מאוד. יש תפיסות רבות מאוד, יש משפטים רבים מאוד וסגירות רבות מאוד. אני, עבדך הנאמן, מותקף בעניין הזה על-ידי הצד השני — לא הצד שרוצה לתת מכסות מתוכננות אלא הצד שלא רוצה שיהיה תכנון במדינה.

פיקוח ישיר של המשרד, של מועצת הלול, לעומת זאת, משטחה בשוק-הכרמל בתל-אביב נמצאת באחריותה של הרשות המקומית של תל-אביב, לעניין זה אמרתי, שאנחנו מקיימים פיקוח עליון על המפקחים, על הוטרירנים המחזיים או המקומיים של הרשות המוניציפלית, יש דוגמאות כאלה.

מה שנמצא בתחום משרד החקלאות — אמרתי, לגבי מה שנמצא בתחומים אחרים, אני מודה ומאשר, שאומנם קיימים מצבים כאלה, על-כן, תשובתי הראשונה היתה: אמת, אמרת דבר נכון, אבל זה לא קשור למשרד החקלאות.

1557. סחר בבשר חזיר עלי-ידי ציידים

חבר הכנסת מ"ז פלדמן שאל את שר החקלאות ביום ל' בכסליו התש"ן (28 בדצמבר 1989):

בעיתון "יום השישי" מיום ג' בכסליו התש"ן, 1 בדצמבר 1989, פורסם כי ציידים בישראל סוחרים בבשר חזיר ומספקים את הבשר לחנויות שונות ברחבי הארץ ולגופים פרטיים.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרדך להפרת החוק בתחום זה?

2. אם כן — מה בדעתך לעשות?

תשובת שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מכירת בשר חזירי בר היא עבירה על החוק. רשות שמורות הטבע מקיימת פיקוח שוטף למניעתה.

2. הנחיתי את רשות שמורות הטבע לכדוק את האמור באותה כתבה בעיתון, ואם אכן יסתבר שמתבצעות עבירות, אפעל נגד העבריינים בכל חומרת הדין.

1558. חברת "אגרסקו"

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר החקלאות ביום ל' בכסליו התש"ן (28 בדצמבר 1989):

נוכח הפרסומים האחרונים בדבר גירעונות ב"אגרסקו", ברצוני לשאול:

1. האם פורסמו המאזנים של "אגרסקו" לשנים 1986 — 1988, ומתי?

2. אם לא — מדוע מתעכב הפרסום?

3. האם קיימת ב"אגרסקו" ועדה לאשראי מיוחדת?

4. אם כן — מתי החלה בתפקידה ומה הן סמכויותיה?

5. האם נוסף על ועדת האשראי רשאית גם ועדת הכספים לאשר מתן אשראי מיוחד?

6. מה הם הקריטריונים לקבלת אשראי מיוחד ב"אגרסקו"?

7. מי קיבל בכל אחת מארבע השנים האחרונות אישור לקבלת אשראי מיוחד, ובאילו סכומים?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1. מאזן 31 בדצמבר 1986 פורסם בספטמבר 1988; מאזן 31 בדצמבר 1987 פורסם בספטמבר 1989; מאזן 31 בדצמבר 1988 יפורסם בתוך השבועיים הקרובים.

2. מאזן 1988 עדיין נמצא בכיקורת.

3 — 4. אין עתה ועדת אשראי מיוחדת, היתה כזו עד שנת 1986/87.

במפעלי מזון, המייצרים מוצרים מן החי כבשר, דגים וחלב, אשר רגישותם גבוהה.

ברצוני לשאול:

1. האם קיים פגם בכך שהגוף המבוקר מעסיק את המבקר?

2. כיצד ככונות משרדך להבטיח בקרה על הפיקוח הוטרירני הפרטי?

3. האם קיימים נהלים לגבי תפקוד הוטרירנים, כגון חובת נוכחות במפעל לפיקוח על כל שלבי הייצור?

4. האם קיימת הקפדה על כך שהצרכנים יהיו מודעים לעובדה, שחלק מהמוצרים אינם זוכים לפיקוח ציבורי בלתי-תלוי?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

1. לדעת השירותים הוטרירניים במשרדנו, התשובה חיובית.

2. המפעלים שבתחום אחריות משרדי הם: א. בתי-מטבחיים; ב. משחטות העופות; ג. מפעלי עיבוד בשר, דגים וחלב המאפשרים לייצוא.

בכל הנ"ל הפיקוח הוא ממלכתי, ולפיכך אין הגוף המבוקר מעסיק את המפקח.

3. לגבי המפעלים שבתחום אחריות משרדי, התשובה חיובית.

נוסף על כך, מפעלים השירותים הוטרירניים פיקוח וטרירני עליון, הכולל ביקורים חקופתיים במפעלים והדרכתם השוטפת של המפקחים בהם, אם באו מטעם מועצות ייצור או מטעם רשויות מוניציפליות.

4. כל המוצרים, שהפיקוח עליהם מצוי באחריות משרדי, מסומנים כחוק בחותמת הנושאת את המלים: "בפיקוח וטרירני — נבדק והותר", או: "השירותים הוטרירניים — נבדק והותר". החותמת גם נושאת את מספרו הרשמי של המפעל שבו הופק המוצר.

משרדי הפיץ מידע על כך באמצעי התקשורת, והוא מתכוון להמשיך בפעולות אלה ואף להרחיבן.

הי"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת נאווה ארד.

נאווה ארד (המערך):

אדוני השר, על השאלה הראשונה שלי עניתי בחיוב, ואמרת שיש פגם באשר יש מפעלים הנוהגים שלא כשורה. איך קורה, שחלק מהמפעלים הם באחריות משרדך וחלק לא? אותם מפעלים שאינם באחריות המשרד, באחריות מי הם? האם אי-אפשר להשיג צו הרחבה? יש תלונות, ואני מוכרחה לומר לך, ששאלתי גם את שר הבריאות בנושא דומה. יש לי תחושה, שאין תיאום בנושאים האלה, ובסופו של דבר מי שנפגע זה ציבור הצרכנים, והוא לא מודע לכך.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. כבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

בתשובה על שאלתה של חברת הכנסת נאווה ארד, אביא את הדוגמה הבאה: יש משחטות הנמצאות בתחום העירוני. משחטות הנמצאות בעיקרן במסגרת ההתיישבותית, זאת אמרת באזורי התיישבות, קיבוצים ומושבים, הן במסגרת

2. מקובל על שר החקלאות לתת לכל מקום כזה פתח מים — לא חיבור מים; אני מבחין בין פתח מים לבין חיבור מים — שממנו ייקחו התושבים מי שתייה בלבד, כפי שהדבר נעשה בנגב אצל שבטי הבדואים ובכמה מקומות בצפון, וזאת לאחר עשיית הסידורים המתאימים ולאחר שחברת "מקורות", הספקית, תודא שהדבר לא יהפוך לפרצה שממנה יורמו מים כל השנה, ובכמויות גדולות.

3. לא.

4. קו המים לאשחר הוקם על-ידי הסוכנות היהודית ועל חשבונה. לפני כשנה הועבר הקו להפעלה של חברת "מקורות". בקיץ האחרון היתה תקלה חמורה במשאבה, ובמשך כל הקיץ הובלו לאשחר מים במכליות.

באביב הקרוב, אם יחברו כי ניתן לקבל מים מהקו של היישוב אשחר בלי לפגוע באספקת המים ליישוב עצמו, יקבלו אנשי ערב-אל-נעים פתח, שממנו יוכלו לקבל מי שתייה.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

גם אני התייחסתי בשאלתא שלי לפתחי מים, ולא לחיבורי מים, על-פי ההבחנה שעשה השר.

שאלה ראשונה, לגבי ערב-אל-נעים: למה צריך לחכות עד לאביב? אני מבין שכרוע וזרמים מים לאשחר. למה לא ניתן ליצור עכשיו פתח מים, על-פי התנאים שציין השר? למה צריך לחכות בעניין הזה?

שאלתי השנייה: נמצאת בידי רשימה של כ-13 יישובים או ריכוזים כאלה, שאין להם פתחי מים. מה לוח הזמנים הסביר של השר, שבמסגרתו יתאפשר לכל אחד מהם לקבל פתח מים לצורכי שתייה?

היו"ר ד' תיכון:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

הסברתי מה הם הכללים שעל-פיהם אנחנו פועלים. פתח מים אפשר לתת במקום שבקרבתו, סמוך לו, קיים צינור מים, וכשהדבר אינו הופך למטרד תברואי וגם לא יוצר מצב, שבו הפתח פתוח כל הזמן מצד אחד, והקו האמור לספק מים למטרה כלשהי מפסיק להעביר את המים כי בדרך יש פתחים. על-פי אמת המידה הטכנית אנחנו קובעים את התוצאה.

אשר לשאלתך לגבי קו המים ליישוב אשחר, אני מוכן לבדוק זאת פעם נוספת. אם הדבר תקין ואפשרי, אני בהחלט אפעל כך.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לשר החקלאות.

ה. הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3) (תיקון), התש"ן — 1990*
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עורכים לסעיף הבא: הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3) (תיקון). התש"ן — 1990, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. חביא את הצעת החוק וישבת-ראש ועדת העבודה והרווחה. בבקשה.

5 — 6. לא מעניקים אשראי מיוחד, והחל משנת הייצוא הבאה לא תעניק "אגרוסקו" כל אשראי, למעט מימון משלוחים. בנקודה זו אני רוצה להבהיר, שבהתאם לרפורמה שעשיתי לפני חצי שנה או שלוש-רבעי שנה במשרד החקלאות, בהנחיה מפורשת לכל מועצות הייצור והארגונים החקלאיים, נושאי האשראי לא יהיו במסגרת המועצות ולא יהיו במסגרת הארגונים. לא "אגרוסקו" ולא מועצת פרי ההדר יעסקו באשראי. בכך יעסקו הבנקים. התוצאה של הטיפול באשראים בשנים האחרונות הביאה, לדאבון לב, למצבים לא-סבירים ולא-קבילים. על-כן, מערכות כספיות יוצאו מתחום המועצות, והטיפול במערכות הכספיות, לא ההתחשבות אבל האשראי שניתן — הוא לא ייתן על-ידי המועצה, אלא ייתן בהכוננה לבנק, והמגדל — יישוב, מושב, קיבוץ, חקלאי יחיד, חקלאי פרטי, יהודי, ערבי — יפעל ישירות מול מוסד בנקאי.

7. ועדת האשראי אישרה הלוואות בשנים 1985 ו-1986. אם תרצה לקבל פירוט, אני מוכן למסור לך אותו בכתב. יש נתונים רבים מאוד, ואשמח להעביר לך אותם בכתב.

1617. פתחי מים לכפרים לא-מוכרים

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שר החקלאות ביום י"ד בטבת התש"ן (11 בינואר 1990):

באזור הצפון קיימים, למיטב ידיעתי, עשרות כפרים לא-מוכרים שבהם אין ולו פתח מים אחד.

ברצוני לשאול:

1. כמה כפרים לא-מוכרים נמצאים במצב זה?
2. האם מקובל על משרד החקלאות, כי יש לחבר כל כפר למקור מים אחד?
3. האם משמשים גם פתחי המים כלי כנגד תושבים אלה לפינוים מן האזור?

4. מדוע לא ניתן פתח מים לכפר ערב-אל-נעים, הסמוך ליישוב אשחר, וזאת למרות הבטחת שר החקלאות הקודם מר נחמקין והסכמת המועצה האזורית משגב (מצ"ב אישורים)?

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

לשאלתא של חבר הכנסת חיים אורון בעניין פתחי מים ליישובים לא-מוכרים:

1. את השאלה יש להפנות למשרד הפנים. מכל מקום, לא מדובר בכפרים אלא בריכוזים, שבהם מספר קטן של כחים. לעתים עד כמה עשרות. הבתים בכל הריכוזים הללו הם לא-חוקיים, ובתור שכאלה אין החוק מאשר לחברם לרשתות המים והחשמל. אין זו שאלה של טוב לב או של פרוטקציה. קיים חוק בעניין הזה.

* "דברי הכנסת", חוב' י"א, עמ' 1962; נספחות.

— הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3) (תיקון):
מתן עדיפות ליישובי הנגב —

נגד — אין
נמנעים — אין
סעיף 1 נחקל.
היו"ר ד' תיכון:
בעד — 19. מתנגדים — אין, נמנעים — אין. סעיף 1.
כנוסח הוועדה, אושר. אנתנו עובדים להצבעה על החוק
בקריאה שלישית. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע ה

בעד החוק — 21
(נ' ארד, י' ביבי, י' גולדברג, פ'
גולדשטיין, ג' גל, מ' גפני, ש'
דורון, י' הורביץ, ר' זאבי, ע' זיסמן,
יצ' לוי, א' נמיר, ע' סולודר, מ'
פרוש, ע' פרץ, י' צידון, א'
רובינשטיין, י' שגיא, י' שמאי, י'
שפרינצק, ד' תיכון)

נגד — אין
נמנעים — אין
חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל
(גמלאות) (תיקון מס' 3) (תיקון).
התש"ן — 1990. נחקל.

היו"ר ד' תיכון:

בעד — 21. מתנגדים — אין, נמנעים — אין. חוק שירות
הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 3) (תיקון).
התש"ן — 1990. אושר בקריאה שלישית. תודה רבה, רבותי.

חברי הכנסת, בתאריך 13 בפברואר 1989 אישרה הכנסת
את חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון
מס' 3), התשמ"ט — 1989. כזכור, נקבע בתיקון מס' 3 הנ"ל כי
חייל ששירת מעל ל-35 שנה וצבר פנסיה מקסימלית והתמלאו
בו כל יתר התנאים הקבועים בחוק יהיה זכאי עם פרישתו
מהשירות למענק שחרור בשל תקופת השירות העודפת על
תקופת השירות המוכה אותו בקצבה בשיעור המרבי. הוראה זו
חלה גם על שאריו של החייל, לפי העניין.

התיקון האמור הוחל למפרע על מי שפרש משירות הקבע
מ-1 בינואר 1985 ואילך.

התיקון המוצע עתה בא לקבוע את תחילת החוק למפרע
מיום 1 באפריל 1980, כפי שהוחל על עובדי המדינה האחרים.

אדוני היושב-ראש, לחוק אין הסתייגויות, ולכן אבקש
לאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי חברי הכנסת, כאמור, אין הסתייגויות, ואנו
ניגשים להצבעה על החוק בקריאה שנייה. מי בעד סעיף 1 —
החלפת סעיף 2, כהצעת הוועדה? זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע ה

בעד סעיף 1 — 19
(נ' ארד, י' ביבי, י' גולדברג, פ'
גולדשטיין, ג' גל, ש' דורון, י'
הורביץ, ר' זאבי, ע' זיסמן, יצ' לוי,
א' נמיר, מ' פרוש, ע' פרץ, י' צידון,
א' רובינשטיין, י' שגיא, י' שמאי, י'
שפרינצק, ד' תיכון)

6. מתן עדיפות ליישובי הנגב*

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
זה מן המפורסמות.

היו"ר ד' תיכון:

אני יודע, ואני מתחבט ומתלבט בעניין הזה כבר כמה
כנסות. מכל מקום, צא לדרך, הרב יצחק לוי, כל הארץ אזור
קדימה אחד.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

תודה רבה. זה היה צריך להיות כך, אבל זה לא כך.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, קודם כול אני
מיצר על כך ששולחן הממשלה ריק בדיון על הנגב. לדעתי זה
אזור שהיה ראוי לכך, שלפחות נציג הממשלה יהיה נוכח בדיון
עליו — יבוא, ישמע, יאזין ואולי יתייחס.

אלי דיין (המערך):

אני מציע שלא לקיים את הדיון הזה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אחרי דברי הפתיחה שלי, אני מקבל את זה.

אלי דיין (המערך):

זה לא יעלה על הדעת. הממשלה אומרת שיש עדיפות
גבוהה לנגב.

היו"ר ד' תיכון:

אנתנו עובדים לנושא הבא: מתן עדיפות ליישובי הנגב.
ינמק חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

רבותי, יש כאן בעיה. הוקצתה לדיון בנושא הזה שעה
אחת, חברת הכנסת שרה דורון, אבל על-פי מספר הדקות
שניתנו — יימשך הדיון יותר משלוש שעות. הכיצד? תכררו
בועדת פנקסות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

זו הפעם הראשונה שאתה נתקל בזה?

היו"ר ד' תיכון:

זו לא הפעם הראשונה, אבל מן הראוי להעיר על כך פעם
אחת.

שרה דורון (הליכוד):

אפשר להגביל את הנואמים לחמש דקות.

היו"ר ד' תיכון:

אני מוכן, אבל אתם מחליטים, זה קשה. יבוא מישור
יערער, ובצדק, אתם צריכים לתת על כך את הדעת שכשאתם
מקצים שעה אחת לדיון: זה לא יכול להפוך לדיון של יותר
משלוש שעות וחצי.

* "דברי הכנסת", חוב' ט', עמ' 1115.

1985, כך שכיום הנגב, שהוא 66% משטח המדינה, מאוכלס בכ" 7% מתושביו, פחות מ-300,000 תושבים.

ההגירה השלילית נובעת מכך שאין לתושבים אפשרות להתפרנס בנגב. זה כ-15 שנה סובל הנגב מהעדר יוזמות ממשלתיות לעידוד צמיחה ופיתוח. האבטלה הנוראה מכה בנגב ללא רחם. שיעור המובטלים בנגב מגיע ל-15%, בעוד הממוצע הארצי הוא כ-6%; כלומר, שיעור המובטלים בנגב הוא יותר מפי שניים משיעור המובטלים הממוצע בארץ.

רבים מהמפעלים, גדולים וקטנים, נסגרים. והנה כמה מכתורות העיתונים בשבוע האחרון: מפעל "פניציה" בירושם הודיע על כונתו לפטר 140 עובדים. כותרת נוספת: לאחר התערבות של מר הברפלד מההסתדרות, בינתיים יצאו העובדים לחופשה בת חודש וחצי ללא תשלום. אבל, חלקם כנראה צפוי לפטורים. ידיעה נוספת שהתפרסמה השבוע לגבי עיריית באר-שבע — אני מכר את ראש העיר, היושב אנו כאן היום — היא שלא יהיה מנוס מפטורים של כ-300 עובדים. אני מקווה שראש העיר ימצא, בכל אופן, דרך להימנע מפטורים אלה או לצמצם אותם.

בעקבות האבטלה והפיטורים, תושבים אינם יכולים לעמוד בתשלומי המסים לרשויות המקומיות, וממילא יורדת רמת השירותים. נכחן את נושא הרווחה בנגב, נושא שאולי יש בו כדי לסמל את המצוקה ששרי בה הנגב. לאחרונה בוטלו על-ידי משרד העבודה והרווחה 25 תקנים ללשכות הרווחה בנגב, והועברו לירושלים, לתל-אביב, לבני-ברק, לבתי-לחולון, בטענה ששירות אלה אינן מאוישות. אכן, משירות אלה אינן מאוישות, אבל אנחנו מתאמצים — כל תושבי הנגב, ראשי הערים, ראשי המועצות, אנשי הציבור בנגב — למשוך ולהביא עובדים סוציאליים ואנשים מקצועיים בנושא הרווחה. העברת המשירות האלה למרכז הארץ, מחיקתן מהתקנים בנגב, מונעת מכל אנשי הציבור, מראשי הערים בנגב, אפשרות להביא עובדים סוציאליים או אנשי מקצוע אחרים.

במקביל, יש גידול של 26% בתיקים שנפתחו ב-1989 בלשכות הרווחה. הגידול משמעותי ביותר הוא לגבי תיקים שנפתחו בגלל חוסר תנסוקה — גידול של 38%. תיקי ילדים בסיכון עלו בצורה משמעותית, מ-133 תיקים ל-210 תיקים ברכון של שנה אחת.

עוד בעיה קשה שהנגב מתמודד איתה היא בעיית הקשישים. נביא לדוגמה את באר-שבע. יש היום בבאר-שבע אוכלוסייה של 12,000 קשישים, שהם 11% מאוכלוסיית העיר, שיעור גבוה, ואין די אמצעים לטפל בהם. יש קשישים הגרים בתת-תנאים, בדירות הרוסות, ללא מים חמים, לפעמים גם ללא חשמל. חברת "עמיגור" אינה מוכנה להשקיע בשיפוץ דירות אלו, ומצב הקשישים חמור מאוד.

אביא שתי דוגמאות קצרות משטח החינוך. אחת מהן שוב בבאר-שבע. אני רוצה לקרוא ממכתב שקיבלתי מועד ההורים של באר-שבע, ועל חלק מהעובדות קיבלתי גם אישור מלשכת ראש העיר. תומכים ההורים: מצב התחזוקה והאחזקה ירוד ביותר. יש חוסר ריהוט. הריהוט הקיים אינו מתאים. לא נעשות עבודות תיקוני חשמל. הדבר מהווה סכנה בטיחותית. לא תוקנו גדרות בבתי-ספר, ובבתי-ספר פרוצים. אין שירות פסיכולוגי לטיפול בנער. אין שירותי בריאות בבתי-ספר, קרי — אין אחיות. נסגרה התחנה לליעוץ ולעולה. כספי הביטוח נגד פריצות בבתי-הספר לא הועברו ליעדם. כספי הרווחה החינוכית והקצבות משרד החינוך לא הועברו מחודש ספטמבר.

עדנה סולודר (המערך):
היה סיפור כזה על הגליל.

אלי דיין (המערך):
אבל לפחות שר החקלאות הגיע.

היו"ר ד' תיכון:
האם יש שר תורן, גברתי סגנית מזכיר הכנסת?

אורה נמיר (המערך):
השר מילוא נמצא בבניין. הוא שר העבודה בפועל.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
יש כמה וכמה שרים בבניין.

אורה נמיר (המערך):
אולי אחד יתנדב?

היו"ר ד' תיכון:
גברתי סגנית מזכיר הכנסת, האם אפשר לזמן את אחד השרים כדי שיכבדנו בנוכחותו, ולו זה האמור להיות בתורנות?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
רציתי לומר לחבר הכנסת אלי דיין, שאולי הם כולם בנגב, הלכו לראות אם אפשר לפתור את הבעיות. אנחנו שומעים שכמה מהם נמצאים פה, בבניין הכנסת.

יואש צידון (צומת):
זה יכול להיות שר בלי תיק. בלאו הכי אין להם תוכניות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
בכל אופן, רבותי, אם אתמול ובשבוע שעבר דיברנו על הגליל הבורע, הרי היום אנחנו באים לדון על הנגב הגורע. מעט הפגנות, מעט שביתות, אולי בגלל הייאוש המתגבר והולך בקרב תושבי הנגב גם מצעדים אלו.

חברי הכנסת, לפני שאמסור נתונים ואתייחס לפתרונות המתחייבים למצב הנגב, אני מבקש להצטרף לדמעת האם מדימונה, שהופיעה על מרקע הטלוויזיה בשבוע שעבר ותיארה תיאור מזעזע של הקורות אותה בכיתה. אותה אם, הגברת רויטר, הוזדהת בשמה, תיארה את מצוקתה — אך לא רק את מצוקתה, אלא את מצוקת אלפים ורבות בנגב, מובטלים וגם עובדים, המתקיימים ממשכורות עוני. ילדיה של הגברת רויטר אינם מתקלחים במים חמים כי אין מים חמים בדוד. היא מחממת בגו שני סירי מים, וכך מסתדרים. ילדיה של הגברת רויטר יוצאים בוקר-בוקר לגן, עם תיק אוכל וריק, ואין באפשרותה לתת לילדים תפוח או כריך. כל בוקר נפרדים הילדים מהאם בדמעות, ובינתיים, צווי מעצר בגין חובות גדלים, והפתרון היחיד שהיא רואה למצב טרגי זה הוא לקנות בהקפה בקבוק אקונומיקה ולשתות אותו.

רבותי חברי הכנסת, כולנו שותפים לאותה דמעת אם, אך מכאן צריך לצאת מסר ברור לגברת רויטר ולכל אותן אמהות נפלאות, המתמודדות יום-יום עם העוני; מסר של תקווה, שכולנו נתגייס למצוא פתרונות נאותים להדברת העוני והמצוקה בנגב.

הרשו לי למסור כמה נתונים מכמה ערים, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות בנגב, שימחישו את המצוקה. זה עשר שנים יש הגירה שלילית בנגב. המספרים לשנת 1989, כפי שנמסרו לי על-ידי העיריות, הם שבשנה זו בלבד עזבו את הנגב כ-4,000 תושבים, מתוכם כ-2,900 תושבים בבאר-שבע, 800 מדימונה ו-300 מאופקים. מספרים אלה מבטאים המשך תהליך הגירה שלילית, המסתכם בכ-40,000 תושבים משנת

ועוד בתחום החינוך — — —

אל דיין (המערך):

לא כדאי להמשיך, אנשים עלולים לברוח מהנגב.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
תיכף נציע פתרונות לנגב.

היו"ר ד' תיכון:

פתרונות לכל המדינה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב ראש, אנחנו מדברים עכשיו על הנגב.

דוגמה נוספת: ראש מועצת אופקים מסר לשר החינוך ולמנכ"ל, שהוא נאלץ לשלם שכר של 4,000 שקל לחודש למורה מיומן למתמטיקה, כדי שיסכים לבוא ליישוב וללמד באחד מבתי הספר העל-יסודיים בהיקף משרה של עשר שעות שבועיות. הווי אומר, אין שם די כוחות הוראה מיומנים, ראשי הערים מודאגים מכך, ולכן הם מוציאים הון עתק על משכורות של מורים.

אף-על-פי-כן, כ-40% מתלמידי אופקים עוזבים את היישוב אחרי בית-הספר היסודי, או אחרי כיתות ז' — ח', בגלל חשש שאם יישארו באופקים, לא יצליחו לקבל תעודת בגרות. הבעיות הן דומות במקומות רבים, הבאתי רק דוגמה אחת.

לאחר שצייננו תמונה עגומה כל כך, אני רוצה לעבור לפתרונות. סגן שר האוצר, בתשובתו על הצעת לסדר-היום, מנה כמה פרויקטים שהממשלה אמורה ליוזם, ביניהם פרויקט רמת-חובב, פרויקטים לתיירות וכדומה. אני רוצה לומר לסגן שר האוצר, שאנחנו שומעים שנים רבות על אותם פרויקטים, ושום דבר לא בוצע. יכול להיות שאילו סגן שר האוצר או שר האוצר או שר אחר היה עונה היום — הוא היה מונה שוב אותם פרויקטים.

במועצת הנגב אנחנו מקבלים כל שלושה חודשים או שישה חודשים תוכנית פרויקטים. שום דבר לא בוצע. חבל על אותה מועצה, שאיבדה את ערכה מבחינת יכולת הקידום של ענייני הנגב.

הרשויות המקומיות נושאות ונותנות עם שר הפנים על הסדר חובות, על קבלת תקציבים לפיתוח ועל תקציב שוטף, ואף-על-פי-כן בכל חודש אנחנו קוראים, שהרשויות אינן יכולות לשלם משכורות לעובדיהן, וכל השירותים העירוניים מאוימים מדי חודש בחודשו בהשבתות ובשיבושים.

ראשית, אני רוצה להציע להפנות אמצעים לנגב לקליטת עלייה במספרים משמעותיים. לדעתי, בכך טמון הפתרון העירוני נכונה לכך. יש מקומות, שקיימות בהם דירות ריקות רבות, ובנקל אפשר למסורן לעולים חדשים. מצפה-רמון זועקת לכך, דימונה חצי ריקה, בירוחם יש מאות דירות ריקות, בבאר-שבע יש דירות ריקות. באר-שבע מעוניינת להוסיף בנייה.

נמסר על-ידי סגן שר האוצר, שיש התחלות בנייה, אבל בהחלט צריך לפתח את התחלות הבנייה בנגב בהיקפים גדולים הרבה יותר. אין ספק, שיחד עם קליטתם של העולים בנגב תצטרך הממשלה לפתח תשתיות בתחום התעשייה ובתחום החברתי. יפותחו בתי-ספר ומערכות הבריאות, יתוגברו שירותי הרווחה.

יש להפנות בתקציב המדינה הקרוב סכומים מיוחדים לפיתוח הנגב בכל התחומים; ולא — גוויעתו של הנגב תימשך, חלילה.

אני רוצה לציין, שרק היום קיבלתי משתי מועצות אוזריות, המועצה האזורית שער-הנגב והמועצה האזורית עזתה, תוכניות מפורטות לקליטת עולים ביישובים חקלאיים — יישובים חקלאיים מבוססים, היכולים להתמודד עם כך. המועצה האזורית שער-הנגב תכננה תוכנית לקליטת 42 משפחות עולים מארגנטינה בקיבוצי שער-הנגב. היא מוכנה לפתוח את אכס, שהוא היום מקום סגור, לקליטת עולי רוסיה. גם המועצה האזורית עזתה מוכנה להעמיד למטרה זו את כל הדירות שבתחומה. אבל הממשלה אינה פונה אליהן, הממשלה אינה מגיעה אליהן. הממשלה צריכה לגבש תוכנית מיוחדת לקליטת עלייה בנגב.

אני רוצה לציין, שיש בנגב מספר לא מבוטל של מוסדות חינוך תורניים, שסביבם מרוכזות קהילות העושות עבודה נפלאה. קהילות אלה, אנשיהן אינם מן העוברים את הנגב, אלא להיפך — מהמיישבים אותו. הן מגדילות את אוכלוסייתו כהיות משפחותיהן משפחות ברוכות ומרוכות ילדים, כן ירבו. צריך לשלוח ברכה מיוחדת לכל אותם אנשים העוסקים בתורה בנגב ועל-ידי כך מביאים ברכה גדולה.

יש בנגב כמה מועצות אוזריות, המאגדות יישובים חקלאיים רבים. אין צורך להרכות מלים על המשבר החקלאי, אך רוב מושבי הנגב עדיין לא מצאו את פתרונם במסגרת מינהלת הסדר המושבים. יש להקציב אמצעי ייצור ומכסות בענפים החקלאיים השונים, כדי שמלכד ההסדר שלא סודר, ואנחנו מקווים שישודר, יוכלו המושבים להשתקם ולהפוך למשקים יצרניים וכדאיים מבחינה כלכלית.

אני מקווה, שלא נגיע למצב שבו ייסגרו ויחולו יישובים בנגב. לצערי, לגבי כמה מהם אנחנו קרובים לכך.

לסיום, אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, העליתי כאן בפניכם את המצב החמור שבו מצוי הנגב. אני פונה לבית להתאחד במאמץ אזהר הצבעה לקראת התקציב ולהביא לשיקומו ולפריחתו של אזור נפלא זה. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר — עשר דקות, ואחריו — לחבר הכנסת עובדיה עלי, ואם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת עמיר פרץ.

קריאה:

אתה לא יכול להגביל?

היו"ר ד' תיכון:

אני לא יכול להגביל. ועדת הכנסת קבעה. אני מוכן להעמיד זאת להצבעה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה דיון סיעתי.

היו"ר ד' תיכון:

אני יודע.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש עשר דקות לכל חבר. אתה לא יכול לשנות זאת.

היו"ר ד' תיכון:

זה מותר. אם הכנסת תחליט להגביל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין תקדים.

היו"ר ד' תיכון:

לכל דבר יש תקדים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נושא הדיון היום הוא: הנגב בסדר העדיפויות הלאומי. אחמול היה דיון על מקומו של הגליל בסדר העדיפויות.

היו"ר ד' תיכון:

מחר מרכז הארץ.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מחר מרכז, מזרח.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

בקעת-הירדן והשטחים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן. לפי דעתי, הכנסת מכניסה תוכן פילולוגי חדש למושג עדיפות. הווי אומר, למעשה הכנסת קובעת תקדים מעניין מאוד. שעל-פיו כל אזור הוא בעצם בעל עדיפות ראשונה במעלה: כלומר, גם הגליל הוא בעדיפות ראשונה במעלה, גם המושבים הם בעדיפות ראשונה במעלה, אבל גם הנגב הוא בעדיפות ראשונה במעלה. אם אין פה איזו סתירה לוגית פנימית, אז אני באמת לא מבין שום דבר.

אני לא מכיר מצב שבו תיתכנה, חבר הכנסת דיין, כמה עדיפויות בעת ובעונה אחת. סליחה, חבר הכנסת לוי — שיום את הדיון יבואו על הכרעה — אתה צריך להחליט למי נותנים עדיפות, שכן יש לי איזה חשד, ותחקן אותי אם אני טועה, שאילו היה פה דיון — חבר הכנסת רובינשטיין הציע — על ההתיישבות ביהודה ושומרון, או בגדה, היית אומר שאזור זה צריך לקבל עדיפות ראשונה במעלה.

יצחק לוי (המפלגה הרתית הלאומית):

צריך לתת עדיפות לאזורים הנמצאים עכשיו במצב של תת-עדיפות, כדי להשוות אותם לאזורים הנמצאים במצב אחר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הבנתי. חבר הכנסת לוי, ניסיתי להסביר לך משהו פשוט. ניסיתי לומר לך רק דבר אחד: שתמיד יכול להיות רק אזור אחד בעדיפות ראשונה, והאזורים הבאים הם בעדיפות שנייה, בעדיפות שלישית ובעדיפות רביעית. לא יכול להיות, ששני אזורים יהיו בעדיפות ראשונה. אין דבר כזה.

יואש צידון (צומת):

יש.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מדבר רק על-פי ההיגיון שלי, מה לעשות?

יואש צידון (צומת):

יש אזורי פיתוח א' בכמה מקומות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

קראתי, עיינתי במילון עברי, ראיתי מה פירוש המלה "עדיפות". חבר הכנסת לוי, ככל הכבוד, אני רוצה להמשיך אתך בעניין הזה, ותראה בדיוק איך זה נראה: חבר הכנסת צידון, לך תלמד את העניין. תראה איך נראה אזור עדיפות א', תראה שאין שום הבחנה בין יישוב ליישוב, על-פי שום אמת מידה: רק בגלל הכרעות פוליטיות וכדי לשלם מס שפתיים וכדי לצאת טוב עם כולם קובעים שהכול במקום עליון בסדר העדיפויות. אנב, כולם בעדיפות ראשונה, רק אוס-אל-פחם בעדיפות שנייה. כזה תהיה תמיד בטוח. כל השאר יגידו: שדרות בעדיפות ראשונה — וייתנו לגדה פטימים וביצים לגליל — וייתנו ליהודה ושומרון. אני מבקש שלא להשתתף בחגיגה הזאת.

היו"ר ד' תיכון:

פטימים לא נותנים ליהודה ושומרון.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

במקום פטימים ייתנו להם משהו אחר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הם לא צריכים עדיפות, מה שנותנים להם לא נותנים לשום אזור. ליהודה ושומרון נותנים הכול, לא צריך לתת עדיפות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת יצחק לוי, אני אומר זאת באופן אישי. אתה מייצג תפיסת עולם, שמימושה היה בין הגורמים העיקריים לריקון הנגב. בעניין הזה, כל הימין הישראלי וחלק מתנועת העבודה הרבו להג בעניין הגליל, הרבו להג בעניין הנגב, ונתנו ליהודה ושומרון.

ערנה סולודר (המערך):

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חברת הכנסת ערנה סולודר, בין השאר אני מתכוון גם אליך. הרכיבים להג בעניין הגליל, ונתתם ליהודה ושומרון: הרכיבים להג בעניין הנגב, ונתתם לבקעה. ותראו איך נראים הפרויקטים שלכם בבקעה. כולם בזבזו כסף.

בפועל הכרעה מדינת ישראל, חבר הכנסת יצחק לוי, לא באיזה תכנון מוקדם, שהנגב יהיה אחרון בסדר העדיפויות, אפילו אחרי הגליל. בפועל זהו המצב. אחריות לכך כמה ממשלות, אחריות לכך כמה קואליציות, וכל מי ששיחף פעולה בתגבור ההתיישבות וכחוזמת המשאבים ליהודה ושומרון נושא באחריות הזאת, חבר הכנסת יצחק לוי. אל תחחמק מזה, כי אי-אפשר להתחמק.

יצחק לוי (המפלגה הרתית הלאומית):

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אגיד לך למה, זו שאלה טובה: משום שרמת-גן עומדת על רגליה, אינה זקוקה לשום עדיפות, היא לא צריכה להיות אזור פיתוח, ובאים אליה משקיעים ממילא. אבל כאשר אתה רוצה לעודד משקיע, הוא תמיד ילך לאריאל ולא יבוא לעמיר פרץ. אתה לא מבין את העניין הפשוט הזה, הטריביאלי הזה? הוא תמיד ילך לאריאל ולחבל-ברקן, ולא ילך לנתיבות.

יצחק לוי (המפלגה הרתית הלאומית):

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת יצחק לוי, זה מסוג המקלות, שצריך להחליט באיזה צד אוזנים בהם. במקל הזה אי-אפשר לאחוז בשני הקצוות אם שומרים על יושר אינטלקטואלי. אם נוקטים לשון דמגוגיה, ואתה לא עושה כן, אם מישור רוצה להיות דמגוג — שיחזיק במקל בשלושה קצוות.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת דיין, חברת הכנסת נאוה ארד וחבר הכנסת צ'רלי ביטון, סליחה שאנחנו מפריעים לכם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אדבר יותר בלחש, חבר הכנסת אלי דיין, כי מטעמי חברות אינני רוצה להפריע לך.

יצחק לוי (המפלגה הרתית הלאומית):

— — —

לגדה, בשביל אותם עולים. הוא אמר דבר ברור: בגדה המערבית, אם מישוה לא שמע; הוא ביטא דבר ברור מאוד: בתודעה שלו. של ראש הממשלה, ארץ-ישראל ללא הגדה היא ארץ קטנה, משום שהנגב איננו קיים, שאם לא כן, יש מקום לקליטה. אבל ראש הממשלה זקוק לאיזה מרחב מחיה, למקום כדי להביא אליו תושבים, עולים, ואני מקווה שיגיעו יותר מכפי שאנחנו חושבים. בשעה שיש מקום המשוער לאנשים, הקורא ומזמין אליו תושבים — את ראש הממשלה אין זה מספק. הוא זקוק לארץ-ישראל גדולה, ובמלים "ארץ גדולה" הוא התכוון רק לאזור אחד; ולשם כך הוא זקוק לאזור הזה, ולשם כך, נרמה לי, הוא זקוק לעלייה. לא שהוא זקוק לאזור בשביל העלייה; הוא זקוק לעניין הזה באופן מובהק, הוא זקוק לעלייה, כדי להצדיק את ההישארות באזור. כך זה קורה כנראה. הוא זקוק לארץ-ישראל גדולה, הוא זקוק לעלייה כדי להצדיק את ארץ-ישראל הגדולה. היפוך הגורמים כולם.

לכן, אני מציע לתושבי הנגב שלא לצפות להרבה מראש הממשלה הזה: ולשם כך הוא זקוק לאזור הזה, ולשם כך, נרמה שמהממשלה הזאת אפשר לצפות למשהו. הממשלה הזאת הכריעה, כנראה, שלא להכריע בשום נושא, גם לא בנושא העדיפויות לנגב. כל רעיון שמישהו יעלה כאן, הסיכוי שלו להתקבל הוא קלוש ביותר.

לכן, יש לי רק דבר אחד לומר לתושבי הנגב: אל תצפו מראש הממשלה הזה והממשלה הזאת ייתנו לכם עדיפות כלשהי. ראש הממשלה הזה זקוק לעלייה כדי להצדיק את ההישארות ביהודה ובשומרון, והוא ייתן כל תמיכה, כל עדיפות וכל גיבוי להתיישבות ביהודה ובשומרון על חשבון ההתיישבות בנגב.

הי"ר ד' תיכון:

תודה רבה. חבר הכנסת עובדיה עלי איננו נוכח באולם. חבר הכנסת עמיר פרץ, לרשותך שמונה דקות.

עמיר פרץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני בטוח שאוכל להסתפק בפחות משמונה הדקות שהוקצבו לי. אני חושש מאוד, שכוחו של חבר הכנסת יצחק לוי, שהעלה את ההצעה לקיים דיון על מצבו של הנגב, היתה אולי להשיג לפחות דבר אחד — להפיח איוז תקווה בתושבי הנגב, לתת איזה סיכוי לפרנסי הנגב, שטרחו ובאו לראות את הכנסת מתמודדת בשאלה חשובה כל כך. והנה, חברי כנסת יקרים, אנחנו רואים את הנגב בבזיונו ואיננו שותפים להפתח תקווה מחודשת, כי אני יודע שהיושבים כאן מהנגב מביטים אל שולחן הממשלה ואינם רואים שום שר משרה. שום שר לא טרח לבוא ולכבד בנוכחותו את המעמד הזה.

יסלחו לי חברי הכנסת, אבל כל חברי הכנסת מהנגב היו אתמול בדיון על הגליל, כי חשבנו שהמאבק של הפריפריה, המאבק של האזורים המרוחקים, הוא מאבק משותף.

מיכה גולדמן (המערך):

עמיר פרץ (המערך):

חבר הכנסת גולדמן, אני מודה לך על נוכחותך בשם הגליל. אני מודה גם לך, חברת הכנסת עדנה סולודר, על נוכחותך. כי חברי הכנסת מהגליל, שקיבלו אתמול גיבוי מוחלט מחברי הכנסת מהנגב, השאירו אותנו היום לבדנו.

עדנה סולודר (המערך):

אתה חושב שאני מחלקת את הארץ?

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת יצחק לוי, מעתה ואילך הוא ידבר ללא הפסקה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה היה ברשותי, זה היה בסדר.

מדינת ישראל עומדת לפני איוז הזדמנות היסטורית. זה אולי נשמע כמו ססמה, אבל זה נכון. אם היא תהיה די נכונה, די חכמה ודי אמיצה לעמוד מול הרבה מאוד דמגוגיה, היא תוכל, עליידי שורה ארוכה של תמריצים, של פיתויים — כן, של פיתויים — למשוך עלייה לנגב. אם ישאלו אותי מה קודם למה, הנגב או הגליל, אני אומר: הנגב. אני גם אחזור על כך בדיון שיהיה על הגליל. המדינה יכולה, עליידי מדיניות נכונה, מושכלת, שתיצור פיתויים, תמריצים, תגמולים, למשוך עלייה גדולה לנגב.

אם מישוה ישאל גם מה הדבר הראשון שצריך לעשות פה — הראשון, לא היחיד — הרי צריך למתוח כבישים, לכוון את הארץ עליידי כבישים טובים יותר. מי שמכיר קצת את הקושי המנטלי שבהליכה לאזורים רחוקים יודע, שמי שימתח כביש רחב וטוב יכוון את הארץ, ומנטלית-פסיכולוגית — זה לא תנאי יחיד — יקל את ההתיישבות במקום הזה.

אבל, אחרי ששמעתי את דבריו של ראש הממשלה אתמול, יש לי הרגשה, שהנגב לא יקבל את העדיפות הזאת. יש לי הרגשה, לאחר ששמעתי את מר שמיר אתמול, שבתודעה שלו, כמו אצל רבים אחרים, קיימת הגדה — — —

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת אלי דיין, תגיד לחבר הכנסת צ'רלי ביטון שיחזור לספסלי חר"ש.

אלי דיין (המערך):

נואב לו מצב הנגב.

הי"ר ד' תיכון:

אנחנו נאלצים להפריע לכם.

מיכה גולדמן (המערך):

לגבי הגליל יש לממשלה — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אגב, חבר הכנסת גולדמן, זוהי ממשלה שלך, זו לא ממשלה של מישוה אחר. אתה בעל-בית.

מיכה גולדמן (המערך):

אני שותף — — —

אלי דיין (המערך):

תסיק את המסקנות.

מיכה גולדמן (המערך):

כאשר אני רואה מה האלטרנטיבה, אני מעדיף להישאר שם.

דן תיכון (הליכוד):

רבותי, זה לא דיון על הקמת ממשלה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אחרי ששמעתי אתמול את ראש הממשלה, אני מבין שכדאי להמליץ לכל תושבי הנגב שלא לחיות באשליה. איש לא יתמרץ אותם, איש לא יסייע לעולים להגיע לשם. כי ראש הממשלה, אגב, בהגינות גדולה, אמר אתמול דבר ברור — שהוא זקוק לארץ-ישראל גדולה, כלומר ליהודה ולשומרון.

עמיר פרץ (המערך):
חלילה.

עובדיה עלי (הליכוד):
הרוצה שיעשיר — יצפין.

עדנה סולודר (המערך):

התמיכה צריכה להיות גם לנגב וגם לגליל.

עמיר פרץ (המערך):

לצערי הרב, עוד לא נדמה זעקת הגליל ועוד לא שקטו קריאות השכר של המתאבדים, שנקלעו למצוקה כלכלית שבה איבדו את מקור פרנסתם, איבדו את כבודם, את כושרם להתמודד, את רצונם לחיות אל מול המציאות המרה: עוד לא נדמו כל אלה — ואנחנו כבר מקיימים דיון על הנגב, מקיימים דיון על אוכדן החזון, על אוכדן כושר ההתמודדות של מדינת ישראל.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הרוצה שיעשיר — יצפין. בשביל זה חבר הכנסת עובדיה עלי הצפין, ובכך השם — הקרש-ברוך-הוא העשיר אותו בדברים רבים.

שלמה דיינ (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
האם מי שידרים — יחכים? היום בשביל להחכים צריך כסף. בשביל חינוך צריך כסף.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כן, יחכים. בנגב יש מרחבים יפים ומרוכים. לצערי הרב, המדיניות המעוותת של הממשלה גרמה לצמצום מוחין של בני אדם, ולא מה שחז"ל בעצם אמרו: להחכמה.

חברי הבית, אין צורך להסביר מה חשיבותו של הנגב בארץ-ישראל. אכוחינו הקרושים לא זו בלבד שלא נטשו את הדרום ואת הנגב, אלא נהפוך הוא — מקדמת דנא ידוע, שההתיישבות היתה חלק מתפיסת העולם בכל הדורות. לדאבוני, היום המצב בדיוק הפוך.

הריחוק הגיאוגרפי של הנגב ממרכז הארץ גורם בעצם לריחוק ממוני, או לריחוק רצוני, מצד חברי הממשלה. אם אנחנו נמצאים במרחק גיאוגרפי גדול, התקציב מתמעט בהתאם. במקום לתת תקציב גדול יותר, הוא מצטמצם. זה מה שנקרא: מצטמק ורע לו, לא יפה לו. התקציבים הולכים ומצטמצמים.

אדוני היושב-ראש, רק אתמול היית שותף להעברת הצעת חוק הגליל. מה אנחנו רוצים עכשיו — עוד חוק? חוק הנגב? אין בעיה. אני מוכן להבטיח לכם שאין בעיה.

משה גפני (דגל התורה):
יש חוק הנגב.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
מה הוא שווה? אין לו שניים.

משה גפני (דגל התורה):
אל מי אתה מדבר? אין פה שום שר מן הממשלה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני יודע, חבר הכנסת גפני, גם כזה אגע מייד.

כאשר מדברים על חבל ארץ גדול כל כך, שום שר איננו מוכן ואיננו מסוגל לשבת ולשמוע את הדברים. בעצם מה אנחנו רוצים? יש אטימות מוחלטת של הממשלה הרחבה. מהם אנחנו דורשים משהו? אין לי ברירה אלא לבקר את חברי הממשלה בצורה ברוטלית מאוד. רק לזה הם ראויים.

האם אנחנו רוצים חוקים נוספים כדי שנוכל לפתור את הבעיות האמיתיות של הנגב? בעצם זה מה שרוצים מאתנו, שנמשיך לחוקק חוקים שייטיבו עם הציבור שם. בעצם אנחנו אומרים להם: לכו לגלות, לכו לנגב, תישארו שם, ואנחנו את בעיותיכם לא נפתור. חבל, חבל.

אטימות הממשלה לגבי הנגב פוגעת בעצם בתחומים רבים. מקוצר זמן אמנה רק כמה נקודות. אני מבין שהדיון יהיה ממושך, ויש עמיתים נוספים הרוצים לדבר.

חברי הבית, מה אנחנו מתבשרים? אדוני ראש עיריית אשקלון, הרבר הזה נוגע ישירות גם לך.

אני רוצה לומר לחברי דדי צוקר: אם תעמוד השאלה של קביעת עדיפויות בין הנגב לגליל, אני מוכן לומר, שהגליל ראוי שיקבל עדיפות על הנגב. אין לנו בעיה עם הגליל. הגליל מתמודד גם עם בעיות ביטחוניות קשות מאוד. אנחנו בנגב מוכנים להכיר בגליל כאזור שצריך לקבל עדיפות ראשונה במדינת ישראל. אבל הבעיה האמיתית היא, שלא הגליל ולא הנגב זוכים בעדיפות. אנחנו שומעים הצהרות מפי פוליטיקאים שונים, מפי שרים בממשלה ומפיהם של חברי הכנסת. אני פשוט מתלבט האם לנסות להשמיע דברים בשמם של כל אלה, המשלמים מחיר יקר בשל כל אותם קשיים, כדי שלא להיראות כמי שמצטרף לאותה מקהלה.

אם הייתי חושב לבחור דרך כלשהי כדי להביע את מחאתו של הנגב, יכול להיות שהייתי פשוט יורד מעל כמה זו ואומר, קורא לחברי הממשלה ולחברי הכנסת: כואו לנגב. כל אחד מכם יכול להרגיש את העוצמה הטמונה בו, את הסיכויים שיש בו למדינת ישראל, גם אם הוא יגיע לנגב במכונית מהירה. איש מכם לא יוכל להתעלם מהעובדה, שהמרחבים האלה קוראים לכולנו, דווקא בשעה כזאת, בשעה שיש עלייה, בשעה שיש איזון תקווה חדשה. הנגב כבר סבל מאובדן של תקוות רבות מאוד. חשבנו שאחרי הסכם השלום עם מצרים יביא פינוי צה"ל מסיני בשורה חדשה. שמענו על תוכניות שונות — להעברת התעשייה הצבאית, להקמת תעלת-הימים — הכול חלף. הנגב עדיין ממתיך.

היום האבטלה היא קשה, מערכת החינוך מתמוטטת, מערכות הרווחה מתמוטטות, אין תוכניות כלכליות. מדינת ישראל צריכה לומר לנו פעם אחת באומץ, האם היא רוצה את הנגב? האם תוכל מדינת ישראל להשלים עם העובדה, שהיא תהיה בלי מצפה-דמון, בלי דימונה, בלי ירוחם, בלי באר-שבע, בלי המושבים, בלי הקיבוצים, בלי אותה אוכלוסיית מיעוטים של הברואים שנשארו נאמנים למדינת ישראל? האם מדינת ישראל יכולה לוותר על כל אלה? אסור להחזיק עוד את הנגב כבן-ערוכה. כולנו צריכים לגאול את הנגב.

בשם חברי הכנסת, אני רוצה להתנצל בפני הנגב ותושביו. אני מאמין שלמרות הדיון הזה לא תאבדו את התקווה. כולנו נמשיך במאבק, אם זה מאבק ציבורי, אם זה מאבק פרלמנטרי ואם כל מאבק אחר, כדי לחדש את התקווה, לחדש את החזון.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר לוי, ואחריו — לחבר הכנסת עובדיה עלי.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חז"ל אמרו: "הרוצה שיחכים — יירם". לא בכדי נבחר הדרום.

אבל מה אנחנו רואים למעשה? לא זו בלבד שלא מפנים היום מתיישבים לנגב, אלא יש שם הגירה שלילית, עוזבים את הנגב. שמענו נחונים מפי איש הנגב, חבר הכנסת יצחק לוי, יוזם הדין. מה הוא אמר? — יש הגירה שלילית גדולה מאוד, ואני לא רוצה לחזור על המספרים כי זה רק יכעיס.

סגירת מפעלים. נו, יש מפעלים שצריך לסגור אותם בגלל חוסר וכו', אבל אין תשתית להקמת מפעלים חדשים; חד-צדדיות — סגירת מפעלים בלי לפתוח מפעלים חדשים.

שעות חינוך. יש קיצוץ בשעות חינוך במקום הגדלת מספר שעות החינוך. ואיפה עושים זאת? — בדרום המסכן.

נושא המפוטרים. אני לא רוצה להזכיר כרגע את דימונה ואת ירוחם ואת כל היישובים האחרים, ואת הקשיים שהיו בשדרות ובשאר היישובים. אלא מה? במקום לדאוג למקומות עבודה, מפטרים שם עובדים ואין שם תעסוקה. תמיד אותה חד-סטריות, שימו לב למסלול.

כולנו מכירים את המרחקים הגיאוגרפיים בין היישובים בנגב, ופתאום עולה על דעתי של שר מסים: בואו נסגור תחנות מגן-דוד-ארום. למה? אם תהיה, חלילה, למישהו בשדרות בעיה רפואית, מה הבעיה? מרימים טלפון לאמבולנס באופקים. הוא יגיע מאופקים לשדרות כעבור שעה. אז מה יש? הנוקק יחכה. זה הפתרון שהוא רוצה? איזה מין דבר הוא זה? הכול שלילי. עדיין לא ראינו יוזמה חיובית בנושא הזה.

אנחנו טוענים, שיש עיר שהיא בירת הנגב וחיבים לטפח אותה. שמעתי זאת מכמה שרים. יש שם ראש עיר חדש, שקיבל עיר הרוסה מכל הבחינות. קודמו לא השכיל לבנות, ובבחירות המוקדטיות קיבל ראש העיר החדש לידיו את ראשות העיר הזאת. ומה הוא מוצא? — בור ענק, שגם אם יביא שופלים מלאים כסף וישפוך אותו לתוך הבור, אני לא בטוח שיצליח למלא אותו. והממשלה? זה לא מעניין אותה, שישכרו את הראש — — —

הי"ר ד' תיכון:
איזה משרד?

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
סליחה, המשרד היחיד — יעיד על כך ראש העיר, שאסור לו לדבר כרגע — המשרד היחיד שעזר והשר היחיד שעזר הם משרד הפנים ושר הפנים.

הי"ר ד' תיכון:
כה לחי, כל הכבוד.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הוא היחיד שעזר בנושא הזה, וממשיך לעזור. שר הפנים אמר לי: יאייר, דע לך שזאת בירת הנגב. התמוטטותה, חלילה, של בירת הנגב זו התמוטטות הנגב כולו, ואסור שזה יקרה. אני מצטט אותו: אסור שזה יקרה.

אנחנו מדברים על תשתית הדרכים. מדובר בחבל ארץ ענק. אומנם לאחרונה גמרו לסלול את כביש קריית-גת — באר-שבע, אבל יש כבישים נוספים. מה קורה בכביש משדרות לאופקים, מה קורה בכביש משדרות לאשקלון? זה עדיין הכביש משנות ה-50. גם שם צריך להשקיע, אבל אין אוזן קשבת.

אדוני היושב-ראש, למרות כל המגבלות והמגרעות שמניתי, עדיין יש שלהבת יפה, ואותה אני חייב לציין. אביא כמה דוגמאות: ירוחם, ערד, דימונה, נתיבות, שדרות, אופקים,

אלי דיין (המערך):

ראש עיריית באר-שבע הגיע לכאן במיוחד.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

תיכף אגע גם בבירת הנגב, ברשותך. לדעתי, רוצים שתוארה — בירת הנגב — יוסר. רוצים להפוך אותה לכור הנגב, להכניס אותם מתחת לאדמה.

מה התבשרנו כימים האחרונים? התבשרנו על קיצוץ בתקציב משרד העבודה והרווחה. זאת כימים טרופים, שבהם צריך להוסיף לתקציב משרד העבודה והרווחה.

אני רואה ששר החקלאות הצטרף לשיבה. האם הוא ישיב בדיון?

הי"ר ד' תיכון:

אין שר משיב.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:
זה לא נושא לתשובה.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
פשוט רציתי לדעת.

אני מודה לאדוני כחושב הנגב. יפה. הייתי מבקש ממך: אנא טול קולמוס בידך וכתוב בבקשה דברים מספר, כדי להעבירם לעמיתך בממשלה. אולי אטימותם חוסר מעט, לפחות בנושא הזה.

על מה אנחנו מתבשרים? — על קיצוץ בתקציב משרד העבודה והרווחה. כימים אלה, כשהציבור זקוק לסעד רב יותר ממשרד העבודה והרווחה, כשהפניות אליו הולכות ורבות, מחליט האוצר המהולל, של"כור", ל"סולל-בונה" ולקופת-חולים הוא מזרים כספים בהמוניהם, ללא שום בקרה ובלי שום תחנות — — —

הי"ר ד' תיכון:
בתמיכתך.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
סליחה, תראה לי איפה תמכתי.

הי"ר ד' תיכון:
אני אראה לך.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
תראה לי איפה אני תמכתי.

— אבל כשמדובר במשרד העבודה והרווחה, כיוון שהוא יתום משר, אותו צריך לקפח, אותו צריך לסדר וממנו צריך לקצץ. חבל — — —

עדנה סולודר (המערך):

מה פירוש "יתום משר"? יש לו ראש ממשלה ועוד שר ממנה.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני אומר שהוא יתום משר. כשאין שר המתפקד ככל מאת האחרים במשרד — המשרד יתום, אין ברייה.

אלי דיין (המערך):

אנחנו מצטרפים לתביעתך למנות שר עבודה בפועל.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני לא קראתי לעשות זאת. אל תכניס אותי לבעיות פנימיות. אני רק קבעתי עובדה.

בירת הנגב, הנוכח כאן ביצע, ולאחל לו הצלחה. אני מקווה שיוכל להצמיד את בירת הנגב מחיל אל חיל.

רבתי חברי הכנסת, באין חזון ייפרע עם. אנחנו מצויים היום בתקופה, שבה לא חושבים חזון, לא מדברים על חזון, והתוצאות שאנחנו נתקלים בהן על כל צעד ושעל אינן מבשרות טוב לערי הפיתוח, לאזורי הפיתוח, לאותם יעדים לאומיים, שרבות דיכרנו עליהם בעבר. אנחנו מרכיבים בלהה וכתשלום מס שפתיים, ועושים מעט מאוד למען הוצאת הנושאים האלה מן הכוח אל הפועל ולמען מימוש היעדים הלאומיים, שאנחנו מרכיבים כל כך לדבר עליהם.

אחד הנושאים המרכזיים, נושא שאין עליו מחלוקת ושהיה בסיס למדיניות כל ממשלות ישראל, הוא נושא פיזור האוכלוסין. נדמה לי, שלא היתה ממשלה אחת שבקווי היסוד שלה לא הופיע במקום מכובד סעיף של פיזור אוכלוסין.

אדוני היושב ראש, הבה נבחן לרגע ונראה מה עושים למימוש פיזור האוכלוסין. היום מדברים על קליטת גלי עלייה המונית. אנחנו מאוד שמחים, שסוף סוף מגיעים אחינו מתפוצות הגולה להתיישב בארץ ישראל. להיכן מפנים את העולים האלה? היכן קולטים אותם? מה הוא שיעור העולים המגיעים לאזורי פיתוח? כמובן, השאלות האלה נשאלות היפותטיות. מרבית העולים, רובם ככולם, נקלטים במרכז הארץ. אם אנחנו לא נעשה לשינוי מדיניות קליטת העלייה ולהפניית העולים האלה לאזורי הפיתוח, לגליל ולנגב — נפגע פגיעה לא-הפיכה במרקם החברתי, בכלכלת המדינה, בהתיישבות, בפיזור האוכלוסין וכמה לא.

רבתי, אם רוצים לפתח את הנגב, אם רוצים לקדם את הנגב, בראש ובראשונה יש להפנות את העלייה לשם. ללא עלייה אין תקומה לנגב.

דיבר לפני חבר הכנסת יצחק לוי ותיאר בצבעים קורדיים, עם נתונים יבשים קשים, את ההגירה, את המצב הנושא בנגב. אני לא רוצה לעמוד כאן, לחזור ולפרט את שאמרו קודמי. הבעיה המרכזית היא הגירה שלילית. ערי הפיתוח הולכות וקטנות. מאמץ של שנים, שהושקע בפיתוח ובבניין של ערי הפיתוח, עומד לרדת לטמיון.

רבתי, הדבר המרכזי, כפי שאמרתי — קודם כול עלייה.

הנושא השני שיש לתת עליו את הדעת הוא מצב התעסוקה. מוקרי האכטלה מתרכזים כרובם בערי הפיתוח, בעיקר בנגב ובגליל. מצב התעסוקה היום בדימונה, בירושם, באופקים, בנתיבות, בבאר שבע, הוא קשה ללא נשוא. אם לא נשנה שינוי משמעותי את נושא התעסוקה, הבה לא נדבר על המשך פיתוח הנגב. אם רוצים להמשיך לפתח, קודם כול צריך לדאוג לצמיחה. אין צמיחה כלכלית. כל הסמאות שמפזרים כאן, אין להן כל כסיו. כמה מפעלים קמו בשנים האחרונות בערי הפיתוח בנגב? כמה מפעלים רציניים קמו שם לאחרונה? כמה מקומות עבודה חדשים נוספו בערי הפיתוח בנגב, בבאר שבע ובהתיישבות שם?

אם אין מקומות עבודה, אין אנחנו יכולים לדרוש מהתושבים להמשיך להתגורר שם, להתיישב באזור הזה ולפתח אותו? אם רוצים להמשיך לפתח את הנגב, חשוב לתת את הדעת על בניית פרויקטים לאומיים. זו העת לגשת לתכנון ולהקמה של פרויקטים כאלה. כאשר מדברים על פרויקטים לאומיים — פרויקטים לאומיים בנושא התעשייה, פרויקט כמו תעלת-המים, שזה הזמן להפעילו בנגב — רק תוכניות מהסוג הזה יכולות להמשיך לתת לתושבים את התקווה לבנות ולהיבנות בחבל ארץ חשוב זה, הנגב.

המושבים — מי הלך להתיישב שם? מי מגביר את ההגירה הטובה לשם, ההגירה החיובית ולא השלילית? מי יושב שם ולומד תורה, מי הם אלה היוצרים תשתית טובה, מפתחים ועושים? רק המוסדות החרדיים. להם אני רוצה לומר: יישר כוח. הזמן לא מאפשר לי לציין את כולם.

בכל זאת אביא דוגמה. הנה יושב פה חבר הכנסת הרב גפני, שהוא בעצם ממקימי המוסדות ומנושאי עולה של התורה הקדושה שלנו בעיירה אופקים. אפשר להזכיר את חבר הכנסת הרב גמליאל, שבעצם פיקח ונשא בעול התורה בעיירה שדרות; אפשר להזכיר גם את הרב יעקב חמד כירוסם ובדימונה המרוחקות, וכיוצא באלה. אלה אנשים שתרמו, אנא, צאו ולמדו מהם איך עושים.

אדוני היושב ראש, האם בגלל חילופי היושבים-ראש בישיבה יש שיבוש בזמן, או — — —

הי"ר ג' גדות:
ה"צוואה" שקיבלתי בזה הרגע מורה שזמנך חס מזמן. היושב-ראש הקודם קרא לי להוריד אותך מן הדוכן.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני ארד בעצמי, אדוני.

רחבעם זאבי (מולדת):
— — —

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
בוודאי, חבר הכנסת הרב יצחק לוי, שהקים ישיבה טובה ועדיין ממשיך להתגורר שם. מקוצר זמן לא אמנה את כולם.

קריאה:
כמה דתיים יש שם?

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
תרשו לי להמשיך, כי אני חייב לרדת.

הי"ר ג' גדות:
אתה לא חייב, אבל רצוי שתרד.

יאייר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני כבר יורד.

אנא, למדו בבקשה שאפשר לעשות גם בדברים חיוביים, גם כשקשה, וקשה מאוד. אבל אם לוקחים מעט מן האור, הרי הוא דוחה הרבה מן החושך. אור התורה שמפיצים בדרום דוחה הרבה מאוד מן החושך. למדו מהדבר הזה.

אני קורא לממשלה שלא להתלבט יותר מדי. צריך להבין, שבנגב צריך להשקיע הרבה יותר מכפי שהשקיעו עד עכשיו.

אני מודה לאדוני על הסבלנות. תודה.

הי"ר ג' גדות:
אני מודה לחבר הכנסת יאייר לוי. רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ראשית דבר אני מבקש לברך את ידידי חבר הכנסת יצחק לוי על יוזמתו הברוכה בהצגת הנושא הזה ובהעלאתו לדיון במליאת הכנסת. אכן, זה נושא הראוי לדיון ציבורי וראוי שיקדשו לו מחשבה. אלא שאין די בכיבורים, ובהמשך דברי עוד אתייחס לדיבורים שאנחנו מפזרים ביד נדיבה.

אני מבקש גם לברך את ידידי ראש עיריית באר שבע,

איננה שאלה של תוספת תקציב, אלא של הפניית המשאבים האלה לערי הפיתוח בנגב במקום למרכז הארץ.

בשל סד הזמן אינני רוצה להרחיב בדברים. אני מקווה שלא נסתפק בדיון כאן במליאת הכנסת, ונעשה כל מאמץ, במסגרת הכנת התקציב בוועדת הכספים, לתת את הדעת על כך, שהנאומים הרבים ומס השפתיים שאנחנו משלמים כאן יתבטאו גם בסעיפים תקציביים. אם לא נדע לתרגם זאת לסעיפים התקציביים, הרי אנחנו מחמיצים הזדמנות היסטורית חשובה, וחבל.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת עובדיה עלי. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל ביבי.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, נאמר: "הרועה שיחכים — ידריס". אבל לצערנו הגדול, ניטלה מאתנו החוכמה, והנגב, הדרום, מתדלדל. הנגב מתדלדל, מליאת הכנסת מתדלדלת, וגם לאחר שהגדילו את מספר שרי הממשלה — הביטו וראו את ההתייחסות של שרי הממשלה. הנה אתם רואים את שולחן הממשלה שומם. השאלה היא, מי שומע לנו? אולי נתנחם כמה שנאמר: אוזניים לכוותל. אני מודה לך, חבר הכנסת יצחק לוי, על שהעלית את הנושא, והבה נקווה שכותלי הכנסת יקשיבו.

יש נתונים, ועל נתונים אי־אפשר להתווכח. יש מספרים המדברים בעד עצמם, יותר מכל נאום מליצי או מסמך רשמי. אני אביא כאן את הנתונים על האוכלוסייה בנגב. הם אולי ידועים, אבל כדי שנראה לנגד עינינו את התמונה, אחזור עליהם. 300,000 תושבים נמצאים בנגב. כ־7% מכלל אוכלוסיית המדינה יושבים בשטח שגודלו כ־66% משטח המדינה. זה עדיין לא כל כך רע, אילו היה מספר התושבים שם בתהליך של גידול ועלייה. אולם לצערנו המצב הוא הפוך: בשנת 1985 עזבו את הנגב 11,685 תושבים; ב־1986 נטשו אותו 12,900 תושבים; ב־1987 הגיע מספר העולים צפונה ל־14,000; ב־1988 נמשכה המגמה, ומספר העוזבים הגיע ל־15,000. אומרים שבשנת 1989 היה שינוי טובה, כלומר תושבים מעטים יותר עזבו את הנגב. המספר המדויק עדיין לא בידינו.

מי שמבין מה פירושה של ירידה מבהילה כזו מהנגב, של בריחה ממש מאזור, שבו השקיעו ממשלות ישראל מיליארדי דולרים במאמץ לפתחו — לא יכול להימלט מהמסקנה, כי אם לא יינקטו צעדים רחופים ביותר, עוד מעט יהיה כבר מאוחר מדי.

רק אתמול העלינו במליאת הכנסת את מצבם הקשה של יישובי הדרום והצפון, יישובי מרום־הגליל. אמרתי, שחבל מאוד שהיה צורך להגיע לשביתות ולהפגנות עד שהתחילו לטפל בצורה רצינית בבעיותיהם. אני חושב שהדברים כוחם יפה גם לגבי הנגב, אלא שכאן עדיין לא מאוחר מדי. עדיין ניתן לעשות הרבה. נכון שמחר תהיה הפגנה של תושבים מגוש־קטיף ליד משרד החקלאות, אבל כלל תושבי הנגב, למרות סבלם וטענותיהם, עדיין לא יצאו לרחובות.

חברי הכנסת, בימים אלה מגיע לארץ זרם של עולים מבית־המועצות. אני יודע שרבים מהם לא ירצו ללכת דווקא לנגב, אבל חלק גדול מהם בוודאי יסכים, במיוחד אם יהיה הדבר כרוך במציאת סידור עבודה מתאים. מדוע לא לנסות להפנות את העולים המעוניינים בכך לנגב?

הצלע השלישית היא נושא הדיור. רבותי, כמה דירות חדשות, כמה התחלות בנייה יש היום בנגב? כמה התחלות בנייה היו בחמש השנים האחרונות בנגב? איך תקווה יכולה להיות לתושבים, שאינם רואים בנייה של דירות חדשות, של מפעלי תעשייה, של מרכזים מסחריים? גם כאן יש להקצות לנגב נתח חשוב וגדול מהתחלות הבנייה שמדובר בהן. אם מדברים היום על 20,000 דירות, חשוב שנקבע כאן קטגוריות וחדר־משמעות, שלפחות רבע מהמכרות הזאת תופנה לנגב. אם לא נתחיל בהתחלות בנייה של דירות בסטנדרטים ראויים, לא נוכל למשוך אוכלוסייה חדשה. הגלגל ממשיך להתגלגל, על כל משמעויותיו.

הנושא הבא הוא נושא החינוך. באר־שבע הוא דוגמה טובה לכך, שפרנסי היישוב נתנו את הדעת על הקמת מוסדות להשכלה גבוהה, והם הצליחו: יש אוניברסיטה טובה בבאר־שבע, יש מוסדות חשובים נוספים, גם בתחום ההשכלה הגבוהה, גם בתחום החינוך הלא־פורמלי, מוסיקה, תיאטרון, תזמורות טובות. אבל, איך אפשר לקיים את כל המסגרות האלה אם הרשות המקומית ואם המוסדות האלה מתמודדים יום־יום ושעה־שעה עם חשלוש משכורות לעובדים? צריך למצוא פתרונות, למצוא מענים, למצוא תשובות לכל הנושאים האלה.

אם רוצים לפתח את הנגב — ושר האוצר מדבר על כך רבות — צריך, במקביל לדיבורים שהוא מפור ביד נדיבה לתושבי הנגב, להקצות לכך את המשאבים המתאימים.

אורה נמיר (המערך):

מנין? מכספי הגליל? גם אני רשומה לרשות הדיבור.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

מכספי חל־אביב.

עובדיה עלי (הליכוד):

אם את שואלת אותי מנין — אני מאלה שחושבים, שמדינת ישראל צריכה לדבר בשפה של יעדים לאומיים, היא חייבת להחליט לאן פניה מועדות. אם היא חותרת ליעד לאומי של אכלוס הנגב ויישובו, חייבים להקצות לכך את המשאבים המתאימים.

אני לא רוצה לעמוד כאן ולפרט היכן אני סבור שאפשר לקצץ בתקציבים, אבל ספר התקציב אינו פרה קדושה, וצריך לחשוב מנין לקצץ ואיפה להוסיף. אם רוצים להוסיף תקציבים ומשאבים, אני חושב שהנושא המרכזי הוא הנגב. אם מקימים מפעלים, לא צריך לתת עידוד למפעלים במרכז הארץ, במפרץ־חיפה, אלא צריך להפנות את כל המפעלים לנגב.

מפנים עלייה. חברת הכנסת אורה נמיר, אני רוצה לומר לך, שגם מבחינה כלכלית הפניית העולים לערי הפיתוח וזולה הרבה יותר מהפנייתם למרכז הארץ. התשתית בנגב וזולה הרבה יותר. בנגב עומדות היום אלפי דירות ריקות של "עמידר". בתקציב קטן אפשר לשפץ אותן ולהכשיר בעבור העולים. היום אומרים, שלעולים אין דיור מתאים, מדברים על שיכון במחנות צה"ל, בבתי־מלון. מדוע לא להשתמש בדירות זמינות, לשפץ ולהכשירן בעבור העולים? האם זו שאלה של כסף? זו שאלה של מדיניות לא־נכונה, מדיניות שגויה.

בנושא החינוך אני רוצה לומר, שאחת מנקודות המפתח היא העלאת רמת החינוך. הבעיה המרכזית היא רמת המורים, מציאת מורים מתאימים במקצועות שונים, בייחוד במקצועות הטכנולוגיים, במקצועות המדעיים, באנגלית.

אם נדע להקצות משאבים לחינוך, לדיור, לתעסוקה, לקליטת עלייה — אני חוזר ואומר, שבמרבית המקרים זו

לא אהיה שלם עם עצמי, חברי. כנסת נכבדים, אם לא אעלה כאן את השאלה: מה נעשה כדי לעודד את הקהילות החרדיות אשר עברו לנגב, עזבו את מרכז הארץ ועברו לחיות בנגב, והן לא נרתעו ולא נרתעות מהקשיים האובייקטיביים ומקשיים הנעדרים מסיבות שונות? אני זכיתי לתת מעט עזרה שנדרשה בזמנה להקמת כמה מהקהילות האלה. אני מתכוון לקהילות החרדיות שעברו לנגב, ואתחיל מאזור שערי-הנגב, אשדוד ואשקלון, ששם מרוכזות מאות-מאות משפחות חרדיות ברוכות ילדים, שהקימו מוסדות ומפעלים לתפארת.

רוצה אני להזכיר כאן, שכאשר באתי בשעתי לאשקלון, אמרו לי: לאן אתה מבאי יהודים ממרכז הארץ? הלא זה מקום לקהילות שחורים". ברוך השם, היום יש שם יישובים מבוססים וממוסדים, עם מוסדות לתפארת — ולא רק באשדוד ובאשקלון. כך זה בירושם, ששם מרוכזים כוחות נבחרים, שכולנו יכולים להתברך בהם. מי לא מתפעל ממה שפעלו החוגים החרדיים בנתיבות, שהפכה לעיר ואם בישראל? כולנו מתייחסים בהערכה רבה מאוד לחוגים החרדיים באופקים, שבראשית דרכם הביטו עליהם כחולמים, והם הגשימו חלומות והקימו ריכוזים חרדיים עם מוסדות מפוארים, המושכים אליהם בני נוער מכל ערי הארץ. כעת מרוכזים באופקים מטובי הכוחות שיש ביהדות החרדית, גדולי תלמידי החכמים מכהנים שם בראש מוסדות, מה אנתנו עושים למענם? לא אדלג על הריכוז החרדי בדימונה, ואחרונה אחרונה חביבה — אזכיר את הקהילה החרדית החוססת בעדר. כבוד קדושת האדמו"ר מגור, בראייתו המרחיקה ראות, הרים את דגל הנגב. הוא התחיל כשערי-הנגב, באשדוד, והגיע עד עדר, ובהשפעתו של כבוד קדושת האדמו"ר מגור עברו לעדר קבוצות שלמות של זוגות צעירים, שיעדם לגדולות.

השאלה הנשאלת היא: למה ומדוע לא יינתן העידוד לאותן קהילות חרדיות? אם הדיון הזה יביא לעירנות, לעידוד הקהילות החרדיות — נמצא בזה סיפוק. ברור שהכרחי שינוי דרסטי בכל גישתנו לנגב, אשר תקוות רבות כל כך תלינו בו, ועוד אנו מקוים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה, ואחרי — לחבר הכנסת תופיק טובי.

אורה נמיר (המערך):

ואם הוא לא יהיה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת חיים אורון, ואם חבר הכנסת אורון לא יהיה — לחברת הכנסת אורה נמיר.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה — — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, לו אני היושב-ראש במקומך, הייתי סוגר את הישיבה. חרפה כזאת — לדון בנושא רציני כל כך כמו הנגב ושום שר לא נוכח.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חבר הכנסת פרוש, היית צריך להציע את זה לפני שדירבת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת פרוש, זו לא הפעם הראשונה שאני נתקל במצב האומלל הזה. היינו סגורים שבועות אילו קיבלנו את עצתך.

הידיעה שנחפרסמה לפני זמן מה ב"קול ישראל", כי מאות דירות ריקות בכארי-שבע, בדימונה וביישובים אחרים בנגב נהרסות עלי ידי משרד הבינוי והשיכון משום שהן הופכות למטרד — ידיעה כזאת נשמעת מזווה ביותר נוכח האפשרות, שניתן יהיה לשכן עולים חדשים בדרום. הרי גם אם יצטרכו לשפץ את הדירות הנטושות, אחרי הכול אפשר לעשות זאת במהירות גדולה הרבה יותר מכניית דירות חדשות.

אלא שכאמור, לא רק הדירות הן הבעיה של הנגב. הבעיה היא רשת כבישים ישנה, שלא תמיד מאפשרת להגיע לכל מקום בקלות; הבעיה היא שלא בנו כמעט שום מפעל חשייתי רציני בנגב בשנים האחרונות; הבעיה היא העדר התעסוקה ומספר המובטלים ההולך וגדל; הבעיה היא שבמקום לעשות משהו מעשי — שומעים תושבי הנגב רק הבטחות.

החקלאים המעטים שנשארו בנגב סובלים מאוד מתנאי אקלים קשים וממחסור באספקת מים סדירה. את הפירות והירקות שכבר הצליחו לגדל קשה להם לספק לשווקים בגלל מגבלות שונות ודרכי אספקת משובשות.

ועתה של יישובי גוש-קטיף היא רק דוגמה אחת לכך. ביישובים אלה מגדלים עגבניות חממה לייצוא. אומנם הכמות היא רק כרבע מכמות החממות הארציות, אולם כמציאות מייצאים יישובי גוש-קטיף כ-60% מכלל עגבניות החממה המיוצאות מישראל לאירופה ולארצות-הברית. אלא שאת ההישגים החקלאיים שלהם בשטח אין הם יכולים לממש, כי הם חייבים לשווק את תוצרתם רק דרך חברת "אגרוסקו", וזו משלמת להם, לדעתם, סכום שלא רק שאינו מאפשר להם רווח סביר, אלא גורם להם הפסדים. הם לא מבקשים סובסידיות ולא תמיכות ממשלתיות. הם רוצים רק שיינתן להם רישיון ייצוא ישיר, ללא צורך בחייוך של "אגרוסקו". האם מישוה פועל בעניין זה? האם מישוה נותן את דעתו על דבר כזה?

הנה לנו דוגמה נוספת של בעיה, שניתן לפתור אותה במאמץ מועט אם רק יש רצון טוב, אלא שצערנו ההתייחסות הממשלתית לנגב נראית שונה לגמרי, שונה מהסממה שבה דגלו בעבר — הפרחת שממות הנגב. נכון שמשרד החקלאות הציג לאחרונה תוכנית, שלפיה יופנו לערבה בתוך עשר שנים כ-50,000 איש — סממה יפה מאוד — שיועסקו בחקלאות, בתעשייה ובתיירות, אבל קשה להבין איך אפשר יהיה לבצע את התוכנית היפות הנתונים והמציאות העגומה בשטח, כאשר אין מפעלי תעשייה ותיירות חדשים ומספר המשקים החקלאיים הולך ופוחת.

מי שרוצה לדעת משהו על התייחסות הממשלה לנגב כדאי שישמע מה חשים התושבים עצמם. הם אומרים, כי המדינה מתייחסת לנגב כאל פח האשפה של המדינה, תסלחו לי על הביטוי. רכבת-ישראל רוצה להוביל אשפה ממרכז הארץ לנחל-ציץ, כשכטה מתכננים הקמת תחנת כוח גרעינית, ליד ניצנה — קציעות — הקימו את מחנה הכליאה "אנצאר 3", וליד שדה-בוקר רוצים להקים כפר למסוממים.

כך מתייחסים רק למה שנתפס כחצר האחורית של המדינה. שום פיתוח, שום קדמה, שום השקעה רצינית בתשתית.

עכשיו, רבותי, עדיין לא מאוחר מדי. עכשיו אפשר להפעיל עולים חדשים לדירות המתפנות בנגב, במקום להרוס אותן. עכשיו אפשר להפנות חקציבים ומשאבים לביצוע מעשי של התוכנית שהציג שר החקלאות, ובכך לא רק לעצור את הידירה במספר התושבים בנגב, אלא להציב יעד מינימלי של חצי מיליון תושבים בתוך שלוש שנים.

שקמה מינהלת התיירות, שהשקיעו 4 מיליוני שקלים במינהלת התיירות לנגב. תיירות המכניסה 1.5 מיליארד דולר למדינה — כל הסכום לשיווק התיירות במדינת ישראל הוא 8.5 מיליוני שקלים. הסוחר הכי עלוב היה מתנהג אחרת אילו רצה לשווק את סחורתו, סחורה יפה כזאת: ירושלים אחת, הנגב על צורותיו, על גווניו, מצדה, ים-המלח, אילת, הגליל. את כל זה משווקים כ־8 מיליוני שקלים מתקציב המדינה. זה חלם. דולרים מתגלגלים בארץ הזאת. אורה נמיר שאלה מהיכן יביאו כסף לגליל. כסף צריך לעשות כדי להשקיע אותו, אבל לא יודעים לעשות את הכסף כפי שצריך.

ברור שלפתח במרכז הארץ דיוור, תנועה, תשתית — זה יקר יותר מאשר במרחבים של הנגב, ואני רוצה לומר פה אולי דברי אפיקורסות: אני לא יודע, בזמן האחרון יש "מורה" — אומרים שהעולים לא ירצו, אי-אפשר להכריח אותם ללכת לגליל. אי-אפשר לאלץ אותם ללכת לדרום. איזו שטות זאת. לאן הם הולכים? למדבריות? לחולות? הם הולכים לערים. אם הם יבואו לבאר-שבע, הם יבואו לעיר מסודרת, עם אוניברסיטה, עם מוסדות חינוך, עם מוסדות מחקר. מה קרה? בעקבות ה"סופות בנגב", כפי שקראנו להן, בשנת 1882, בעקבות הפרעות בדרום-רוסיה באו עולים, חלוצים, לביצות. היום יש בדרום-רוסיה פרעות, יש בריחה גדולה משם, והלוואי שיהיו די מוססים להביא אותם לכאן. אי-אפשר להביא אותם לנגב, לגליל היפה?

לכן אני חושב שצריך להביא אותם, במסגרת הקליטה הישירה, לגליל ולנגב. אומרים לנו, שהצבא משקיע 200 עד 300 מיליון שקל בהסעת חיילים מהדרום לבתייהם בתל-אביב, בצהלה, בסבין, ביישובים במרכז הארץ. למה? אני לא מבין. אילו היו נותנים את הכספים האלה כתמריצים לאותם חיילים, לאותם אנשי צבא הקבע, יכול להיות שהיו מסכימים לגור בדרום ולא היו צריכים לסתום את כבישי הארץ בדרום הביתה תל-אביבה. שיכנוי צבא הקבע בדרום היו בעבר להיט, אינני מבין מדוע לא מחדשים את המפעל הנהדר הזה.

אני רוצה לומר כמה מלים בנושא החינוך. אמרו חברי הכנסת, הרב יצחק לוי ואחרים, שצריך להשקיע בחינוך בדרום. אני אומר שצריך באמת להשקיע הרבה בחינוך, אבל במרכז הארץ. אין כוונתי להשקעה בחינוך הפורמלי, אלא בחינוך לציונות, בחינוך לערכים לאומיים. היום, כשאתה שואל בחור צעיר במרכז הארץ אם יבוא לגליל או לדרום, הוא חושב שאתה שולח אותו לארץ גזירה. מה קרה? אני זוכר שנים, שבהן חינוכנו בתנועות הנוער ללכת להתיישבות במקומות שהיתה להם עדיפות לאומית. אני חושב שהעדיפות הלאומית היום היא פיזור האוכלוסייה לגליל ולנגב. חסר חינוך לכיוון הזה.

יש להגביר את החינוך ואת המודעות בקרב הצעירים במרכז הארץ כדי שהם יגיעו בעצמם למסקנה, שארץ-ישראל היפה, הגדולה והרחבה בדרום קוראת להם ליישב אותה. אין לי ספק, שמתוך שלא לשמה יבואו לשמה ויהנו בנגב.

הכנסת, לדעתי, איננה צריכה להרפות מן הנושאים האלה של פיזור האוכלוסייה. היא צריכה לאותה, אפילו מדי שבוע, בכיוון הזה.

אני מצרף את מחאתי על הזלזול החמור של 26 שרי ממשלה, שאיש מהם לא הואיל לבוא לדיון חשוב זה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת יגאל ביבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת חיים אורון.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כחבר נשיאות הכנסת — היושב-ראש והסגנים — אתה צריך להביא את הנושא הזה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בהחלט, הנושא עלה לא אחת.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת פרוש, גם אתמול עלתה אותה טוגיה כשהתחלנו לדון בחוק הגליל ולא היה כאן אף לא שר אחד.

אורה נמיר (המערך):

אבל היו חברי כנסת רבים, כי היו חברי מרכז מפלגות רבים מסביב.

יואש צידון (צומת):

אמן ואמן.

אורה נמיר (המערך):

מכירים את השיטות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברת הכנסת נמיר, גם המעטים הנמצאים פה — — —

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

הדיון שקיימנו אתמול בנושא הגליל, והיום בנושא הנגב, אולי יהיו כהכנה לקראת תקציב המדינה. חברי הכנסת יכולים לומר את הדברים הנכונים והחשובים, אבל צריך לבחון את הנושאים האלה, להשפיע וללחוץ, כדי שבאמת יופנו המשאבים והתקציבים בצורה הנכונה.

כבר האבות הראשונים שלנו, כאשר עלו מעירק, מחרן, בחרו בנגב. כשעלה אברהם, הוא בחר בנגב, בכאר-שבע, במרחבים העצומים שהיו ריקים. את הצאן שלו הוא רעה במדבר, שאין בו רבים, והוא ייעד את ההתפתחות הראשונית שלטח הזה.

גם בן-גוריון ראה בחוונו את התפתחות הנגב. כאשר אני מדבר על הנגב, תמיד אני רגיל לצטט כמה משפטים מפי אדם שהגשים ושאל לפתח חבל ארץ זה, ובאמת נעשו שם דברים, אך אנחנו לא המשכנו את הלהט ואת המפעל הגדול. הוא אמר, ואני מצטט: "קיימו של הנגב הוא אולי ממשי יותר מקיומה של תל-אביב. הוצאת 12 מיליון דונם של אדמת מדבר מהחשבון לא-חשבוני לא-ציוני, וטעות היא להניח שהנגב לא יכרח. אם לא ניקח עכשיו את המדבר, לא זו בלבד שהנגב יכרח, אלא איני בטוח שנוכל לשמור בידנו את תל-אביב. כלי יישוב הדרום והנגב לא ייתכן ביטחון המדינה ולא נגיע לעצמאות כלכלית. שינוי זה לא ייתכן בלי שינוי סדרי בראשית, ואין דבר זה למעלה מיכולת המדע בימינו. בכוח המדע והחלוציות נעשה פלא זה".

מחצית משטח המדינה, אך רק 6% מהאוכלוסייה גרים בו. הגירה שלילית מלמדת על חוסר האטרקטיביות של האזור. אנחנו לא מדברים על דריכה במקום אלא על הגירה ובריחה מהנגב. בדימונה, שפעם קראו לה דימונה, מ-36,000 תושבים ירדנו ל-25,000. אומנם לא נעים לבקר כל הזמן ולהגיד שלא עושים ושיכולים לעשות יותר, אבל כאשר אני מסייר במרחבי הנגב, אינני מבין: יש לנו נכס אדיר, שטח עצום, מגוון ביותר. מי שרק ידימין לעצמו, יכול לראות את התיירות זורמת בקניונים ובערוצים ובים-המלח ובאילת ובאתרים העתיקים. הלאו אין ארצות רבות שהתברכו בחבל ארץ יפה כל כך, מתאים כל כך להבאת מיליוני נופשים ותיירים, שיכניסו דולרים רבים למדינה. סגן שר האוצר עמד כאן על הבמה והכריז,

עבר. מדיניות ריכוז הכדואים כנגב היא, לאמתו של דבר, מדיניות של "נישול" מאדמתם, שרובה הופקע מבעליה. מדיניות זו באה לבטל את מעמדם כעובדי אדמה, והרי כך הם כרוכים במשך שנים, ולרכוש כעיריות מספר בתנאים בלתי-אנושיים כדי שיהיו רזרבה לידיים עובדות וזולות בסביבה.

הממשלה מעכבת כוונה את הצעד של הסדר הקרקעות. זה שנים היא מסרבת להכיר ביישובים בדואיים קיימים, מסרבת להכין תוכניות מתאר ואוסרת על בניית בתי מגורים למשפחות הצעירות, שאין להן כלל קורת גג. מדי שבוע מבצעת הממשלה מעשי פשע של הריסת מבנים, גם כאלה שנבנו לפני שנים רבות.

כ־6 בחודש שעבר בוצע ביישובי הכדואים חורא ואבר־קף פשע הריסה של מספר גדול של בתי-מגורים בחסות כוח משטרה עצום, שנעזר בהליקופטרים. כדי להטיל אימה על התושבים בוצע פשע ההריסה ביישוב של שבט אבר־קף, הקרוב לעומר שליד באר־שבע, שבו מתגוררות כ־3,500 נפשות מאז 1948.

איך אפשר למנוע מהם לבנות לפחות צריף כדי לקיים חיי משפחה תחת קורת גג, כאשר אין להם כל אפשרות אחרת? ואז מאשימים אותם בבנייה בלתי־חוקית. מה יעשו? שייקברו חיים? האם אפשר להרוס כ־6,000 מבנים המוגדרים כבלתי־חוקיים ולשלול מתושביהם אפשרות לנהל חיי משפחה? יש יישובים, כמו אלה של משפחת אֶזְוֹוֹאִיִּיה בקרבת רהט ליד כביש באר־שבע, ששם גרים בדואים ומעבדים את אדמתם שלהם עוד מימי הטורקים, ועתה מאיימים עליהם יוֹסִיִּים כהרס בתי המגורים. אנו קוראים להפסיק את הרס הבתים, ולאפשר לכדואים בכל יישוביהם לבנות חיים אנושיים, נורמליים, תחת קורת גג.

גם בריכוזים הקבועים, בעיריות הקיימות, יש הזנחה איומה מצד השלטונות והפרת התחייבויות להתקנת תשתית חיונית לחיי בני־אדם, כמו מים, חשמל, כביש, טלפון וכיבוי. מצב מוסדות החינוך בקרב הכדואים כנגב הוא בכירע. יש מחסור בכיתות, במורים, במכני בתי־ספר, כשכיתות רבות הן בלי קורת גג או בפתחים, בלא תנאים אלמנטריים.

"הסירת הירוקה" ממרדת את החיים לכדואים.

בסוף 1987 קיבלה ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון של הכנסת סיכומים והמלצות מפורטות על אודות מצבם ומעמדם של הכדואים בישראל. אלה המלצות פורשות ביותר, שנתקבלו בעצם על־ידי חוגי הקואליציה הממשלתית, שמצפונם הניע אותם במקצת, אך בכל זאת לא הושגה שום התקדמות בכיוון המלצות אלה.

ובינתיים עדים אנו להחמרת בעיותיהם של התושבים הערבים כנגב, וכתוצאה מכך — להצטברות גדולה של מרירות, מחאה וזעם על ההזנחה, האפליה והיד הקשה המציניות את יחס הממשלה לאוכלוסייה הערבית כנגב.

מצער הדבר, שמכל אלה ששמעתי בריון הזה איש לא התייחס לאוכלוסייה הזאת, כאילו איננה שייכת לנוף הזה, שעליו אנחנו מדברים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת תופיק טובי, אתה מתכוון להתייחס ליהודים?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בראשית דברי התייחסתי, לא כמו אלה שהתעלמו כליל מקיומה של אוכלוסיית הכדואים כנגב.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, כל עוד רואה הממשלה הזאת את עיקר פעילותה בהנצחת הכיבוש בשטחים הערביים שנכבשו ביוני 1967 וכדינו מאבקו של העם הפלשתיני לעצמאות, וכדי לקיים זאת מפנה את עיקר המשאבים והמקורות החומריים והרוחניים להשגת האשליה האלה — ימשיכו האסונות לרדת על החברה הישראלית כתוצאה מהערד השלום.

במצב כזה נסוגה הצמיחה הכלכלית, גדלה המצוקה של החברה הישראלית, מתרחבת האבטלה, מצטמצמים שירותי החברה ונפגעים שירותי החינוך, הרווחה, הבריאות והסעד; גדלה מצוקתם של האזורים הזקוקים לפיתוח מיוחד, כמו הנגב והגליל.

אתמול דנו במצוקת חקלאי הגליל, והיום אנו דנים במצוקתן של עיריות הפיתוח כנגב, הסובלות מבריחת אנשים, מאבטלה, מעוני, ממצוקת שירותי הרווחה. כל המכות האלה הן תוצאה מהפניית רוב המשאבים וההתקציבים להוצאות הצבאיות, להחזקת עם שכן באזיקים, להתנחלויות בשטחים, שבסופו של דבר תצא מהם ישראל ממילא.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת טובי, כמה זמן לא עלתה אפילו התנחלות אחת על הקרקע?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה שהיה — מספיק.

צחי הנגבי (הליכוד):

אל תדאג, עוד יהיו כל כך הרבה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא נרפה מלהגיד לתושבי דימונה, אופקים, ירוחם, מצפה־רמון ועוד ועוד, למובטלים ולמשפחותיהם הסובלות ומתנוונות, למקבלי הסעד ולקורבנות העוני המתרחב, נאמר בלי להתעייף, שאין מוצא מהמצוקה אלא ביציאה מהשטחים הכבושים, בהכרה בזכות העם הפלשתיני למדינה משלו, במשא־ומתן עם אש"ף ובהשגת שלום, שישחרר את משאבי החומריים והאנושיים של ישראל לפיתוח החברה הישראלית, לפיתוח הנגב, הגליל, ולהגברת הדאגה החברתית לכל תושבי ישראל, יהודים וערבים גם יחד.

חברי הכנסת, לא יהיה דיון על הנגב. בלי לדון במרכיב אינטגרלי של אוכלוסיית הנגב, וזו האוכלוסייה הערבית כנגב, 50,000 הכדואים החיים במולדתם וסובלים זה שנים רבות ממדיניות של הפקעת אדמותיהם ונישולם מהן. גירושם, הרס הבתים, אפליה, העדר שירותים חברתיים, אבטלה, והעיקר — הם סובלים ממדיניות, השוללת מהם חיי אנוש נורמליים במולדתם.

40 שנה ויותר מדברים דוברי הממשלה דברי רמייה על אוכלוסייה של נוודים כביכול, כדי להעלים את העובדה הנפשעת שהשלטונות לא נותנים לאוכלוסייה הזאת להשתקע לבנות חיים יציבים ביישובים קבועים כחקלאים, כעובדי אדמה, כעובדים המחפשים חיי כבוד.

האם ידוע, למשל, שמינהל מקרקעי ישראל מסרב להחכיר אדמה חקלאית לכדואים שהם מתחת לגיל 50, ומוכן להחכיר אדמה רק למי שהוא מעל לגיל 50? במשך 40 שנה טלטלו שלטונות ישראל שבטים רבים, עקרו אותם מאדמתם פעם אחת, פעמיים ושלוש פעמים, והאיום בטלטול נוסף עדיין לא

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אין לובי, יש שדולה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש גם לובי של הנגב. אני אומר כאן מתוך כיטחון גמור, שהתהליך יפעל כפי שהוא פועל. ברור שכאשר אין צמיחה בכל הארץ במשך 12 שנה, יש ירידה בנגב ובגליל. במרכז הארץ זה מסתדר איכשהו. בכל הארץ מגיעים לממוצע של 0.5% לשנה. הוא מורכב ממינוס 1% או 2% בנגב, פלוס 1% במרכז, כי הנתונים אינם שווים. כך מתקבל הממוצע. אבל אין אפשרות ממשיית להתמודד עם השאלה הזאת בלי שיחול המפנה שאנחנו מדברים בו. שר האוצר הבטיח לפני שנה: הנה שנת המפנה, תקציב המפנה, תוכנית המפנה. קראנו את הסיכומים מפני שבו. כן, מפנה בכיוון ההפוך.

אל יגידו שאנחנו אומרים את זה עכשיו כי אנחנו באופוזיציה. הוויכוח הזה התנהל פה לפני שנה, בדיוק במתכונת הזאת, גם על האינפלציה, גם על העדר השקעה, גם על העדר צמיחה וגם על העדר יכולת של הממשלה לקבוע סדרי עדיפויות, שיחמשו, בסופו של דבר, בצמיחה.

אני יודע שבשביל ראש הממשלה הארץ קטנה מדי. יש עלייה מברית-המועצות, והארץ קטנה מהכיל את כל העולים. אינני יודע אם זה ביטוי נוסף למנותקות, שאינני רוצה להשתמש במלים חריפות יותר כדי להגדיר אותה. בין בארבע לאלית, על כביש הערבה, יש 2,000 יהודים. אם רוצים לכלול גם את מצפה-הרמון, יש עוד כמה אלפים. זו אוכלוסיית הנגב בין בארבע לאלית: ופה יזכירו מה אמר בן-גוריון ומה אמרו כל ראשי הממשלות מאז ועד היום. זו התמונה האמיתית.

ראש עיריית באר-שבע כבר לא יושב כאן. מה שמתרחש בבאר-שבע, זו המציאות. דיבור על חינוך. חברים יקרים, אם הסינופוניטה בבאר-שבע נסגרת, נעלמת עוד אחת מן הסיבות של חלק מהאוכלוסייה בנגב להיות בנגב. ואם התיאטרון בקשיים, זו סיבה נוספת לעזוב את הנגב; ואם לא בטוח שאוניברסיטת באר-שבע תסיים את שנת הלימודים הנוכחית — הכול מצטרף יחד.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לצער הרב, עם באר-שבע עושים חשבון מפלגתי-פוליטי צר.

ערנה סולודר (המערך):
לא נכון.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כן נכון.

אורה נמיר (המערך):
— — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
תחליפו אותה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת גולדשטיין, אני רוצה לדרווח לך, שעם אוניברסיטת באר-שבע לא עושים חשבון פוליטי.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אני מדבר על העיר באר-שבע.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
תן לי לומר מה שאני רוצה.

בעיותיהם הכאובות של התושבים הערבים בנגב, שהצטברו בצורה מסוכנת במשך 40 שנה, מחייבות תוכנית מיוחדת וטיפול מזורז מצד הממשלה כדי למנוע התפוצצות. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחברת הכנסת אורה נמיר.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודה שכאיש הנגב אינני יודע על מה להצטער יותר — לא על כך שאני איש הנגב — על העובדה שהוחלט לקיים את הדיון הזה, או על האופן שבו הוא מתנהל. לו הייתי צריך להקיש ממה שמתרחש כאן ומהפרסה שלפני, המלאה כיסאות ריקים — — —

רחבעם זאבי (מולדת):

סיעה אחת היא בהרכב מלא.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה לזכותה, היא כמעט היחידה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הפרסה שהיא אולי פארסה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני רוצה לומר, שהריטואל הזה — אתמול עסקנו בגליל והיום בנגב — מעורר אצלי שאלה קשה מאוד. אני בטוח, חבר הכנסת גולדשטיין, שלו הייתי מציע כאן היום — דבר שאינני מציע, כמובן — להפקיע את שטחי העגבניות של גוש-קטיף ולהעביר אותם לבדואים בחזרה והייתי מצליח לגבש לזה סיכוי של רוב, היו מתכנסים פה חברי הכנסת והיתה פה חגיגה גדולה, ומתוך התייחסות למה שהיה אתמול אני רוצה לומר לכם, שהיה לזה משקל די מוגבל לגבי חורא. אלא מה? כאשר הכנסת נדרשת לנושא הזה, הנוכחות דלה מאוד. כבר הוזכר פה עשר פעמים במהלך הדיון: 60% משטח המדינה, בן-גוריון וכן הלאה וכן הלאה, אבל זו התמונה, ואני חושב שהיא לא מקרית.

אני לא מאמין שהשאלה היא של כבישים נוספים בנגב, ומי שנוסע בכבישים הקיימים יודע כמה הם דרושים; אני גם לא חושב שזו שאלה של עוד פרויקט לנגב, וכאיש הנגב אני יודע להעריך כל מפעל שיוקם בו ואני יודע מה משקלם של המפעלים שלא הוקמו עד היום. אני אומר לחברי בנגב ואני אומר לחברי בגליל: זו אשליה שאפשר ליצור איים של צמיחה ושגשוג כאשר המדינה כולה עומדת במקום ושוקעת. כאשר יש מציאות של פיתוח, צמיחה ושגשוג — ניתן וצריך, על-פי סדרי עדיפויות, להעדיף את הגליל והנגב על פני אזורים אחרים, ובעניין הזה אין לי שום קושי, לא ציוני, לא אידיאולוגי ולא אחר.

אני פונה שוב לאותם חברים. שמעתי את חבר הכנסת עובדיה עלי, ואני מקבל את כל דבריו במלוא הכנות. זו אשליה שאין לה שום סיכוי. חבר הכנסת יגאל ביבי רוצה שיתנו עדיפות לחינוך בנגב. על פני מה? כשתקציב החינוך כולו פוחת? אני יודע שכאשר אני מדבר כפי שאני מדבר, מאשימים אותי חלק מאנשי הלובי של הנגב ואומרים לי: אתה פוגע באינטרסים שלנו.

אורה נמיר (המערך):

יש גם לובי של הנגב?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
יש גם לובי של הנגב.

מחברי הכנסת לא היו מצביעים כפי שהם הצביעו. מאחר שאנחנו נמצאים בבית הפוליטי, בה"א הידיעה, לפחות נאמר לעצמנו את האמת ונפסיק לשחק בחגיגות הצביעות הגדולה הזאת.

אדוני היושב-ראש, אביא כמה נתונים בסיסיים. בינואר 1990, החודש הזה, מספר שיא של 51,300 אישורי אבטלה, בהשוואה ל-48,000 בחודש שעבר ול-30,000 בחודש המקביל אשתקד. במספרם של אישורים ראשוניים היתה עלייה של 25% בהשוואה לחודש הקודם. בכלל ערי הפיתוח בארץ, סך כל כוח העבודה הוא 9.1%. שיעור דורשי העבודה בערי הפיתוח הוא 20.2%, למעלה מכפליים ממשקלם באוכלוסייה. הם מתחלקים חצי חצי — מחציתם בצפון ומחציתם בדרום. שלא תהיה שום איהבנה: היום אנחנו דנים על הנגב; המצב בצפון הארץ אינו שונה — לא מבחינת האכלוס, לא מבחינת התעסוקה, לא מבחינת כל נושא אחר, לרבות פיזור האוכלוסייה. אבל היום אנחנו עוסקים בנגב.

מדינת ישראל, לפי הערכתי, עומדת בפני אחת משתי האפשרויות: להכריז על אזור תל-אביב רבתי כמדינה ולסלול כבישים מהירים — ויש הצעות כאלה — שיוכלו את התושבים ממקומות מגוריהם, אם הם יישארו לגור שם, לעבודה במרכז הארץ; או, באופן מתוכנן, ולא אכפת לי לומר גם מלאכותי — אם זה מפרע או מתאים למישהו — לתכנן, לכוון וליצור מקומות עבודה.

הנתונים הקשים ביותר היום הם לגבי צעירים, שמרביתם אינם חוזרים ליישוביהם גם אחרי שירותם בצבא וגם אחרי לימודיהם. מתוך היכרותי מקרוב את בעיית הנגב — אין שבוע שוועדת העבודה אינה עוסקת באחד היישובים בנגב או בצפון, בנושאי התעסוקה והאבטלה — הבעיה החריפה ביותר היא בעיר דימונה. שם חיות היום כ-100 משפחות, המצויות במצב של חרפת רעב. רבותי חברי הכנסת, החרפה היא לא של המשפחות, החרפה היא לא של דימונה, החרפה היא שלנו.

אני רוצה לומר לכם, חברי חברי הכנסת, לאחר אותה כתבה בטלוויזיה, גלי ההזדהות, העזרה והסיוע שקיבלה אותה משפחה — קשה לתאר, וקשה גם להבין מדוע צריך להגיע למצוקה כזאת כדי שתהיה התעוררות ציבורית לעזור למשפחות ולעזור לעיר שלמה.

אדוני היושב-ראש, דימונה, למרות בעיותיה, רוצה לקלוט עליה. מצויות בה מאות יחידות דיור ריקות כי שם עוזבים התושבים בהמוניהם. הם מבקשים להפנות אליהם עולים, וקשה לומר שיש אווון קשבת למשאלתם. צר לי שראש עיריית באר-שבע לא נמצא כאן עוד, אבל אני יכולה להבין אותו, הוא נכח בחלק גדול מהדיון. באר-שבע כעיר היתה סיפור ההצלחה הגדול ביותר במדינת ישראל שלאחר מלחמת-השחרור. זה היה מתכון, מרשם בדוק להצלחה — אוניברסיטת בן-גוריון, בית-החולים האוניברסיטאי על-שם סורוקה, תיאטרון באר-שבע, הסינפונייטה של באר-שבע. עיר עתירת תעשיות, ביניהן תעשיות בתחום המדע. כל זה, רבותי חברי הכנסת, מתפורר וקורס לגד עינו. הוזכרו כאן הסינפונייטה, תיאטרון באר-שבע, אין שום סיוע, אין שום עזרה. לפי הערכתי, אין התייחסות ואין הערכה גם לעובדה, שעיר פיתוח בלא רמה חברתית והשכלתית גבוהה, או עיר מרוחקת, לא תמשך אליה אוכלוסייה חזקה, ובלי אוכלוסייה חזקה, היא תיהפך לעיר חלשה.

לכן צר לי לומר — זה יותר מציני לומר, שמישהו מחשב חשבונות פוליטיים עם ראש עיריית באר-שבע, ולכן המצב הוא

עם אוניברסיטת באר-שבע עושים חשבון קציר-ראות. כדי שבבאר-שבע תהיה אוניברסיטה, יש להכריז מעל הדוכן הזה שצריכה להינתן לה עדיפות, ואם אין לה עדיפות — היא נשחקת, כמו אוניברסיטת חיפה מול אוניברסיטת ירושלים ואוניברסיטת תל-אביב. אלה החוקים הפשוטים, לא של כלכלת השוק אלא של רצון כלשהו לכוון את המציאות בארץ. אם יש קושי לתיאטרון "הבימה" — קראנו על זה היום בעיתון — אזי תיאטרון באר-שבע מתמוטט. כולם יודעים, כולם אומרים וכולם נאנחים, והצטרבות העובדות הללו אחת לאחת היא המנוע, המאין, הגורם והתוצאה של תהליך מתמשך של הידרדרות המציאות בנגב בכל התחומים, ואגב, בכל המגזרים: בעיריית הפיתוח, בעיר המטרופוליטנית, במושבים ובקיבוצים. אני לא מאמין שאפשר לשנות את כיוון ההתפתחות הזה ללא הכרעה ברורה בשני מישורים: ראשית, להשקיע בצמיחה כאמצעים שנמנעו להשקיע אותם בשנים האחרונות; שנית, רק על רקע מילוי התנאי הראשון — להכריז על מתן עדיפות לנגב ולגליל על פני אזורים אחרים. כן, במפורש.

חבר הכנסת טובי העיר קודם, שלצער — ואני מוסיף את צערי על צערו — הוא היה הראשון שהעיר את תשומת לב חברי הכנסת לכך שבין 350,000 תושבי הנגב אנחנו מונים גם 70,000 – 75,000 בדואים ערבים. החשבון שהציבור הבדואי מגיש לחברה הישראלית הוא חשבון דמים חד-צדדי. שיפסיק לדבר פה על ברית הדמים. ככל שמדברים על זה יותר, מכסה אותי כלימה רבה יותר. 40 שנה, ומחצית תושבי הנגב מפורזים — איך קוראים לזה? — ב"התיישבות ספונטנית". שמעתי כבר גם את המושג הזה. יש התיישבות מתוכננת ויש התיישבות ספונטנית. הם מפורזים על הגבעות בתנאים לא-אנושיים, בלי יכולת לספק את תנאי הקיום המינימליים בשום תחום. היתה התפתחות ענקית בתחום החינוך, בלי ספק, היתה עלייה ברמת החיים, אבל המבחן הבסיסי של המדינה הוא פתרון בעיית התיישבותם ובעיית הקרקעות שלהם — אלה שני פצעים פתוחים בינם לבין מדינת ישראל, וכל החשבון מונח עלינו, על הציבור היהודי. אין סימטריה בחשבון הזה, אפילו לא בפסיק קטן אחד.

חובה על ממשלת ישראל להפסיק את כל האמירות ואת כל החיבוקים, לעשות את הדבר הפשוט — להקים את המינהל, להקצים את הסכומים הנדרשים. הם גדולים, אבל הם קטנים ביחס לבעיה וביחס לחוב שאנחנו חבים להם. זה יהיה גם גורם, שתהיה לו השפעה משמעותית על פיתוחו של הנגב כולו, תהיה בו התייחסות ישירה לפצע פתוח שהולך ומתמיר, ואם לא ננגח כן — נקיים פה דיונים על אינתיפאדה בנגב ועל אלימות בנגב, ונבוא חשבון עם העולם כולו. אנחנו נהיה אחראים עיקריים להתפתחות כזאת, וכבר אי-אפשר לומר: יפה שעת אחת קודם, כי אנחנו כבר כמה וכמה שעות אחר כך.

היור"מ וירשובסקי:

תודה, לחבר הכנסת חיים אורון. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, אחריה — לחבר הכנסת יואש צידון, אחרינו — לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחרינו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני לא אומר שום מלה על העובדה שיש כאן מספר קטן כל כך של חברי כנסת. אני רגילה לכך. אני רק רוצה שנזכור, ואני אומרת זאת כדי שזה יירשם בפרוטוקול: לולא ישוב אתמול ביציע המכובדים בכנסת עשרות חברי מרכז מכמה מפלגות, עשרות חברי מרכז, לא זו בלבד שהאולם לא היה מלא יחסית, אלא חלק גדול

מאז מת חזון הנגב היהודי המאוכלס, המתפרנס וההומה חיים, מאז הוא נקבר בקבר אשר בשדה-בוקר, הפך הנגב לחצר האחורית של המדינה, לאחר המיועד לפינוי האשפה של תל-אביב, תרתי-משמע, לא פינוי תע"ש מרמת-השרון, כבוד שר הביטחון, אלא פינוי אשפה.

פעם היו לנו מנהיגים גדולים, שחשבו בגדול, בן-גוריון, שעמד כראשה של מדינה רכת-ימים ודלה מאוד באמצעים, לא נבהל מהאתגר, כך נולדו המוביל-הארצי, באר-שבע ואילת, כך נולד הנגב הישראלי.

מאז בן-גוריון לא קם לישראל מנהיג שיום יישוב ופיתוח; אחד החושב, כלשון הילדים, בגדול, חשבו בקטן, והתוצאות בהתאם. הנגב קמל ואוכלוסייתו קטנה, המורל בו ירוד והמדבר כובש את השטח שבין מחנות הצבא. כל תרומה לפיתוח הנגב רצויה, כל מתפרה, נגרייה וסנדלרייה רצויות, ויבואו יומיהן על הכריכה, אלא שבקטנות לא ייצל הנגב, הוא יתייבש.

במקום ממשלה קטנה החושבת בגדול, יש לנו ממשלה גדולה החושבת בקטן, לגיון שרים האובד בין דיונות הנגב. שום תוכנית, שום חזון, התעוררו לרגע והוציאו 70 מיליון על כחינת פרויקט תעלת-הימים. כילו כוחם בוויכוח. הפרויקט הוכח כמעשי מבחינה טכנית וכמפוקפק מבחינה כלכלית, אם ייבנה כתחנת חשמל בלבד. נקודה. פסול. הפקיד המצוי החליט שלא כדאי להסתכן, מה יגידו? עליפי אותו שיקול לא היה מעולם כדאי להקים את המוביל-הארצי. מדוע המוביל? כל מדינת ישראל לא היתה מפעל כדאי על-פי אותן אמות-מידה. איש לא בחן אם אפשר אולי לנצל את הפרויקט האפשרי מבחינה טכנית למשימה לאומית אחרת, אם כפרויקט כלכלי טהור ואם כתשתית לאומית, ככביש שיוביל את השפע לנגב, המוביל-הארצי של שיקום המורל הלאומי וזקיפות הקומה.

לקחנו על עצמנו בחינה מחודשת של הפרויקט. קשה להחיותו ורבים הפוסלים אותו מלכתחילה, כי "אמרו כבר שזה לא כדאי".

ובכן, ממשלתי, קצר המצע מהשתרע, אבל אוכל לספר לך, כי ניתן להפוך את תעלת-הימים לפרויקט חשמל משתלם, בתנאים מסוימים. תעלת-הימים יכולה, לחלופין, להפוך למפעל התפלה, שתפוקתו תוסיף יותר מ-10% לפוטנציאל המים של ישראל, יותר מ-200 מיליון קוב מים לשנה במחיר "מקורות" לפי 800 קוב מים לדונם — ניתן להפריח את כל הערבה בגידולים לייצוא מחוץ לעונה.

בקעת-הירדן לימדה אותנו, כי 2 דונמים חממה ו-5 דונמים כרם מעסיקים ארבעה עובדים בניצול מלא, 2 דונמים לעובר. יש אפוא מקום לעשרות אלפי משפחות שיחפרנסו, שיחדשו את נעורי החקלאות הישראלית כקדם.

בתוכנית תעלת-הימים מופיע אגס-הבשור. אם תחת הכוח התרמית, שרכש ציודה מתוכנן ל-1993, תוקם על אגס זה, תהיה היא מקור הכנסה נוסף וחשוב. מי האגס יתחממו ב-6—8 מעלות, והוא יוכל להיות מיועד לחקלאות ימית דומה לזו שבזרם מדיגסקר. גם תיירות חורף תהיה מעשית שם, שלא לדבר על תיירות מקובלת.

עולם התעופה האזרחית רווי. זמן המסירה למטוס חדש המוזמן מ"בואינג" הוא חמש שנים ומעלה. המטוסים הישנים זקוקים לתחזוקה ולהמרת משימה. זה נתח שוק בלתי-צפוי, שנאמד בעולם כולו בכטריליון דולר לעשר השנים הבאות. מכון הבדק של התעשייה האווירית מבצע עבודות כ-50 מיליון דולר לשנה ומתכוון לגדול, אבל לא עד כדי נגיסת נגיסה שלה

כפי שהוא. רבותי חברי הכנסת, לצערי, כאדם פוליטי, חלק גדול מהעומדים כראש הרשויות המקומיות במדינת ישראל אינם חברים במפלגה שלי. אינני חושבת שכל הרשויות המקומיות הללו סובלות בגלל העובדה הזאת, משום שכראשן עומד מישור שאיננו מזוהה פוליטית עם מי שמחלק את הכספים במדינת ישראל.

ושוב, אינני רוצה להישמע צינית. ככספים שמשקיעים היום ביהודה וכשומרון אפשר היה ליישב את הנגב לתפארת. היה כדאי שמישהו יעשה את החשבון. אילו הושקעו אותם כספים בשיכונים, במרכזים קהילתיים ובמבני תעשייה בנגב ובצפון, עשרות אלפי אנשים ממרכז הארץ היו עובדים לשם.

אדוני היושב-ראש, אנחנו משלמים מס, מס עצוב ועלוב, בהתייחסות שלנו היום, במפגש הזה שלנו היום. אינני יכולה לקרוא לו אלא מפגש של קומץ חברי כנסת לדיון על המצב בנגב. אני חייבת לומר, שזו איננה תופעה המקובלת בכנסת, שגם מציע ההצעה אינו נמצא כאולם המליאה מרבית הזמן.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
היושב-ראש ביקש ממנו ומראש עיריית באר-שבע לבוא אלינו.

אורה נמיר (המערך):
אולי מותר להעיר ליושב-ראש הכנסת מעל הדוכן הזה, שלא היה נהוג בבית — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
אכל הנה הוא, חברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):
סליחה. אם כן אומר את הדברים באוזניו של חבר הכנסת יצחק לוי, אני לא נוהגת לומר דברים מאחורי הגב. אם הדברים צריכים להיות מופנים אל יושב-ראש הכנסת — אני מפנה זאת אליו. הוא ותיק בבית. הוא בנודאי צריך לדעת מה נהוג כאן. אני מוכנה להתחרות בכל נוסח גינוי קיצוני לתופעה המחפירה הזאת, אבל לפני שאנחנו באים בטענות אל חברי הממשלה שאינם נוכחים — קודם כול, טוב שנדרוש זאת גם מעצמנו. עכשיו אמרו לי שאתה, חבר הכנסת לוי, נקראת על-ידי היושב-ראש למפגש. תמיד היה מקובל, שחבר הכנסת מגיש ההצעה, הוא לפחות היה נמצא איתנו במהלך כל אותו דיון.

נאמר לי, לכן, חבר הכנסת לוי, בכל הכבוד, הפניתי את הערתי ליושב-ראש הכנסת. כאשר כל הימים עוסקים בנשיאות הכנסת כהערות לחברי הממשלה, כדאי שגם מי שיושב בנשיאות יעשה את החשבון הזה. לפני שאנחנו דורשים כבוד מאחרים, נדרוש זאת מעצמנו.

אדוני, סיימתי. צר לי, וזו תחושתי, שגם בדיון הזה תרומתנו לפיתוחו של הנגב, לשגשוגו ולשיפור מצבו ומעמדו תהיה כמדומי צנועה ביותר, אם בכלל.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. אני קורא לחבר הכנסת יואש צידון, בבקשה. אני רק רוצה להגיד, למען יירשם בפרוטוקול: חבר הכנסת לוי, כל עוד אני ישבתי בדיון, ראיתי אותו במליאה מקשיב הקשב היטב. הוא בורדאי נקרא, אבל הוא חזר אלינו והוא משתתף בדיון.

יואש צידון (צומת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מהנתונים שהביאו הנואמים שקדמו לי למדנו, אנחנו, כי המדבר כובש את הנגב. השממה כבר כבשה את הממשלה ואת הכנסת כשמדובר בפיתוח הנגב. כך נראית הכנסת וכך נראית הממשלה.

ירמיהו הנביא התנבא: "כי כה אמר ה' כאשר הבאתי אל העם הזה את כל הרעה הגדולה הזאת, כן אנכי מביא עליהם את כל הטובה אשר אנכי דבר עליהם. ונקנה השדה בארץ הזאת אשר אתם אומרים שממה היא מאין אדם ובהמה — — שדות בכסף יקנו — — וחתום והעד עדים בארץ בנימן ובסביבי ירושלים ובערי יהודה ובערי ההר ובערי השפלה ובערי הנגב כי אשיב את שבותם נאם ה'".

כן, רבותי, שיבת ציון וגאולת הארץ קשורים ומותנים כשיבה אל הנגב.

גם אבות האומה שמו פעמיהם אל הנגב.

דוד בן-גוריון, שהוזכר כאן היום, ראה ביישוב הנגב חשיבות עליונה. הוא אמר — והציטטה הזו כבר הובאה על-ידי חבר הכנסת ביבי, אבל את בן-גוריון מותר לצטט גם פעמיים ביום וגם יותר: "בלי יישוב הדרום והנגב לא ייתכן ביטחון המדינה ולא נגיע לעצמאות כלכלית. יישוב זה לא ייתכן בלי שינוי סדרי בראשית, ואין דבר זה למעלה מיכולת המדע בימינו ומעבר ליוזמה החלוצית של צעירינו. בכוח המדע והחלוציות נעשה הפלא הזה".

בן-גוריון אמר ועשה: הוא בנה את נווהו בנגב.

אבל הנגב וההתיישבות בנגב הלבנו ונשכחו מלב, ולא בשל ההתיישבות ביש"ע. הקמת היישובים ביש"ע לא באה על חשבון הנגב, אלא על חשבון השפלה והערס. צאו ליישובים ביש"ע וראו מאין באו לשם המתיישבים — מרמת-גן ומבני-ברק, מתל-אביב ומחולון.

קיפוח הנגב וזניחתו באו מפני שאבר חזון מישראל, מפני שאין מנהיגות שתציב לנו יעדים ואתגרים, מנהיגות שתפסיק את הבנייה והפיתוח במגלופולים שבין חדרה לגדרה.

מי שמכיר את בעיית שטחי האש והאימונים בנגב יודע, שלא נשאר שם קילומטר רבוע אחד לפיתוח נוסף. כל זה בא לנו בעטיה של הנסיגה הזכורה לזיראון מחצי האי סיני. שביטלה לנו את כל שטחי האימונים ואת היכולת לחמון באוויר וביבשה במרחבים הגדולים.

הקמתה של תחנת "קול אמריקה" בחצבה הגדילה את הצפיפות של תחנות חילוף היבשה וחיל-האוויר, צמצמה את מרחב הטילים לבני ישראל. אם מישוה חושב, שאפשר יהיה לקלוט מאות אלפים של עולים במרחבי הנגב — הרי טעות בידו.

צריך לחזק את היישובים הקיימים, לעבות אותם, להביא להם פרנסות יצרניות, לממש את תוכנית תעלת-הימים, לסלול רכבת לאילת, לבנות נמל-תעופה בין-לאומי ליד באר-שבע, לייסד כתי-חולים ומפעלי חינוך ותרבות. אנתנו מדברים בהכללות ובססמאות, אבל לכל מלה כזו יש תכנים. רק כשאנתנו אומרים "תרבות" — איזה מאבק יש לחיאתרון באר-שבע כדי להתקיים ולשרוד אל מול שפע התיאטרות שיש במטרופולין של תל-אביב. ביישובים הקיימים נקלוט מאות אלפים ואפילו מיליונים.

אמר כאן היום אחד מחברי הכנסת, שאין אפשרות לתת עדיפות ליותר מאזור אחד. אם אתמול קבענו עדיפות לגליל, הרי הוא בעדיפות והנגב איננו בעדיפות כי אין שניים יכולים להיות בעדיפות. ובכן, יש לי חמישה ילדים וכולם בעדיפות ראשונה. יש לנו גליל בעייתי ונגב בעייתי, ואזורי יש"ע הקוראים לנו — וכולם בעדיפות. זה צריך לבוא על חשבון תל-אביב וראשון-לציון, קריית-מוצקין וסביון.

אנתנו ראויים, אם נחשוב על הכמות האדירה של כוח-האדם המקצועי המוכשר על-ידי חיל האוויר במדינה. שדה-התעופה בן-גוריון רווי, מלא. בשדה-התעופה נבטים הוקצה שטח של 4,500 דונם לתעופה אזרחית.

מכון לתחזוקת מטוסי סילון אזרחיים בנבטים יתרום מלכתחילה כ-1,000 מקומות עבודה נטו ומחזור של 80 — 100 מיליון דולר ייצאו מובהק בערך מוסף גבוה. 1,000 מקומות עבודה נטו הם 2,500. מכון לתחזוקת מטוסים קלים, שייבנה על מנת דימונה, וזה בתכנון, ישתמש במסלול ובבניינים הקיימים שם; 100 איש, וכן הלאה וכן הלאה.

הנגב הוא בן למדינת ישראל כגליל וכיש"ע. לעמיתי חבר הכנסת צוקר אומר, כי במדינה המאמינה בעצמה, וזה לא מודרני בימינו, אוהבים את כל האזורים, גם כשוכים הם. ולחלשים עוזרים יותר. לכל אחד מהאזורים מאפיינים משלו, ולכל שטח משטחי המדינה פיתוח המתאים לו.

אין אילת, אין תעלת-הימים, אין מקום לשדות-תעופה, אין כימיקלים, אין מרחבי מדבר וכו' ביש"ע או בגליל, חבר הכנסת צוקר, יש מה לעשות בנגב לתפארת מדינת ישראל בלי לפגוע בגליל וכיש"ע, כפי שיש לשטחים הללו מאפיינים משלהם, וגם בהם נעשה לתפארת המדינה ולקליטת העולים המאמינים בה וכאים אליה, שלא כמו רבים מאנתנו כאן.

אני מסכים להתקפל לתל-אביב רבתי, אף כי מרבית הכוחרים הם שם. אני ציוני בלי להתנצל וכלי להאמין שמדינה קטנטנת זאת גדולה עלי.

היום מדובר בנגב, ולנגב נסב את חשומת לבנו היום. אנא, מעבר להסטה הנושא כדי לשרת דעה פוליטית זו או אחרת, הבה נחשוב בגדול, כי מרחבי הגדולים של הנגב קוראים לנו ואוצרות טמונים בהם. אם לא כן, יעלה המדבר הפסי והרוחני צפונה והדינונות של תל-אביב יחזרו אליה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת יואש צידון. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת הנוכחים, כולנו יודעים את הגיאוגרפיה של ארץ-ישראל המערבית, שלפיה מחצית הארץ הזאת היא הנגב.

בתלמוד הבבלי מצאנו: "ארץ הנגב — — — בית שמנוגב מכל טובה". ורש"י מפרש: "נקראת נגב, שכל שעה היא נגובה, שאין שם צל אילנות וחמה זורחת ומנגבתה".

על הנגב אומרים "מדבר הנגב", ובשנת העברית, שאנתנו מצויים בה, כדאי שנכחיר, שמדבר איננו שממה או צייה או ישימון. מדבר הוא, לפי המילון, "אזור שמעטים בן היישובים רצמחיתו דלה ומספקת למרעה לצאן ולבהמות של השבטים הנודדים בו", בניגוד לשימון, שהוא "מקום שומם וצחיח, שאין בו צמחייה".

נביאי ישראל לא השלימו עם היות הנגב שממה. ישעיהו בן אמן התנבא: "יששום מדבר וציה, ותגל ערבה ותפרת כחבצלת — — — או ידלג כאיל פסח ותרן לשון אלם, כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה. והיה השרב לאגם, וצמאון למכועי מים — — — והיה שם מסלול ודרך, ודרך הקדש יקרא לה — — — והלכו גאולים", ואכן, גאולים ושבי ציון באו לנגב וניסו להפריחו.

כימים האחרונים אני חושב שבצעם נעקרה משמעותן של מלים בכנסת. יש כאן תחרות מי יהיה טוב יותר לכולם. על חשבון מי — איש לא אומר; מאין יבוא הכסף — איש אינו מפרט. באופן אישי, עניין הנגב חשוב לי מאוד מאוד. אני רואה את חשיבותו גם מבחינת האסטרטגיה הלאומית וגם בהיותו חבל ארץ גדול ושומם יחסית. בפועלי — גם כחבר הכנסת וגם כשר בממשלה — נתתי עדיפות מובהקת, חדר-משמעות, ככל שניתן לי הדבר, לנגב ולבאר-שבע. אבל צריך לומר, שהעדיפות הממשלתית הזאת היא מוגבלת. היא יכולה להיות קודם כול בתחום שהצבעתי עליו — עדיפות יחסית מבחינת אזוירי פיתוח. דבר שני, היא צריכה לבוא בעיקר כתשתיות. הממשלה לא תשקיע בתעשייה. אם היא משקיעה בתעשייה, זה בדרך כלל נגמר רע. הממשלה יכולה ליצור את התנאים שיאפשרו להשקיע בתעשייה — ואני רוצה להדגיש את עניין התיירות, המוזנת מאוד בנגב — והיא יכולה לקצר את המרחק שבין הנגב למרכז.

איך מקצרים את המרחק בין הנגב למרכז? קודם כול, עליידי אותו דבר החסר לנו כל כך — דרך מהירה תל-אביב — באר-שבע, קיצור המרחק בשליש הזמן. אני כשלעצמי הייתי מעדיף ללכת מעבר לזה, הייתי רוצה לראות קו רכבת מהיר. אני חושב שאפשר לעשות זאת גם על בסיס מסחרי. אני מדבר על קו רכבת מהיר מדרום הארץ דרך מרכזה — צפונה, וכך קיצור וקיבוץ כל הארץ.

יתר על כן, היינו יכולים אולי למשוך אנשים לבאר-שבע, לנגב, למושב הנגב, ליישובי הנגב, לכל המקומות, עליידי מתן תנאים מיוחדים לאנשים הרוצים לבנות שם בית בישראל. בכל פעם שאני בא לבאר-שבע, לאופקים, לאשקלון או לדימונה, אפילו לדימונה, אני נדהם מגובה המחירים שדורש מינהל מקרקעי ישראל בעבור מגרשים ל"בנה ביתך", גם בתנאים הנוכחיים הקשים האלה, כאשר צריך היה למשוך אנשים בכל מחיר לגור בנגב. אם הייתם שואלים אותי, לתקופה מסוימת לפחות היינו צריכים לתת מגרשים אפילו חינם, או במחיר נמוך. אומרים לי: לא, מינהל מקרקעי ישראל חייב לפעול גם בנגב לפי עקרונות כלכליים. אילו עקרונות כלכליים? הם בעלי המונופולים. כל היצע הקרקעות הוא כיום. הם בעצם קובעים את המחיר.

תפתחו את הנגב, תקרבו אותו למרכז הארץ, כך שאדם יוכל ליהנות מיפי האזור, יוכל לגור בתנאי רווחה כלכלית, ויוכל, בזמן קצר, לבוא גם למרכז הארץ — לראות תיאטרון, לשמוע מוסיקה, לבלות ולחזור לביתו. לשם כך לא דרושה השקעה גדולה; דרושה השקעה קטנה.

אגב, אני שמח על דבר אחד — שלפחות רעיון אחד שהיה במחיי מתגשם והולך, באר-שבע נמצאת במקום הראשון מבחינת הטלוויזיה בכבלים. אבל זה לא מספיק.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
גם הערוץ השני נקלט בבאר-שבע.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
גם הערוץ השני נקלט בבאר-שבע?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
רק בבאר-שבע.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
לא הייתי שר התעשייה והמסחר. בתחום שלי עשיתי שלושה דברים.

יחזקאל הנביא אומר: "כן אדם, שים פניך דרך תימנה והטף אל דרום, והנבא אל יער השדה נגב". תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה, לחבר הכנסת זאבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת משה גפני.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני עומד בפני הפיתוי לדבר על הצורך בהזרמת כספים לנגב ולגליל, ולומר שצריך להקים עוד שדה-תעופה ומסילת ברזל, להקים מפעלים ועוד מוסדות ציבור. קל מאוד לעשות זאת, וחברי הכנסת עוסקים בזה באופן אינטנסיבי, כל אחד לפי דרכו — עדיפות טוטלית לגליל, עדיפות טוטלית ליהודה ולשומרון, עדיפות טוטלית לנגב, עדיפות טוטלית ליישובי הערבה, ואז, כאשר באים ושואלים מה המשמעות של עדיפות כזאת, אומרים שכל אלה באים על חשבון תל-אביב וכנותיה. חבר הכנסת זאבי אמר גם: קריית-מוצקין וסביון.

רבותי, על מה אנחנו מדברים? החוק הישראלי נותן עדיפויות על-פי אזורים. הוא אינו נותן שום עדיפות לאזור המרכז. אגב, אני רוצה להזכיר, שמדי פעם בפעם באים חברי כנסת וצועקים: גם באזור המרכז צריך לאשר אזור פיתוח א' פלוס מפני שיש אבטלה בחיפה, יש אבטלה בצפון, יש אבטלה במרכז. כלומר, העסק הזה של העדיפות פולש גם למרכז הארץ. אדרבה, אני רוצה לראות את חברי הכנסת, שכולם טובים על חשבון המרכז, קמים ומתנגדים להענקת סיווג אזור פיתוח א' למפעלים במפרץ-חיפה, כפי שנעשה לא מזמן. חברי הכנסת, כאשר אתם טובים על חשבון כולם אינכם טובים לאיש. כאשר אתם אומרים שכל הארץ היא אזור פיתוח — לא אמרתם דבר.

מה פירוש עדיפות? אומרים שיהודה ושומרון והנגב הם שני בנים, חד הם. אבל, רבותי, כאשר ניתנת אותה עדיפות לתעשייה במרחק של עשר דקות מתל-אביב או מכפר-סבא ובמרחק של שעתיים מתל-אביב, ברור ומוכן מאליו שאתם מפלים את הנגב לרעה. לא יעזור כאן שום תכסיס. זה לא דבר שווה. כאשר אתה אומר לאדם המעוניין להקים מפעל של תעשייה מתוחכמת, כשהוא זקוק לאותה רשת של הפריה הדדית עם מפעלים אחרים, של אוניברסיטאות, של מוסדות טכניים, של בנקים ושל מוסדות שיווק — כשאתה אומר לו: קרוב לתל-אביב תקבל אותו עידוד, אותו פטור, אותם מענקים ואותו מעמד לפי החוק לעידוד השקעות הון כמו מי שמקים מפעל בדימונה, שהכול אצלו יקר יותר, שצריך לנוסע מרחקים גדולים, ששיחות הטלפון שלו יקרות יותר ואין לו כוח-אדם, אין לו הפריה הדדית כזאת ואין לו מוסדות סמוכים, הרי אתה אומר: אני מפלה לרעה את דימונה, את באר-שבע, את אופקים ואת אשקלון.

אין זה נכון, שזאת כל הבעיה של עיר כמו באר-שבע. לבאר-שבע יש בעיות רציניות מאוד, הנובעות מכך שהתעשייה המודרנית באמת מצטופפת בקונגלומרטים תעשייתיים. זה אופיה של תעשיית היי-טק, של תעשיית הקומוניקציה, שהיא נזקקת לשורה של אחים תאומים, בני-דודים, קרובי משפחה, משפחה תעשייתית מוגדלת.

כאשר אני מוסיף על הנתון הזה, שמקשה כל כך על באר-שבע, שפגע בה כל כך, ואומר: את, באר-שבע, תקבלי מעמד של לכל היותר עיירה תעשייתית הסמוכה ממש לתל-אביב — ברור שגורתי את גורלה של באר-שבע. זאת המשמעות של עדיפות. כל השאר זה דיבורים.

מדברים כמפעל בדימונה או באופקים, הרי כל דבר עולה לו עשרת מונים יותר.

לא יכולה לשבת ממשלה אטומת לב, שאינה רואה דבר מהנעשה סביבה חוץ מהכיסאות של כל אחד משריה, ולזרוק מלים יפות ולהגיד שיש במדינת ישראל חוק, המעדיף את ערי הפיתוח. שום דבר לא מעדיף את ערי הפיתוח. חוק ערי ואזורי פיתוח אינו מיושם. כמעט בשום תחום אין העדפה ליוזם המקים מפעל בעיר פיתוח, לאדם המקים מפעל בנגב. אין תמריץ לאנשי הוראה לבוא לנגב, אין תמריץ למתיישב שבא למקומות האלה. אין שום סיבה לעשות זאת. לעומת זאת, מדברים על הקמת מפעל חמש דקות מתל-אביב או עשר דקות מתל-אביב, ולא משנה לאיזה כיוון — זה יכול להיות לכיוון מזרח, זה יכול להיות לכיוון דרום, זה יכול להיות לכיוון צפון — וברור כי ברגע שאנחנו נותנים אותם מענקים ואותם תנאים למפעלים במרכז הארץ ולמפעלים בנגב, יצרנו את האפליה החמורה ביותר, טכנית, אפילו בלי להתייחס למדיניות של פיתוח הנגב ופיזור האוכלוסייה. באופן מעשי, יצרנו אפליה חמורה על פניה. אז דבר אל הקיר, אל העצים ואל האבנים ואל ממשלת ישראל; זה בדיוק אותו דבר.

יש שורה של פרויקטים, שצריך היה כבר מזמן להקים אותם. ראש עיריית באר-שבע הציע להקים שדה-תעופה בין-לאומי ליד באר-שבע — — —

רחבעם זאבי (מולדת):
נמל-תעופה.

משה גפני (דגל התורה):
נמל-תעופה. זה לא משנה. לא נמל-תעופה יקום ולא שדה-תעופה יקום שם.

רחבעם זאבי (מולדת):
שדה-תעופה זה צבאי, נמל-תעופה זה אזרחי.

משה גפני (דגל התורה):
טוב, אז נמל-תעופה לא יקום. ולמה לא יקום? האם מפני שזה לא טוב כלכלית, מפני שזה לא חשוב או מפני שלא צריך את זה או מפני שזה לא תועלת? זה לא יקום מפני שזה לא מעניין איש. כולם משלמים מס שפתיים ערב בחירות. את כולם אנחנו רואים ושומעים ערב בחירות — את ראש הממשלה, את ממלא-מקומו, את השרים. כולם כאים עם הבטחות. אני אוסף את ההבטחות שהם מבטיחים לנו, תושבי הנגב, ערב הבחירות. אילו היו מממשים רק 1% מכל ההבטחות, לא 10%, כי אז היה מצבנו טוב יותר.

נכון, יש תעשיות עתירות ידע הזקוקות לריכוז, ואתה לא יכול להקים אותן ביישובים קטנים ובמקומות מרוחקים. אז מה הדבר הנורמלי והטבעי ביותר שצריכה לעשות מדינה, המדברת על פיזור אוכלוסין ועל יישוב הנגב, שזה הסמל של המדינה והסמל של הציונות? — היא צריכה לפתח תשתית כבישים, כדי שתושב באר-שבע יוכל לנסוע בזמן סביר למרכז הארץ.

ועוד לא נגעתי בתאונות הדרכים. מי שנוסע בכבישי הנגב רואה את התאונות הקורות שם יום-יום, כשרוב התאונות נגרמות כתוצאה מתשתית כבישים שאינה מתאימה אפילו לשנות ה-50, מפני שבשנות ה-50 היה מצב הכבישים האלה טוב יותר; שלא לדבר על גשרים הרוסים, שבעת שיטפונות נגרמים בהם אסונות, ואין אפשרות לזוז בנגב במצב כזה. לוי אשכול, זיכרוננו לברכה, נתקע כשעתו בגשר הבשור ולא יכול היה לבוא ליישובת הממשלה. במקרה הוא היה אז בנגב. אבל אנחנו, הנמצאים בנגב יום-יום ורואים את המשבר הזה פעם

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לא קולטים שם כלום. אם חסדר את זה — זה יצדיק את ישיבתי בבית הזה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אני רוצה לומר לך דבר אחד: אין פטנטים לקיצור דרך. יש דברים, והצבעתי עליהם, שאפשר לעשותם. השאר צריך לבוא ממשקיעים, מיזמים ומתושבים.

אני מקווה לפחות לדבר אחד. יושב כאן ביציע ראש עיריית באר-שבע. אני מקווה שהכנסת תקבל בקרוב, כאיחור של ארבע שנים, חוק שיאפשר שתהיה לבאר-שבע תחנת רדיו משלה. זה לא דבר גדול, זה לא פותר בעיות תעסוקה, אבל אם יהיה "קול הנגב" מבאר-שבע והוא ישרד גם חדשות מקומיות, והוא גם יאפשר פרסום בתעריפים זולים יותר ליזמים האזוריים — גם זו תהיה תרומה קטנה למען פיתוח הנגב, ולא במליצות אלא במעשים. תודה רבה.

הי"ר מ' וירשובסקי:
אני מזמין את חבר הכנסת משה גפני. בבקשה.

משה גפני (דגל התורה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשנה הנוכחית, שבה אני חבר הכנסת, אני חושב שדובר על הנגב ועל ערי הפיתוח בכלל עשרות פעמים. דובר עליהם בקשר לנושא האבטלה, בקשר לנושא הדיוור, בקשר לתשתית הכבישים, בקשר למצוקה הקשה הקיימת שם. לצערי הרב, לבד משמחת העניים של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין על טלוויזיה בכבלים בבאר-שבע, לא נעשה דבר. ההיפך מכך קרה. ככל שדיברנו פה יותר, הנסיגה מכל הדברים החשובים לנגב הייתה אף היא גדולה יותר.

אני שקלתי אם לדבר כאן על הנושא הזה. שולחן הממשלה ריק. הנושא הזה לא מעניין את חברי הממשלה, את כולם. יש לי הרושם, האפיקורסי אולי, שיש בחברה הישראלית מין השלמה, ואם בעבר היה פופולרי לדבר על מובטלים ועל יישובים במצוקה, לדבר על סיוע שהחברה חייבת לתת להם — לא היום זה מפסיק להיות פופולרי. מי שיש לו תעסוקה, יש לו תעסוקה; מי שהיישוב שלו במצב מבוסס, מה טוב; את השאר מניחים לנפשו.

רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, החברה בישראל לא תימלט מפצצת הזמן המונחת בנגב. מי שלא מבקר שם באופן סדיר ורואה את הצעירים בעיריות הפיתוח, בבאר-שבע, באופקים, בנתיבות, בשרדור, בירוחם, בדימונה ובמושבים, את הצעירים הנמצאים שם בייאוש ובחסכול — ומדובר בצעירים משכילים, אינטליגנטים, היודעים את הנעשה במדינה — איננו יודע לאן אנחנו עומדים להגיע.

יש אפשרות אחת — להיות אמין ולסגור את היישובים האלה ולנתק את הנגב ממדינת ישראל, ולהגיד אולי כפי שאמרנו פה קודם לכן: אם זאת היתה הציונות, הסוף לציונות, ונשים את הציונות לא במרכאות כפולות. על זה דיברו מנהיגי המדינה?

רבותי, נכון נאמר פה קודם לכן, שאי-אפשר לדבר על שוויון כאשר מדובר ביישובים מרוחקים, כאשר מדובר ביישובי הנגב. נאמר כאן בציונות, ואני פשוט לא מבין את זה — מה זה מתן עדיפות? כולם נמצאים בעדיפות. מה פירוש "נמצאים בעדיפות"? כאשר יום מקים מפעל באזור המרכז, הכול שם, מטבע הדברים, הכול עולה לו כזול יותר, גם ההובלה וגם החומרים וגם הטלפונים; כאשר מחלקלקל חלק במפעל, הוא מוצא חלף מיד, במקום. לעומת זאת, כאשר

את הסוכסדיה, ויתחילו להתייחס אליהם, לטפל בבעיות שלהם.

אני חושב שאין לנו ברירה אלא לארגן את כל החברים — יש בבית הזה חברים רבים הרוצים לפעול באמת ובתמים למען הנגב, למען הרשויות שם, למען התושבים — ונתחיל להגיש חקיקה ספציפית בכל תחום ותחום הקשור לנגב. אני מציע כבר, לקראת הדיון על התקציב לעמוד על המשמר בוועדת הכספים וכאן, במליאת הכנסת, כדי שיאושרו תקציבים לפיתוח הנגב.

דבר ראשון בפיתוח הנגב הוא הקמת אוטוסטרדות — כבישים טובים שיקצרו את המרחק למרכז הארץ. רצו לכם, אם תהיה אוטוסטרדה טובה לנגב, לכאשר שבע, לדימונה, ליריחו, לכל אזור באשקלון, אפשר יהיה להגיע מהר מאוד למרכז הארץ. יהיה כדאי להשקיע שם, זה יצמצם את המרחק.

אומר שר האוצר שמעון פרס בדיונים רבים, שאין בעיה תקציבית לתשתית כי תשתית הינה השקעה. הבה נביא את הדבר הזה למבחן המעשה. נביא הצעות מפורטות בנושא כבישים, תשתיות ותקשורת, ותשתיות אחרות המהוות השקעה, ונראה אם אכן הבעיה אינה תקציבית.

דבר נוסף: נצטרך להעביר בחקיקה, שבקליטת העלייה הברוכה — שם ישקעו, רבותי, בשנת התקציב הבאה, לא מיליארד שקל, אלא לפי התחזית יגיעו ל-2 מיליארדי שקלים —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
לפחות.

אלי דיין (המערך):
לפחות. ויש שמדברים אפילו על 2 מיליארדי דולרים. צריך לקבוע מכסות שיועזו לערים וליישובים בנגב. היסוד העזותי. ראיתי את תוכנית הבנייה לשנה הבאה. אני מקווה שבוועדות לא נאשר אותה וניאבק בה. 30,000 דירות בנתניה. לא מדברים עוד על "בין גדרה לחררה". מחקו את גדרה ואת חדרה. מתרכזים בגוש-דן. זה יעלה פי כמה מאשר להקים דירות בכאר-שבע, דבר שיביא גם תשתית, גם כוח-אדם טוב, וגם יניע את הממשלה להשקיע משאבים רבים יותר כדי לפתור בעיות תעסוקה, ובוודאי לסייע לעיריית באר-שבע ולכל הגופים הפועלים שם.

אני שואל את עצמי אם זה איננו מעשה חלם. 30,000 דירות בנתניה. דירות בבת-ים, בחולון — איזו צפיפות. אתם יודעים, ברקתי ומצאתי שכבת-ים 150,000 תושבים מרוכזים ב-7,000 דונם. באשקלון, לשם השוואה, מקום שאני מכיר את נתוניו, 60,000 תושבים מרוכזים ב-48,000 דונם. איפה ההיגיון? האם זו ממשלת חלם?

רחבעם זאבי (מולדת):

למה אתה תומך בה?

אלי דיין (המערך):

אני מודיע לך, אתה יודע שפעמים רבות אני גם לא תומך בה. אני מקווה שהיא תחלוף במהרה בימינו.

רחבעם זאבי (מולדת):

אמן.

אלי דיין (המערך):

אני אומר לך זאת. זו ממשלה שאין לי בה אמן, לא בנושא המדיני, לא בנושא הכלכלי, לא בנושא החברתי. אני עושה הכול, ואני אומר לך שאני פעיל בעניין הזה, כדי שהיא ותתחיל.

אחר פעם בכל תחום וככל נושא, אנחנו יודעים לאן זה עלול להוביל, חלילה.

לא תשתית כבישים, לא קיצור הדרך למרכז הארץ, לא הבאת מפעלי תעשייה, לא פתרונות אמיתיים לצעירים הנמצאים ביישובים האלה. פתרו לנו את הבעיה: טלוויזיה בכבלים. לעג לרש.

אני מציע, רבותי חברי הכנסת ואדוני היושב-ראש, שהכנסת תאמר לממשלה הנוכחית, אם היא עוד קיימת —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

נמצא כאן שר החקלאות.

משה גפני (דגל התורה):

שר יש, אבל אני לא יודע אם יש ממשלה. השר ישנו כי הוא תושב הנגב, והנגב קיים, חבר הכנסת לוי.

היור' מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת גפני, אתה צריך לסיים.

משה גפני (דגל התורה):

כן.

— שיקבלו החלטה אמיצה. חבר הכנסת רחבעם זאבי, גם אם עומד לפעמים בפני מצבים קשים אמיתיים, והוא בא ואומר: אני לא יכול לגדל את הילד הזה. הוא מעביר אותו למוסד או מוצא פתרון אחר. יש מצבים קריטיים כאלה אצל משפחות. מותר גם לממשלה הזאת להיות אמיצה ולומר: אין לנו פתרון. אי-אפשר עוד "לעבור" על האנשים בנגב. זה לא הולך עוד. מה שהיו יכולים לעשות בשנות ה-50 ואולי בשנות ה-60, לא נכון עוד לגבי הדור השני והשלישי של האנשים האלה, וצריכים לקבל החלטה אמיצה — או שמפסיקים את האפליה האמיתית שהממשלה יוצרת, ואם לא, אזי צריך להגיד: אנחנו מנתקים את הנגב ממדינת ישראל. החזרנו את סיני, נחזיר גם את הנגב. את סיני החזירו בגלל סיבות אחרות. תעשיו יחזירו את הנגב מפני שהם לא יכולים להחזיק בו עוד.

הממשלה לא מחזיקה את הנגב, חבר הכנסת זאבי, ודבר לא יעזור. הממשלה הזאת לא מבינה את הפסוקים שקראת, היא לא יודעת אותם, היא לא תבין אותם. היא לא מבינה את המצוקה משום שזו לא מעניינת אותה. אז שיחזירו את הנגב. למי? אני לא יודע. חודה רבה.

היור' מ' וירשובסקי:

חודה. אחרון המשתתפים בדיון זה — חבר הכנסת אלי דיין, בבקשה.

אלי דיין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראש ובראשונה אני רוצה לברך את ראש עיריית באר-שבע, ראש בירת הנגב, שהתפנה מעיסוקיו הרבים והקשים וכא לשבת כאן במשך שעות ולשמע את כל הדיון הזה, שנערך ביזמתו של חברנו חבר הכנסת יצחק לוי מהנגב. כל ההערכה וההוקרה למעשה חשוב זה.

רבותי חברי הכנסת, לצערי לא יצא לנו כמעט כלום מהדיון הזה: כמעט כלום. צריך לומר את האמת. אתמול נעשה מעשה, שלדעתי הוא צריך להיות דוגמה גם לעניינים אחרים, ולבעיית הנגב באופן מיוחד. בדיון אתמול על התיקון לחוק הגליל, שהיה לי הזכות להיות בין מגישיו ובין תומכיו, פרצנו דרך באמצעות הכנסת להניע את הממשלה להתייחס לבעיה חשוכה. אין לי ספק, ונהיה עדים לכך — אני אופטימיסט בשני זה — שבזמן הקרוב מאוד יקבלו החברים האלה שם

מדיניות ממשלתית בנושא עלייה וקליטה. חבל שאין מי שמכוון את העלייה והקליטה כפי שצריך היה לכוון אותה. אבל הפתרון לבעיית הנגב — ואנחנו עוסקים היום בנושא הנגב — הוא הזרמת משאבים לקליטה של לפחות 250,000 מהמיליון הראשון שיבוא. מכל ארבע משפחות שתגיענה — משפחה אחת צריכה להגיע לכאור-שבע ודודמה ממנה.

רחבעם זאבי (מולדת):

את זה תעשה הממשלה הזאת?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אני אמרתי את זה? אולי אתה אמרת.

רחבעם זאבי (מולדת):

או למה אתה תומך בה?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת זאבי, יש דברים שאדם עושה כמי שפאז שד. אתה יודע את זה.

רחבעם זאבי (מולדת):

נשחרר אותך — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

על כן אני קורא לחברי הכנסת, בדיונים על עלייה וקליטה, בדיונים על התקציב, להיות ערים לדברים האלה. פעמים רבות אנחנו מאשרים את ספרי התקציב en bloc. אנא, נהיה ערים לדברים האלה וננסה בשנת התקציב הבאה לשפר את מצבו של הנגב, של אזור כה גדול וחשוב. תודה רבה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

אני מבין שאתה תביא עכשיו את הצעתך.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, דרושה כאן פשוט חקיקה שרבע מכלל העולים יופנו לנגב ורבע יופנו לגליל. בלי זה לא יעזור דבר. די שלם מס שפתיים.

שר הבריאות י' צור:

אבל איך אפשר לחייב כן-אדם? את הבן שלך אתה יכול לחייב?

עובדיה עלי (הליכוד):

את האתיופים ידעתם להפנות לאזורי פיתוח. לאן הלכו האתיופים?

שר הבריאות י' צור:

כשנות האלפיים לא שולחים — — —

הי"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, חבר הכנסת עובדיה עלי, אדוני שר הבריאות, חבר הכנסת אלי ריין, אני מבקש ממך לשבת. חבר הכנסת עובדיה עלי, כל השאלות האלה מקומן בעת הדיון, ולא אחרי. אני מבקש עכשיו מחבר הכנסת יצחק לוי לקרוא את הצעת הסיכום שלו.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

יש אפשרות לשקול חקיקה, אבל היא צריכה להיות מחושבת כן שלא תיראה ככפיה.

רבתי חבר הכנסת, אני מתכבד בזאת להביא לפני הכנסת הצעת החלטה לסיכום הדיון בנושא מתן עדיפות ליישובי הנגב, בשם הסיעות: ליכוד, מערך, ש"ס, מפד"ל ואגודת ישראל. זה נוסח ההחלטה:

היום אורח (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני מתחיל לפחד.

אלי דיין (המערך):

למה לפחד? אני אומר לך, שמעבר לעניין של ממשלה צריכה להיות גם מדיניות לאומית מוסכמת על הבית הזה. לדעתי, הבית הזה יכול לקבוע בעניינים האלה. הבית הזה יש לו כוח. הוא צריך להאמין בכוחו. אני אומר: אם אותן עשרות אלפי דירות יוקמו בדרך מהירה, בדרך טובה, בדרך חסכונית — גם תהיה אינטגרציה חברתית, גם תהיה תוספת אוכלוסייה לנגב, לגליל, לערי הפיתוח, וזה גם יעלה פחות כסף. אותם מאות מיליוני דולרים שייחסכו, ואנחנו מדברים על עלייה של כמיליון חושבים במשך שמונה עד עשר שנים, אפשר יהיה לפתח בהם מקומות תעסוקה ותעשייה טובה וכו'.

לא מזמן אמר שר האוצר, שהוא פונה כעת למפעלים בארץ להוסיף 20,000 מקומות עבודה. אני אומר: בכקשה, זה רעיון מצוין. אבל בואו ניקח את המפעלים הקיימים בנגב, בואו ניקח את המפעלים הקיימים בגליל, וניתן לכל אחד מכסה, הרי הם יקבלו סיוע לעניין הזה כדי להוסיף מקומות עבודה. זאת אומרת, אמצעים יש, חושבים נפלאים יש בנגב, והם מוכנים לקלוט — מתנדבים, ראשי רשויות ואחרים. בואו נממש את הרעיון היפה הזה של קליטת העלייה, הגשמת הציונות, בצורה מוצלחת למען הנגב, למען הגליל, למען המקומות החשובים האלה לעם ישראל ולמדינת ישראל. תודה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אלי דיין. תם הדיון. יסכם את הדיון חבר הכנסת יצחק לוי, ואני מבין שהוא גם יביא את הצעת הסיכום מטעם סיעות הקואליציה. בכקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

רבתי חברי הכנסת, ברשות היושב-ראש, ביקשתי לסכם רק כדי לספר דבר שאירע במשך הדיון הזה. בזמן שגערה בי כאן חברת הכנסת אורה נמיר על אי-נוכחותי באולם — — —

הי"ר מ' וירשובסקי:

היא העירה הערה, היא לא גערה בך.

אלי דיין (המערך):

דווקא חבר הכנסת יצחק לוי הוא חבר כנסת פעיל מאוד גם בוועדות וגם במליאת הכנסת.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

תודה על השבחים.

ישבנו אצל יושב-ראש הכנסת עם ראש עיריית באר-שבע ועוד שני חברים שבאו מאחת המועצות האזוריות, וניסינו לנחל לעצמנו מדרע לא הגיעו היום ראשי הערים לכנסת, אף שכולם החמנו. בניגוד למה שהיה אחמול בדיון על חוק הגליל ולמה שהיה לפני שבועיים, כאשר היו היצעים מלאים ראשי מועצות, ראשי ערים, חברי מועצות, ועדי יישובים, הנה לדיון הזה הגיע ראש עיר אחד, שישב במליאת הכנסת; עוד ראש עיר אחד ראיתי במזנון הכנסת, והוא לא נכנס למליאת הכנסת. על-פי הניתוח שלנו, הם לא ראו שום תועלת בכאוס לכאן. ראש עיריית באר-שבע הסביר, שיש לו שישה קלגות שעדיין מחפשים כסף למשכורות החודש הזה, ולכן אין להם זמן לבוא. אבל הסיבה היחידה לכאוס היא, שכבר יש כנראה נימות חזקות מאוד של ייאוש גם מהשלטון המרכזי, אולי בעיקר מהשלטון המרכזי.

אני רוצה לומר לבית בדברי הסיכום: חבל, חבל שאין

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב־ראש, מתכבד אני להביא את הצעת החזית
הדמוקרטית לשלום ולשוויון:

1. הכנסת קוראת לממשלה לעבד תוכנית עשור דו־שלבית
לפיתוח תשתית כבישים, חשמל, תקשורת ותשתית תעשייתית
ליישובי היהודים והערבים של הנגב.

2. הכנסת קוראת לממשלה לפעול לאלתר לטיפול בבעיית
האבטלה ההולכת וגוברת במיוחד בנגב. הכנסת תובעת
מהממשלה פתיחת לשכות תעסוקה ואגפי הכשרה מקצועית
נוספים והתוויית תוכנית פעולה מקיפה, שתתמודד עם בעיית
האבטלה.

3. הכנסת קוראת לממשלה לפעול כדי להביא את תהליך
הסדרת הקרקעות בנגב לסימום ולהפסיק את נישול האוכלוסייה
הערבית הבדואית מאדמתה.

4. הכנסת מגנה את פעולות ההיסת הכתים של התושבים
הערבים בנגב, וקוראת לממשלה להפסיק כיצוע ההריסות
ובמקום זאת להכין תוכנית מתאר מעודכנת לכל היישובים
הערבים בנגב, אשר יוכלו לענות על צורכי הבנייה של תושבי
היישובים האלה. הכנסת קוראת לממשלה לפעול להקמת
שיכונים לדיוור ולהקצאת מגרשי בנייה במחירים סבירים כדי
להקל על האוכלוסייה הבדואית את מצוקת הדיוור שלה.

5. הכנסת קוראת לממשלה להיענות לחביעתם הצודקת
של התושבים הערבים בנגב להקמת יישובים חקלאיים,
שיקבלו מעמד דומה למעמד היישובים החקלאיים האחרים
הקיימים, תוך הבטחת מכסות מים מספיקות להשקיה ולעיבוד
האדמה החקלאית.

6. הכנסת מגנה את פעולות "הסירית הירוקה", ותובעת
ממשרד החקלאות להפסיק את מעשי הדיכוי המבוצעים
על־ידי "הסירית הירוקה". הכנסת קוראת לממשלה להורות על
פירוקה של סירית זו.

7. הכנסת קוראת לממשלה להעניק מעמד מוניציפלי
עצמאי לכל יישוב בנגב שמספר תושביו עולה על 1,000 איש,
להקים מועצה מקומית נבחרת שתטפל במתן השירותים
החיוניים לתושבים.

8. הכנסת קוראת למשרד החינוך לפעול לשיפור מצב
מערכת החינוך ביישובים הערבים בנגב, לרבות בניית חדרי
לימוד כדי למלא את המחסור הקיים וכן הקמת בתי־ספר
נוספים, יסודיים ועל־יסודיים, ביישובי הקבע אשר אין בהם
בתי־ספר. לצורך התחלת כיצוע תוכנית זו על הממשלה
להקצות סך של כ־50 מיליון שקל למימוש תוכנית חומש
להקמת מוסדות חינוך מתאימים.

תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת משה גפני להביא הצעת
סיכום לדיון מטעם סיעת דגל התורה.

משה גפני (דגל התורה):

אדוני היושב־ראש, אני הייתי מצטרף להצעת הסיכום של
חבר הכנסת יצחק לוי. רק משום שלא נכלל בה הנושא של
מוסדות התורה והדת, אני נאלץ להגיש הצעת סיכום מטעם
סיעת דגל התורה.

1. הכנסת קובעת, שהנגב הוא בעל קדימה ראשונה בסדר
העדיפויות הלאומי של מדינת ישראל.

1. הכנסת קובעת, שהנגב הוא בעל קדימה ראשונה בסדר
העדיפויות הלאומי של מדינת ישראל.

2. הכנסת פונה לממשלת ישראל לפעול לפיתוח תשתיות
כבישים, שדות־תעופה, מפעלי תעשייה, תיירות וחקלאות,
שיכון לקליטת עלייה ופתרונות לזוגות צעירים, חיזוק מפעלי
החינוך והתרבות, בתי־חולים ומוסדות בריאות.

3. הכנסת פונה לממשלת ישראל להעדיף בתקציב של
שנת 1990 את הנגב, כמתחייב מהחלטת הכנסת.

תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא לחבר הכנסת חיים אורון להביא הצעת סיכום
של סיעת ר"צ, מפ"ם ושינוי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הצעת סיכום של סיעת ר"צ, מפ"ם ושינוי בנושא מתן
עדיפות ליישובי הנגב:

1. הכנסת קובעת, שהנגב הוא בעל קדימה ראשונה בסדר
העדיפויות הלאומי של מדינת ישראל.

2. הכנסת פונה לממשלת ישראל לפעול לפיתוח תשתיות
כבישים, שדות־תעופה, מפעלי תעשייה, תיירות וחקלאות,
שיכון לקליטת עלייה ופתרונות לזוגות צעירים, חיזוק מפעלי
החינוך והתרבות, בתי־חולים ומוסדות בריאות.

3. הכנסת פונה לממשלת ישראל להעדיף בתקציב של
שנת 1990 את הנגב, כמתחייב מהחלטת הכנסת.

חבר הכנסת עובדיה עלי, עד כאן זו הצעת הקואליציה
כלשונה. התוספת של סעיף 4 היא שלנו, כך שהטענה שטענת
היא לא כלפינו. העתקנו את הצעת הסיכום כלשונה.

4. הכנסת פונה לממשלת ישראל לפעול נמרצות לפתרון
בעיית הקרקעות ובעיית יישובם של הבדואים בנגב, ולהעמיד
בתקציב 1990 את הסכומים המתאימים למימוש החלטה זו.

תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת יואש צידון להביא את הצעת
הסיכום מטעם סיעת התחיה, צומת ומולדת.

יואש צידון (צומת):

הצעת סיכום בנושא הנגב מטעם סיעות התחיה, צומת
ומולדת:

1. הכנסת קובעת, שפיתוח הנגב הוא אחד הדברים
הראשונים במעלה בסדר העדיפויות הלאומי של ישראל.

2. הכנסת פונה לממשלת ישראל להתחיל במימוש פרויקט
תעלת־המים, לפעול לפיתוח תשתיות כבישים, שדות־תעופה,
מפעלי תעשייה, תיירות, חקלאות, שיכון לקליטת עלייה
ופתרונות לזוגות צעירים, חיזוק מפעלי החינוך והתרבות,
בתי־חולים ומוסדות בריאות בנגב.

3. הכנסת פונה לממשלת ישראל לתת עדיפות בתקציבים
לנגב במקום הראוי לו, כמתחייב מהחלטת הכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת תופיק טובי להביא את
הצעת הסיכום לדיון מטעם סיעת חד"ש.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מוסיפים שני סעיפים או שתי מלים?

נאווה ארד (המערך):
שני סעיפים.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, ההצבעה תהיה על הנוסח המשולב של
ההצעות להחלטה. כך סוכם. אני חושב שהדברים הם ברורים.

אלי דיין (המערך):
כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. קודם כול, אנחנו
צריכים להצביע על ההצעה של חד"ש. מי בעד ההצעה של
חד"ש — יצביע בעד, מי נגד — יצביע נגד, כידוע וכמקובל.
זו הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

4 — חבר הכנסת ת' טובי

(צ' ביטון, מ' וילנר, ת' טובי, ח'
פארס)

13 — נגד

(ג' ארד, מ' גפני, ש' דורון, א' ריין,
א' ורדיגר, ר' זאבי, יצ' לוי, ח'
מירום, ע' עלי, י' צור, י' צידון, ח'
קורפו, י' שפרינצק)

2 — נמנעים

(ח' אורון, א' פורז)

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ת' טובי.
לא נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אנחנו ניגשים להצבעה שנייה בנושא זה: הצעת סיכום של
סיעות התחיה, צומת ומולדת. מי בעד ההצעות האלה —
יצביע בעד, ומי נגד — יצביע נגד. נא להצביע. זו הצבעה
מס' 6.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

5 — חבר הכנסת י' צידון

(מ' גפני, א' ורדיגר, ר' זאבי, י'
שפרינצק, י' צידון)

12 — נגד

(ח' אורון, ג' ארד, צ' ביטון, ש'
דורון, א' ריין, מ' וילנר, ת' טובי, ח'
מירום, ח' פארס, א' פורז, י' צור, ח'
קורפו)

1 — נמנעים

(ע' עלי)

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת י' צידון.
לא נתקבלה.

2. הכנסת פונה לממשלת ישראל לפעול לפיתוח תשתיות
כבישים, שדות-תעופה, מפעלי תעשייה, תיירות וחקלאות,
שיכון לקליטת עלייה ופתרונות לזוגות צעירים, חינוך מפעלי
החינוך והתרבות, מוסדות התורה והדת, כתי-חולים ומוסדות
בריאות.

3. הכנסת פונה לממשלת ישראל להעדיף בתקציב של
שנת 1990 את הנגב, כמתחייב מהחלטת הכנסת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

יצחק לוי (המפלגה הרחבת הלאומית):

אדוני היושב-ראש, יש הצעה לאחד את שלוש הצעות,
ההצעה של הקואליציה עם ההצעה של מפ"ם, ר"צ ושינוי
והצעת דגל התורה, כיוון שהשינויים ביניהן קטנים מאוד.

רחבעם זאבי (מולדת):

מפ"ם מוסיפה את מוסדות הדת?

יצחק לוי (המפלגה הרחבת הלאומית):

— — — אני מציע לקבל את ההצעה הזאת, אני חושב
שיש הסכמה.

נאווה ארד (המערך):

כן. כן.

חיים קורפו (הליכוד):

צריך להוסיף על הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת יצחק
לוי את שני המגורים — הברואים והמוסדות הרתיים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו מוסיפים להצעת ההחלטה את המלים האלה. כפי
שניסח חבר הכנסת קורפו, זה מצטרף להצעת ההחלטה שהביא
חבר הכנסת יצחק לוי, לכן אני מבין שההצעות הנפרדות של
דגל התורה ושל ר"צ, מפ"ם ושינוי יורדות — — —

משה גפני (דגל התורה):

לפי הניסוח שאני ניסחתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רצית לומר משהו? כדי שלא תהיה אי-הבנה: המלים
האלה הוספו להצעת ההחלטה.

משה גפני (דגל התורה):

אבל לפי הניסוח שאני ניסחתי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, את זה צריך היה לעשות לפני קריאת
ההצעות ולא עכשיו.

היו"ר מ' וירשובסקי:

זה נכון, חבר הכנסת תופיק טובי, אבל אם אפשר להגיע
בתום הדיון לאיחוד — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תעשה הפסקה ויתאחד.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת תופיק טובי, יאני חושב שהדברים ברורים,
מוסיפים שתי מלים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הדברים לא כל כך ברורים.

יצחק לוי (המפלגה הרחבת הלאומית):

ברורים מאוד. מה לא ברור?

6 —

נמנעים

(צ' ביטון, מ' וילנר, ר' זאבי, ת'
טובי, י' צידון, י' שפרנצק)

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת יצ' לוי
נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ההצעה המשולבת של כל הסיעות שקראתי קודם לכן
נתקבלה.

חברי הכנסת, תם הדיון בנושא החשוב הזה. אני מצטרף
לכל מי שביקרו את העובדה שהיו משתתפים מעטים ושרים
מעטים.

אני מכרך את הנגב באמצעות ראש עיריית באר-שבע,
שיביא לעמיתיו לפחות את הרצון הטוב של אלה שהיו פה ואת
הכמיהה לכך שהנגב יפרח סוף-סוף.

2. הצעה לסדר-היום

ניהול תיקים רפואיים של חולים

לכרך את שר הבריאות, כי כאשר הוא עונה על שאלות או על
נושאים המועלים לסדר-היום הוא לא מטיח.

שר הבריאות ענה לי במפורש, שאין תקנות לניהול
התיקים הרפואיים בבתי-החולים. עם זאת, אמר, "חובת רישום
מדויק ומלא ברשומות הרפואיות מוכרת על-ידנו כשאלה
אחת, והגשנו בעניין זה קובלנות מספר. גם בית-המשפט
העליון נדרש לנושא הזה בשני משפטים, ואנו רואים אותם
כתקדימים מנחים כקובלנות".

ועוד אומר לי שר הבריאות: "על-פי הנחיות הלשכה
המשפטית במשרד הבריאות למוסדותינו, יש לחולה הזכות
לעיין בתיקו הרפואי, להוציא מקרים מיוחדים, שבהם גילוי
המידע עלול לפגוע בחולה. במקרים אלה אנו מציעים, כי העיון
בתיק ייעשה על-ידי רופא מטעמו של החולה".

בעבר ענו על זה שרי הבריאות הקודמים — אותה
תשובה: כוונת המשרד היא לחוקק חוק בנושא זכויות החולה.
נאמר לעיל שהנושא נדון בעבר, ובהכנת הצעת החוק עוסקת
ועדה בראשותה של כבוד השופטת הדסה בן-עזתו.

גם היועץ המשפטי של משרד הבריאות עורך-הדף צבי
לוי אומר: זכותו של החולה לעיין בכל עת בתיקו הרפואי,
שהוא רכוש החולה, אם יש בעיה רפואית בתיק, החולה יכול
למנות רופא מטעמו, שיראה את הכתוב ויסביר לחולה לפי
סיקול דעתו. אם רופאים בבתי-החולים יתנגדו להראות תיקים
רפואיים לחולים, החולים רשאים לפנות אלינו בתלונה. אם
החומר הרשום בגיליון הרפואי של החולה לא מספק, זאת
עלה מצדו להגשת תביעה משפטית.

אולם, אדוני שר הבריאות, איפה כל הדברים האלה ואיפה
המציאות? באחרונה נעשו מחקרים והתפרסמו גם נתונים
בעיתונות. מה נאמר בעצם לגבי כל מה שנמצא, לגבי
התיאוריה הזאת שלפנינו? הרי חולים לא יודעים זאת, הרי
המשפחות לא יודעות זאת, ומעטים מאוד משתמשים בזכות
הזאת שלהם. אלה הם בדרך כלל אנשים, הבאים מארצות שיש
בהן מגילת זכויות חולה ומוסדות תקנות לניהול התיק הרפואי
בבתי-חולים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים עכשיו על הנוסח המשולב
של הצעת סיעות הקואליציה, שאליה הצטרפו הצעות הסיכום
של סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי ודגל התורה, לרבות התיקון, וזה
הצעה משולבת. מי שהוא בעד — יצביע בעד, מי שהוא נגד
— יצביע נגד. זו הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת יצ' לוי

— 13

(ח' אורון, נ' ארד, מ' גפני, ש'

דורון, א' ריין, א' ורדיגר, יצ' לוי,

ח' מירום, ע' עלי, ח' פארס, א'

פורו, י' צור, ח' קורפו)

— אין

נגד

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושאים הבאים בסדר-היום.
אני קורא לחברת הכנסת נאווה ארד להעלות את הצעתה
לסדר-היום מס' 2192, בנושא: ניהול תיקים רפואיים של
חולים. בבקשה, חברת הכנסת נאווה ארד.

נאווה ארד (המערכ):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הבריאות,
במשך שנים מועלית במליאת הכנסת ובוועדותיה, כחלק
מנושא התיקים הרפואיים, שאלת זכות החולה ומשפחתו
לדעת. תיאורטית מסכימים כולם, כי על החולה להיות ער לכך
שזכותו לקבלת מידע מרשומות רפואיות היא בגדר זכות
מוזכיות האדם, והזכויות האלה מלוות אותו גם לבית-החולים.

ב־1982 שאל נשיא המדינה דהיום, חבר הכנסת דאז חיים
הרצוג, את שר הבריאות, מה ההוראות לגבי מסירת גיליון
רפואי לקרוב משפחה. תשובת השר היתה, שבמקרה של מוות
עובר התיק ליורש החוקי על-פי צו הירושה. במציאות היו
מקרים קשים רבים. הסתבר שהתעלמו מהעובדה שיש סיכונים
רבים בנושא הזה, בכלל זה בתביעות משפטיות, ולא טיפלו
בנושא — ומדובר בתיקים של נפטרים.

חברי הכנסת יאיר צבן ורן כהן הגישו בעבר הצעות חוק
זכויות החולה וחוק הגנת זכויות החולה. כאשר ענו על
הנושאים האלה נציגו או נציגנו משרד הבריאות, תמיד נאמר
לנו, שבקרוב תובא הצעת חקיקה בנושא, ודבר לא קרה.

לכן, אדוני היושב-ראש, הגעתי למסקנה שמוטב שלא
לדבר על הנושא בכלל ועל החוק בכלל, אלא כדאי לדבר על
נושא התיקים הרפואיים וניהול התיקים הרפואיים, שהיום
במדינת ישראל הוא, לדעתי, בגדר שערורייה. לדעתי, בגלל
חסור חשומת לב, במקום להיות בין המדינות המתקדמות
בנושא הזה, אנחנו מפגרים וגורמים נזק בלתי-תואר לחולים, ואני
לא רוצה לומר מעבר לזה. אני גם איני בטוחה, שלא קורים
מקרים חמורים בגלל טעויות שיש ברישום, וקשה לאתר את זה
אחר כך בגלל הבלבול שחל בנושא.

שאלתי את שר הבריאות כשאלתא לגבי הנושא של נוהל
חקן, אחיד, מקובל, לניהול תיק רפואי. אני מוכרחה באמת

ועדות שונות כמו ועדת-מורן, ועדת-דרורן ועוד, שהגיעו למסקנות מפורשות, שהבעיה היא לאו דווקא אתית, אלא חייבים להבטיח במדינת ישראל שיהיה חקנון ויהיה נוהל.

אני פונה לשר הבריאות ומבקשת שמשדר הבריאות הממשלה ייתנו את דעתם לפני שמגישים לנו את חוק זכויות החולה, שהממשלה תיתן את דעתה לפני שהיא מגישה לנו את חוק זכויות החולה — לנושא ניהול התיקים הרפואיים הרישום בהם.

אני מקווה מאוד, שנוכה לחוק או לתקנות בעניין זה שיוגשו על-ידי הממשלה; לחלופין, אני גם יודעת שכרגע מתקיים דיון בנושא הזה בוועדות הכנסת. תודה.

הי"ר ע' עלי:

תודה לחברת הכנסת נאווה ארד. שר הבריאות ישיב, בבקשה.

שר הבריאות י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לומר כגילוי לב, שבשנה שבה אני מכהן כשר הבריאות לא התפנינו לעסוק בנושא הזה בתוך הנושאים האחרים במערכת הבריאות. נכון שפועלת הוועדה לזכויות החולה כראשונה של השופטת הדסה בן-עזתי, אך הוועדה הזאת עומדת היום בנקודה, שממנה אינה רוצה לזוז.

הוועדה הזאת הציעה הצעה האומרת, שזכותו של החולה היא, בראש ובראשונה, לקבל את הטיפול הרפואי הנחוץ לו. את ההצעה הזאת קיבלה השופטת הדסה בן-עזתי בזמן השכיחות הגדולות במערכת הבריאות; הצעת חוק שבאמצעותה היא רוצה לצמצם את זכות השכיחות, את אפשרות השכיחות.

אני מודה שאני תומך מאוד בהצעה הזו, אבל בינתיים זה נמצא בבירורים קשים מאוד ולא-פשוטים הן עם ההסתדרות והן עם ההסתדרות הרפואית, והשופטת הדסה בן-עזתי איננה מוכנה להתקדם מעבר לנושאים האלה, שהעלתה חברת הכנסת נאווה ארד, כל עוד לא תרע מה גורל ההצעה הזאת. אם לא נתקבל הצעתה זו, היא הודיעה שהיא תפסיק את פעולתה.

אנחנו גורנו על עצמנו שלא לעסוק בענייני חקיקה עד לקבלת מסקנות ועדת החקירה, שיונחו לפנינו בחודש הבא. כמרכן, עד כמה שביררתי במשרד, שמענו אומנם פרטים המוזכרים במחקר של הגברת וייס, אבל למיטב ידיעתנו, לפחות חלק מהכתוב אינו משקף מציאות מדויקת. פנינו לקבלת המחקר, לרבות פרטי ניהולו, כדי לבדוק את הטענות ואת הממצאים לעומקם. רק לאחר שיגיע אלינו המחקר — והוא לא הגיע אלינו עד היום — נוכל באמת לגשת לנושא זה.

אני מודה שזו איננה תשובה. אני מודה שאיש לא עסק בנושא הזה בשנה האחרונה. אני ממליץ שהנושא יעבור לוועדה, וייתכן ששם נוכל לגשת לעיסוק בשאלות האלה. זאת אני אומר נוסף על התשובות שעניתי על שאלות לגבי זכותו של החולה בתיק האישי. אני מציע שהצעה זו תעבור לוועדה.

הי"ר ע' עלי:

תודה, ובכן, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדה, האם חברת הכנסת נאווה ארד מסכימה?

נאווה ארד (המערכ):

כן.

במציאות, על-פי המחקר האחרון, מסתבר מראיתו שבו השתתפו 1,200 רופאים, ש-95% התנגדו למתן תיק רפואי לחולה, והטענות היו שונות ומשונות: בחלקן כללו מתן ציונים בתיקים לאופיים הפסיכיאטרי של חולים, ולכן לא כדאי להראות להם את התיק, ובחלקן הובעה השקפת הרופא שהתיק שייך לרופא, שהחולה לא מבין שום דבר. יש גם עניין של סודיות, אבל אנחנו יודעים מה קורה היום בנושא הסודיות של התיקים הרפואיים. במציאות מגיעים התיקים לידיים רבות מאוד, אבל פעמים רבות לא לידי החולה ולא לידי בני משפחתו.

ד"ר מאירה וייס מאוניברסיטת תל-אביב בדקה 600 תיקים בעשר מחלקות בשני בתי-חולים גדולים במרכז הארץ. היא עקבה אחר הנושא הזה והתמסרה לעניין. אני חושבת שהיא נושאת הדגל, ואנחנו בסך הכול מביאים את ממצאיה אל מליאת הכנסת, ואני מקווה שנעבירם גם הלאה לדיון שיתקיים, כי הגיע הזמן לטפל בנושא זה לגופו של עניין ולטובת מערכת הבריאות במדינת ישראל.

ד"ר וייס מצאה, שבגיליונות החולים מצוי לעתים מידע מבלבל, שאינו ברור אף לרופאים עצמם. יש שימוש בשפה מיוחדת למחלקות שונות. כל מחלקה ממציאה לה שפה, ואפילו האנשים העובדים באותה מחלקה בקושי יודעים את כל אותיות הקוד, ובוודאי רופאים או פרסונל במחלקות אחרות אינם יודעים את הקוד הזה. היא מביאה לדוגמה את הקוד מ.ע., שכוונתו מחלה עכשווית, או מחלה עיקרית. יש כל מיני קודים, ואינני רוצה עכשיו להיכנס לזה. העניין זועק לשמים. וזה לא רק בתקשורת שבין הרופא לבין החולה אלא גם בתקשורת בין רופאים במחלקות השונות.

היא מצאה גם, ולא היתה לגבי זה הכחשה, מחדלים ברישום. חסרו סיכומי ניתוחים, תולדות מחלות ותוכניות טיפול. במקרים מסוימים, כאשר מביאים מומחים לקבלת חוות דעת נוספת — ופה נכנסת לפעמים לתמונה גם הרפואה השחורה — הרי גם כאשר מגיעים למסקנה, על-מנת לחפות על העובדה שאולי יש כאן התייבשות נוספת שלא בדיוק לפי הכללים, לא מדרושים על ההתייבשות הזאת. הדבר לא נרשם, ואין את ההתייבשות לרישומים קודמים. כך נפגמת התמונה המלאה על מצב החולה, ויש גם קושי ברצף הטיפול.

יש גם תיקים שבהם מצרין, משום מה, למשל מעמדו הכלכלי של החולה, או כל מיני אפיונים על החולה, שכלל לא שייכים לתיק הרפואי או לתולדות המחלה.

יש בעיות אמיתיות גם בנושא איכות הרישום — כתב יד לא קריא, שוני בגישות בין הרופאים בכתיבת הסיכום. זה יכול לנבוע או מהרקע החינוכי שלהם או מניסיונם. יש רופאים ותיקים המחליטים שדברים מסוימים לא כל כך חשובים; יש רופאים צעירים הכותבים יותר פרטים. אין אחידות, אין נוהל. הרי רופא ותיק יכול ללמוד משהו מרופא חדש, ורופא חדש יכול ללמוד מרופא ותיק.

תופעה נוספת המדאיגה מאוד — אני לא רוצה להגיע להכללות, אבל זה בכל זאת מעלה סימן שאלה גדול — היא שיש הבדל באיכות הרישום בין חולים כרוניים וקשישים ובין חולים צעירים יותר.

כבוד היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אנחנו יודעים שזו איננה רק שאלה של זכויות החולה. וזה גם שאלה של איכות הרפואה במדינת ישראל. רפואה מודרנית לא תתקיים בדרך של תורה שבעל-פה. אנחנו מדברים, היו גם

נגד — אין
נמנעים — אין
ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

ארבעה קולות בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים; אם כן,
הנושא החשוב הזה עובר לדיון בוועדת העבודה והרווחה של
הכנסת.

ח. הצעה לסדר-היום

מכירת אדמות בסג'רה (אילנייה)

מגיע מארגונים עוינים, כמו אש"ף, שמטרותיו ברורות. ומה
עושה הממשלה במצב זה?

בכלל קשה להסביר איך הגענו למצב, שבו יהודים, דור
שני ושלישי לגאולי אדמת ארץ-ישראל, אשר שפכו דמם למען
הארץ הזאת, נאבקו במחלת המלריה ובמחלות אחרות וייבשו
ביצות למען כל פיסת קרקע בארץ-ישראל, מרימים ידיים: אולי
עקב מצבם הכלכלי, אולי משום שמשוהו נסדק במסור שלהם,
בחשאי, באין רואה, חותמים על עסקות באזורים היפים בגליל
ובצפון — ושמענו גם על הגנגב — ומעבירים את אדמותיהם
לידי ערבים.

האם באמת הגענו למשבר ערכים, עד כדי כך הגענו? אבל
לא די להפנות אצבע מאשימה כלפי אותם חקלאים העושים
מעשים אלה. המשבר הפוקד את החקלאות אינו אך ורק
אשמתו של החקלאי, אבל איפה המדינה?

עובדה היא כי הערבים, הן ערבים ישראלים והן ערבים
מהשטחים, לוטשים עיניהם לקרקע יהודית. הם עוברים
במושבות ובמושבים, שואלים ובודקים ומציעים מחירים
מפתים, אם ברכישה ואם בחכירה, כמוכר, כאשר ידי המתווכים
היהודים באמצע, ומשלמים ב"יורקים" והרבה.

אנשי משרד החקלאות יאמרו לנו: העסקות נעשות בצורה
מוסתרת ומתוחכמת, ולנו אין כוח-אדם. נסים זיילי, שנשאל
בזמנו על התופעה הנוראה הזאת, אמר: אני חסר אוניס.
התופעה מדירה שינה מעיני. משרד החקלאות מרים ידיים.
טוענים שהחוקים מיושנים ויש לתקנם. חוק ההתיישבות
החקלאית משנת 1967 אוסר על העברה או הקניה של כל זכות
שיש למחזיק בקרקע. השר רשאי להפקיע את הקרקע ואת
מכסת המים מידי העברייני. כל זה כאשר מדובר באדמה
לא-פרטית.

השר הבטיח לנו, שמשרדו פועל לשינוי כלל האכיפה
בחוק ההתיישבות, אבל שוב מדובר באדמות לאום, ושאלתי
היא: מה ניתן לעשות ומה עושה הממשלה בנושא האדמות
הפרטיות שנרכשו על-ידי המוסדות האומיים, על-ידי אנשים
פרטיים, לפני כ-100 שנים? מה עם "הימנותא"? איפה
המינהל? האם אין מקום להקמת גוף סטטוטורי, שעל-פי חוק
יוכל למנוע מצב זה? הלאו אם לא נפעל מיד, אלפי דונמים
עלולים ליפול לידיים ערביות במושבות הוותיקות בישראל.
האם באמת הגענו למצב, שהסמסה "דונם פה ודונם שם"
פועלת בצורה הפוכה, מידי יהודים לידי ערבים?

אני מצפה משר החקלאות, אשר יודע ומודע ואולי הוא גם
מודאג ומוטרד ואינו מתנער, חלילה, מאחריותו — ואני

היו"ר ע' עלי:

אם כן, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה
לסדר-היום לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת? זו הצבעה
מס' 8.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 4

(מ' וירשובסקי, א' ורדיגר, ד'

מרידור, ע' עלי)

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 2361
של חבר הכנסת אברהם ורדיגר, בנושא: מכירת אדמות בסג'רה
(אילנייה). בבקשה, חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, חברי
הכנסת, ידיעה צנועה בעיתון "ידיעות אחרונות" — צנועה,
אבל רבת-משמעות — עוררה בי את הצורך להעלות, זו הפעם
השלישית בכנסת הזאת, את הנושא שאני רואה בו בעיה
לאומית, והוא: מכירת אדמות לאום לערבים. הפעם הזאת
מדובר ביישוב, המעורר בוודאי זיכרונות אצל רבים היושבים
בבית הזה, ובמידה מסוימת מסמל את ההתיישבות הציונית
בגליל ובעמק — היישוב סג'רה, אשר דוד בן-גוריון היה מזכיר
אותו בגאווה.

ובכן, בימים אלה מכר יהודי תושב סג'רה 55 דונם
מאדמות אבותיו, אדמות סג'רה-אילנייה, לערבי מכפר שבלי
שליד עפולה. מקונן תושב סג'רה יעקב ריקלין, אשר גילה את
העסקה, ואומר: "רק עובר אדמה בנשמתו יכול להבין את מה
שעובר עלי עכשיו, כאשר אני רואה גויים מעבדים את האדמה
שגאלו הורי", ציטוט מתוך "ידיעות אחרונות".

ואני כתומי שואל את נושאי דגל הציונות, אותה ציונות
ההולכת ומתערטלת לאט לאט מנכסיה ואולי גם מחלומותיה:
האם באמת בא קץ לציונות? האם מהציונות נשארו אך
ורק טיולים וכנסים ראוותניים ומגורים במלונות דה-לוקס,
first class, בניירורק ובוושינגטון? האם באמת איש לא
אכפת ואיש אינו נותן דעתו למתרחש תחת אפו? האם סג'רה
עוד אומרת לכם משהו?

אדוני היושב-ראש, בשנות ה-60 וה-70 הזעקתי מעל במה
זו את ראשי המדינה והזהרתי מפני אוולת ידה של הממשלה
דאז, כאשר אמה ברגר, המטיפה המיסיונרית הגרמנייה,
השתלטה דונם פה ודונם שם על אדמות ומבנים בזיכרון-יעקב,
בבנימינה, בפרדס-חנה, בנהרייה ובמטולה. איך לענו לי חברי
כנסת מסוימים בבית הזה באותם ימים, ולבסוף רכוש של מאות
מיליוני דולרים הפך לרכוש של כת מיסיונרית ונרשם על שמה.

וכעת הגליל, אשר משווע ליהודים. כמה חוקים חוקקה
הכנסת להצלת הגליל, שמצבו הרמוגרפי צריך להדאיג את
כולנו, אבל בראש ובראשונה את קברניטי המדינה. דווקא
באותו גליל עלולים אלפי דונמים לעבור לבעלים לא-יהודים.

יודעי דבר תושבי הגליל מספרים, כי במסגדים מטיפים
להחזיר לערבים אדמות הנגזלות על-ידי יהודים — גאולת
האדמות — ושומעים גם רינונים, כי המימון בחלקו הגדול

— הצעה לסדר-היום: הצעת חוק המעבר (תיקון — חתימת יושב-ראש הכנסת על חוקים) —

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לדיון בוועדה — 4

(מ' וירשובסקי, א' ורדיגר, ד'

מרדור, ע' עלי)

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

ובכן, פה-אחד הוחלט להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה של הכנסת.

מצטער על שהוא לא נשאר כאן כדי להשיב לנו — שיאמר לנו מה בדעת ממשלת ישראל לפעול. הלא סגירה, בעיני רבים, מסמלת משהו מיוחד. אני מבקש לקיים דיון במליאה בנושא זה.

היו"ר ע' עלי:

תודה. שר החקלאות לא נמצא.

שר המשפטים ד' מרדור:

אדוני היושב-ראש, אם מותר לי, אני מציע בשם הממשלה להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אני מסכים, ואני מבין שהוועדה היא ועדת הכלכלה.

היו"ר ע' עלי:

ובכן, לפנינו רק הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת. אנחנו עוברים להצבעה מס' 9.

ט. הצעת חוק המעבר (תיקון — חתימת יושב-ראש הכנסת על חוקים), התש"ן-1989*

(הצעת חבר הכנסת מ' זירשובסקי)

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת, אנו עוברים עכשיו להצעת חוק תכ"ט — הצעת חוק המעבר (תיקון — חתימת יושב-ראש הכנסת על חוקים), התש"ן-1989, מאת חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקווה שחבר הכנסת ורדיגר יישאר כאן כדי להכפיל את מספר המשתתפים בדיון.

אדוני היושב-ראש, אני מעלה הצעת חוק, שבימים קשים וסוערים אלה נראית לכאורה כדבר קטן וחסר ערך. אף-על-פי-כן אני חושב שיש מקום גם בחקופה זו לעסוק בכגון אלה.

הייתי מבקש לחקן את חוק המעבר כדי שייקבע בו, שעל חוקי מדינת ישראל, החוקים היוצאים מהבית הזה, ואנחנו הריבון, להיחתם על-ידי יושב-ראש הבית הזה, יושב-ראש הכנסת. מ-1949, מאז נחקק חוק המעבר, קיים מצב שעל החוק חותמים ראש הממשלה, השרים הנוגעים בדבר, ועל-פי חוק-יסוד: הנשיא — גם נשיא המדינה, ואילו נושא התפקיד העליון של הבית הזה מבחינת ההיררכיה, יושב-ראש הכנסת, איננו מוסיף כלל את חתימתו על החוקים. ניסיתי לחקור ולבדוק מה קרה, ולא הצלחתי לגלות גם בספרי הלימוד המלומדים ביותר כתחום המשפט הקונסטיטוציוני, גם לא בספריהם של פרופסור רובינשטיין ואחרים, העוסקים בחקיקה ככנסת בכל מיני נושאים כאלה, התייחסות כלשהי לשאלה הזאת. זה נחקק כנראה כך ב-1949, ובהיסת הדעת, ומאז נשארו הדברים כפי שהיו אז.

אפשר להגיד: שום דבר לא קורה, חוק הוא חוק, ואלה שחותמים עליו מכוח החוק ימשיכו לחתום, ושום דבר לא קורה. אני מוכרח לציין, שזה נכון מבחינה מעשית.

אבל, אני חושב שיש לחקיקה, נוסף על התפקיד הנורמטיבי שלה, גם מעין תפקיד חינוכי, כי פעמים רבות שמענו, כאשר מדברים על חוקה ועל נחיצותה, שהחוקה לא רק מגינה על זכויות האזרח הבסיסיות, אלא צריכה גם לשמש

* נספח.

מקור לחינוך לאזרחות טובה, להכרת האזרחים בחשיבותם של חוקים וזכויות המוקנות על-פיהם. ידוע לנו באיזו רצינות ובאיזו חרדת קודש מתייחסת האומה האמריקנית לחוקתה. לא נסתייע למדינת ישראל עד היום להגיע לחוקה, ואף לא למגילת זכויות האדם. לא נסתייע למדינת ישראל גם לאמץ חוק-יסוד: החקיקה, אף שהוא הגיע לבית הזה. היתה הרצאת פתיחה של שר המשפטים דאז השר שמואל חמיר ז"ל, ובכך נסתיים הדיון בחוק הזה מאז.

איני הולך בגדולות, ואיני רוצה להציע חוק-יסוד או חוקות, אבל אני בא להציע תיקון מסוים בחוק המעבר — אני מבין ששר המשפטים איננו מתנגד שהעניין יעבור לוועדה ויידבק שם — שעל חוקי מדינת ישראל יחתום גם יושב-ראש הכנסת. כי פעמים רבות אנחנו שומעים — — —

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):

למה אתה לא משמיט את ראש הממשלה?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תיכף אתייחס לזה.

בעגת העם אומרים פעמים רבות: "הממשלה עשתה חוק", "הממשלה קבעה חוק". זוהי שגרת לשון הנובעת מטעות, אבל יש בה סיכון. חוק קובעת הכנסת. תקנות ביצוע, הנחיות, קובעים השרים, אבל החוקים הם פרי הבית הזה. אם הבית הזה הוא האחראי לחוקים והוא המחוקק אותם, מן הראוי — — —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

מה מקובל בעולם?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש פנים לכאן ולכאן. יש ארצות, שבהן לא יושב-ראש הבית חותם, אנחנו גם צריכים לבדוק מתי ואיך זה התפתח. אבל אני יכול להגיד לך דבר אחד — — —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

איך זה בכריטניה?

אבל, כדי לעשות צדק עם העניין, אומר שיש פנים לכאן ולכאן. מגילת חתימות ארוכה, שיכולה לכלול ארבעה או חמישה שמות כבר היום, כשיש יותר משר אחד הממונה על ביצוע החוק, כאשר נוסף לה יושב־ראש הכנסת, איננה תמיד מכבדת את החוק עצמו.

מה המצב בעולם? באנגליה, כפי שאמר חבר הכנסת וירשובסקי, המלכה חותמת על החוק. לנו אין מלכה, אבל יש לנו נשיא, והוא חותם על החוקים כראש המדינה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
לנו אין מלכה, אבל יש לנו נסיכים.

שר המשפטים ד' מרדור:
אני לא מכיר אותם. בארצות־הברית, לפי מה שנבדק במשרד המשפטים ואושר על־ידי השגרירות האמריקנית, רק הנשיא חותם על החוקים הפדרליים, וחתימתו היא תנאי לתקפות החוק. אנכ, בגרמניה — אינני אוהב להביא דוגמאות ממנה, אבל העניין פשוט נבדק, ואני מכיר זאת לידיעת הבית — חוק שאושר בפרלמנט המערב־גרמני נחתם על־ידי נשיא מערב־גרמניה ועל־ידי הקנצלר, ראש הממשלה. בנושאים מסוימים נוספת גם חתימת השר הממונה על ביצוע החוק.

כאשר נחקק חוק המעבר בשנת 1949, נדונה לגופה השאלה מי יחתום על חוקי המדינה. השאלה התעוררה כאשר הוגשה הסתייגות, שלפיה תופיע בחוק חתימת הנשיא לברכה. בדברי התשובה על ההסתייגות הזאת אמר יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט דאז, חבר הכנסת אידלסון, לימים בריהודה, כי "לאחר אישור החוק על־ידי העם, זאת אומרת הכנסת, החתימות הנחוצות הן של הנשיא כסמל המדינה ושל הממשלה כמוציאה לפועל של החוק". ההסתייגות נדחתה בעקבות דברים אלה.

אינני בטוח שיש צורך בחוספת. אינני מתנגד לה, ואני מציע שוועדת החוקה, חוק ומשפט, בין יתר הדיונים החשובים שהיא מקיימת בדרך־כלל, אבל גם בימים אלה, תדון גם בהצעה מהפכנית זאת, ואם תמצא לה מקום, תביא אותה לקריאה ראשונה לכנסת. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. רבותי, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט? מי נגד? זו הצבעה מס' 10.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 5

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק המעבר (תיקון)

— חתימת יושב־ראש הכנסת על חוקים,

התש"ן — 1989. לדיון מוקדם בוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בבריטניה לא יושב־ראש הפרלמנט חותם, אבל בארצות־הברית חותם, נוסף על הנשיא, גם יושב־ראש הסנט. כן, אדוני שר המשפטים, בדקתי את זה היום. יש דוגמאות מדוגמאות שונות.

אני רק רוצה לומר: לפחות במדינת ישראל, כאשר אין ספק מי הוא הריבון מכוח החוק, היה רצוי שהריבון ימצא את ביטוי גם בחתימה על החוקים. ואין זה דבר שמשנה סדר בראשית או משנה את סדר החתימות.

שאל חבר הכנסת פורז בקריאת ביניים, ובצדק, למה נשאר ראש הממשלה. השאלה היא שאלתית בהחלט. אני חושב שמה שאפשר להגיד הוא ששל חוק צריך לחתום השר הממונה על ביצוע החוק הזה — או השרים, במקרה שזה יותר משר אחד. אני מבין גם שנשיא המדינה, כאדם העומד בראש המדינה, כפי שכתוב בחוק־יסוד: נשיא המדינה, גם הוא חותם. אבל אין ספק שיושב־ראש הכנסת היה צריך לחתום. והרי אדוני היושב־ראש כאן יודע, שכאשר אנחנו מצביעים בקריאה שלישית, אנחנו חותמים על כך שזה הנוסח שנחקל על־ידי הבית, ואז זה נשלח לפרסום בספר החוקים. מדרע החתימה הזאת של היושב־ראש — אינני מבקש זכויות חתימה לסגן יושב־ראש הכנסת אלא רק ליושב־ראש הכנסת — מדרע שמו לא יתנוסס ויוכיח ויצביע לעם, שהחקיקה היא פרי מעשיו של הבית הזה, הכנסת?

זה תיקון קל מבחינה לשונית. הוא איננו משנה מבחינה קונסטיטוציונית. אם ירצו לדון בסוגיות אחרות ולהרחיב אותו לדיון בוועדה, ולא תהיה התנגדות מצד הממשלה, אני בוודאי מוכן להרחיב ולשקול דברים נוספים. אבל, קודם הוזכר שצריך ללכת דיונים אחר דיונים, לא לרע אלא לטוב. אני גם חושב, שהצעות גורפות ייחקלו בקושי, בהתנגדות, בספקות ובכל מיני שאלות של משפטים.

אגב, אדוני שר המשפטים, התייעצתי עם טובי המשפטים הקונסטיטוציוניים במדינת ישראל, והם כולם ראו בחיזון המוצע הזה צעד חיובי, לכיוון הנכון. אם כי הם מודים, שמבחינה מעשית אין בו רכותא. לכן אני מבקש שהחוק הזה יעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט לבדיקה ולהכנה לקריאה ראשונה. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרדור:

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אשרי עם ישראל, שהעניינים העומדים ברומו של עולם והמעסיקים אותו היום הם שאלת החותמים על החוקים בספר החוקים — האם ייתוסף גם יושב־ראש הכנסת לנשיא המדינה, לראש הממשלה ולשר או לשרים הממונים על ביצוע החוק, או שמא נמשיך לחיות כפי שהתרגלנו במשך 41 שנים? אשרינו שהגענו למצב, שאלה הבעיות המטרידות אותנו.

לא אתנגד להעברת הצעת חוק זאת לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט. מפני שאם יש בה כדי להוסיף למעמדה ולכבודה של הכנסת, הרשות המחוקקת, אינני רואה מקום להתנגד לכך.

י. הצעת חוק מימי חופין (תיקון), התשמ"ט — 1989*

(קריאה ראשונה)

יכולת הקליטה תצטמצם קצת והשידורים לא ייקלטו בכל מקום, הם ייקלטו בפחות מקומות.

אדוני השר, הכעיה שלנו היא, שלפני יותר משלוש שנים, הממשלה הקודמת — ועל זה הוחל דין הרציפות — הביאה לכנסת הצעת חוק להקמת רשות שנייה לטלוויזיה ורדיו. זה החוק המכונה חוק הערוץ השני, אבל בחוק הזה יש דבר נוסף, שמעטים יודעים עליו. גם זו כמעט תורת הנסתר. הממשלה אישרה אז עשר תחנות רדיו מקומיות פרטיות. המטרה הייתה לאפשר, בעיקר לאזורי הפריפריה, התקנת תחנות רדיו משלהם כדי להגביר את ההזדהות המקומית וכדי לאפשר ביטוי מקומי. במסגרת זאת ייתכן שאפשר היה גם לתת לגיטימציה חוקית לשתי התחנות הללו — גם של אייבי נתן, "קול השלוש", וגם ערוץ 7 — כי בעיני במדינה חופשית יכול כל אחד לשדר ככל העולה על רוחו.

חבר הכנסת ורדיגר, אני יכול לומר לך, שהיו בעבר פניות להקמת תחנות שידור "קול התורה", ואני גם בעד זה. כן, בהחלט בעד.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
נעשה עסקה משותפת.

שר המשפטים ד' מרדור:
שישה ימים בשבוע.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

כל תחנה תשדר כמה ימים שהיא רוצה, מתי שהיא רוצה, איך שהיא רוצה, ובלבד שלא תעשה דברים הפוגעים בטעם הטוב או גובלים בהסתה. לכן אני אתמוך בהצעת החוק. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם פורז. חבר הכנסת אברהם בורג — איננו. חבר הכנסת אברהם ורדיגר, בבקשה.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני תומך בהצעת החוק. עיקרה של ההצעה — הרחבת תחום מימי החופין מ-6 ל-12 מילין ימיים. ההרחבה היא בהתאם לאמנת משפט הים משנת 1982, הקובעת שכל מדינה רשאית להרחיב את תחום מימי החופין שלה ל-12 מילין ימיים, שהם כ-22 קילומטרים. עד כה עשו זאת יותר מ-100 מדינות, ועם אישור הצעת החוק תצטרף אליהן גם ישראל.

אין ספק שפעולה זו חשובה מבחינה ביטחונית ומבחינות רבות אחרות, שכן הדבר יכפיל את השטח שבו תהיה ישראל רשאית להפעיל את הסמכויות המוקנות לה על-פי המשפט הבין-לאומי. לא צריך להיות מומחה גדול כדי להבין איזו משמעות יש לצעד זה, כאשר חופי המדינה נתונים לסכנה בלתי-פוסקת של חדירת מחבלים וגורמים עוינים אחרים.

הצעת החוק תפתור בעיה, שעלתה במלוא חריפותה כאשר ספינות הקונו שייטו במפרץ-אילת, מעבר לעשרת הקילומטרים שהם 6 המילין הימיים, ושם לא ניתן היה לעשות נגדן דבר. ואם היו מהמרים וגורמים שליליים אחרים, שהיו מוכנים לשייט הלון וחזור למרחק של 10 קילומטרים.

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת לסעיף האחרון בסדר-היום: הצעת חוק מימי חופין (תיקון), התשמ"ט — 1989, בקריאה ראשונה. שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרדור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם ממשלת האחדות הלאומית אני מתכוון להביא בפני הכנסת הצעה להחיל את הריבונות של מדינת ישראל על שטחים שאינה חלה בהם עכשיו. לצער, הפעם הזאת אני מדבר בעיקר על שטחים מערבה, ולא מזרחה, אבל אולי יבוא גם היום לחקיקה נוספת.

אנחנו מציעים לעשות מה שעשו מדינות רבות בעולם, מה שכתוב בסעיף 3 לאמנת משפט הים משנת 1982. באמנה הזאת כתוב, שכל מדינה רשאית להרחיב את תחום מימי החופין שלה עד 12 מילין ימיים. אצלנו, כידוע, המצב עד היום הוא, שמימי החופין משתרעים על 6 מילין ימיים.

מדינות רבות, גם כאלה שאינן צד לאמנה, הרחיבו את מימי החופין ל-12 מילין וגם יותר מזה. יותר מ-100 מדינות עשו זאת עד היום, בהן ארצות-הברית, בריטניה, צרפת, איטליה, ספרד, פורטוגל, בהן, אגב, גם שכנותינו מצרים, לבנון, סעודיה, סוריה, טורקיה, קפריסין, מדינות המגרב.

הרחבת מימי החופין תאפשר לנו לפעול בתחום המוצע ל-12 מילין כשטח שהוא בריבונותנו, ולהפעיל בו את הסמכויות המוקנות למדינת חוף על-פי המשפט הבין-לאומי.

הצעת החוק מונחת לפניכם. אין עמה שום סיכוכים בין-לאומיים. היא נועדה לפתור בעיות פשוטות, לא מסובכות. אני מציע לכנסת לקבל אותה ולהעביר אותה להכנה לקריאה שנייה ושלישית בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת יאיר צבן — איננו. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין — איננו. חבר הכנסת חיים אורון — איננו. חבר הכנסת אברהם פורז, בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שעקרונות אינני מתנגד להצעת החוק, אם יש אמנות בין-לאומיות המאפשרות זאת. אני בהחלט רוצה לקוות, שהכוונה בפעולה הזאת איננה לפגוע באייבי נתן. אם אני אומר על אייבי נתן —

—

שר המשפטים ד' מרדור:

הוא לא נמצא בים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

לא הוא עצמו; אונייתו, "קול השלוש", נכון, הוא לא בים כרגע. הוא בכלל המכונה "איל", בבית-האסורים. אבל אני חושב שזה יהיה רע מאוד אם אנחנו ננסה לפגוע בו.

אני אומר אותו דבר לגבי ערוץ 7, אף שיש להניח, שתוכן הדברים הנאמרים בערוץ 7 בוודאי איננו לרוח. מבחינה זאת, אם המטרה היא להקשות קצת על שתי האוניות האלה, המטרה בוודאי לא תושג, כי הטווח של המשדרים גדול יותר מכמה מילין נוספים. ייתכן ששתי האוניות יצטרכו לנוע מערבה.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1952).

חבר הכנסת רחבעם זאבי. — איננו. השר רוצה להשיב?

שר המשפטים ד' מרידור:
לא.

היו"ר ע' עלי:

אנחנו עוברים כעת להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתו לקריאה שנייה ושלישית? זו הצבעה מס' 11.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הצעת החוק לוועדה 5 —

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק מימי חופין

(תיקון). התשמ"ט — 1989, לוועדת החוקה,

חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

הצעת החוק הועברה פה אחד לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מברך את השר ומאחל לו הצלחה.

תם סדר-היום של הכנסת. אני נועל את הישיבה. הישיבה הבאה תהיה מחר בשעה 11:00. כולם מזמנים לבוא — אני מקווה שהנוכחות תהיה גדולה יותר.

ספק אם יעשו זאת כאשר המרחק יגיע ל-22 קילומטר, מה גם שהדבר מקשה על הספינות הלא-חוקיות הללו מבחינה לוגיסטית ובטיחותית.

מובן שמן הראוי לתת את הדעת על כמה שאלות הקשורות בהרחבת מימי החופין, כמו התקציב לכוחות הביטחון ולמשטרה העוסקים בנושא זה, תקציב שיצטרך לגדול בצורה משמעותית כדי שניתן יהיה ליישם בצורה מעשית את החוק, וכן שאלות הקשורות ביחסים עם מדינות זרות, שנתיבי המים שלהן עוברים בתחום הימי החדש של ישראל. אני מניח שהדברים האלה נברקו.

מעבר לצד הביטחוני, המדיני והכלכלי של הרחבת מימי החופין, אני רואה ברכה רבה בחוק, שימנע תופעות שליליות כמו ספינות הקזינו ודומותיהן, ולכן יש לקדם בברכה את אישור החוק. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, חבר הכנסת תופיק טובי — איננו, חבר הכנסת שמעון שטרייט — איננו, חבר הכנסת יאיר לוי — איננו, חבר הכנסת חגי מירום — איננו, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין — איננו, חבר הכנסת רפאל איתן — איננו, חבר הכנסת דוד ליכאי — איננו, חבר הכנסת שבח רייס — איננו, חבר הכנסת יגאל ביבי — איננו.

כעת תורי לנאום. הואיל ואני יושב על הכס, אני רק רוצה לומר לכם, שהנאום שלי יהיה קצר. אני תומך בחוק, אני חושב שהחוק במקומו, ואני מברך את השר על הבאתו כאן בקריאה ראשונה. אני בהחלט אתמוך בו.

הישיבה ננעלה בשעה 20:40.